FORSAMLINGSHUSET ANNO 2020

ET CASESTUDIE AF EGENSE FORSAMLINGSHUS OG DETS BRUG OG BETYDNING

CAMILLA LOUISE KRISTENSEN & MARIA MEINER CHRISTENSEN
AALBORG UNIVERSITET, KØBENHAVN, JUNI 2020

AALBORG UNIVERSITET
KØBENHAVN

Aalborg Universitet København
A. C. Meyers Vænge 15
2450 København SV
Danmark

Studiesekretær: Silpa Stella Rondón Pinto
Telefon: 9940 2285
Mail: ssp@sbi.aau.dk

Studenterrapport

Uddannelse: By, Bolig og Bosætning

Semester: 4. semester | Speciale

Titel på projekt: 'Forsamlingshuset anno 2020 – et casestudie af Egense Forsamlingshus og dets brug og betydning'

Projektperiode: 1. februar - 10. juni 2020

Vejleder: Rikke Skovgaard Nielsen

Studerende:

Camilla Louise Kristensen

Maria Meiner Christensen

Antal tegn: 268.762

Antal normalsider: 112

Afleveringsdato: 10. juni 2020

Vedlagt kvittering fra Digital Eksamen

Resume:
For more than a century village halls (in Danish 'forsamlingshuse') have been natural meeting places for the local townsfolk in villages across Denmark. In 150 years 1,800 village halls have erected across the country. However, over the last 50 years hundreds of village halls have disappeared and today only around 800 are left. The majority of village halls suffer from bad finances, declining membership, and a lack of local involvement, though some have great local support. In an attempt to understand the use and importance of village halls anno 2020, this study examines 'Egense Forsamlingshus' near the Danish city Svendborg in a case-study. Through an explorative approach and the use of mixed methods this thesis features an analysis into Svendborg Municipality's commitment to the village halls in the area from a co-creation perspective. It also explores how 'Egense Forsamlingshus' exists as a place for citizens in the local community and to board members of the town association which owns it. Furthermore, the study examines and discusses the impact of place attachment and community rootedness in the use of and involvement in the place. Finally, the thesis concludes that place attachment and community rootedness plays a crucial role in the commitment and local involvement; underlining that some groups in the local society might experience the hall as an inclusive meeting place, while others might not feel at home or welcome. These findings have materialized in a number of specific and tangible recommendations for the boards of village halls, that wish to develop and maintain local support in the future.

Copyright © 2015. This report and/or appended material may not be partly or completely published or copied without prior written approval from the authors. Neither may the contents be used for commercial purposes without this written approval.

1. INTRODUKTION **4**
1.1. Problemformulering 6
1.2. Begrebsafklaring og afgrænsning 7

2. FORSAMLINGSHUSET GENNEM 150 ÅR **9**
2.1. Præsentation af Egense Forsamlingshus 12

3. TEORETISK RAMME **17**
3.1. Samskabelse 17
3.1.1. Samskabelse som redskab til udvikling 18
3.1.2. Samskabelse som nyt paradigme 18
3.1.3. Forståelser af samskabelse 19
3.1.4. Potentialer og risici ved samskabelse 22
3.2. Stedets betydning 23
3.2.1. Et sted bliver til 24
3.2.2. Stedets tredeling: location, locale og sense of place 25
3.2.3. Vi binder os til steder 25
3.2.4. Globaliseringens betydning for sted 27

4. METODE **31**
4.1. Videnskabsteoretisk tilgang 31
4.2. Casestudie 33
4.2.1. Casestudiet som forskningsmetode 33
4.2.2. Udvælgelse af case 34
4.2.3. Casen og generaliserbarhed 35
4.3. Mixed methods 36
4.3.1. Integrationsformer 37
4.3.2. Mixed methods i indsamling af empiri 38
4.4. Empiriindsamling 38
4.4.1. Covid-19: Tre planlagte besøg blev til to 39
4.5. Metodiske valg 40
4.5.1. Etnografisk metode 40
4.5.2. Deltagerobservation 41
4.5.3. Interviewende observation 43
4.5.4. Kvalitative interviews 44
4.6. Etiske overvejelser 47

5. ANALYSE **51**
5.1. Del 1 – samskabelse 51
5.1.1. Svendborgmodellen i et samskabelsesperspektiv 51
5.1.2. Inddragelse af brugerne i Egense Forsamlingshus 58

5.1.3. Delkonklusion 65
5.2. Del 2 – stedets betydning 65
5.2.1. Engagement i stedet 66
5.2.2. Egense Forsamlingshus som sted 73
5.2.3. Globaliseringens betydning for Egense Forsamlingshus 86
5.2.4. Delkonklusion 88

6. ET INKLUDERENDE ELLER ET EKSKLUDERENDE MØDESTED? 91
6.1. Anbefalinger til forsamlingshusene 97

7. KONKLUSION 101

8. LITTERATUR 104

9. BILAGSOVERSIGT 108

INTRODUKTION

ÅR VED SKOVSBOVEJ I EGENSE

1. INTRODUKTION

Urbanisering har udviklet byer verden over på eksponentiel vis siden slutningen af 1800-tallet. Bevægelsen mod byerne skaber mange forskellige udfordringer – også i Danmark, hvor de større byer kæmper med boligmangel, forurening og støj. Urbaniseringen skaber også problemer i landsbysamfundene, hvor det bliver sværere at tiltrække indbyggere, der kan bidrage til kommunekassen og skabe liv og udvikling.

I Danmark bor 22 procent af befolkningen i et storbyområde, hvilket er lavt i en europæisk kontekst. Medregner man både store og mellemstore byområder, er det dog hele 71 procent af den danske befolkning, der er bosat her. Det vidner om, at danskerne – i modsætning til befolkningen i andre europæiske lande – ikke er bosat i tætbefolkede millionbyer, men derimod er spredt ud over de mellemstore byområder. Selv om Danmark har en lavere urbaniseringsgrad, går rykket fra land til by hurtigere her sammenlignet med øvrige EU-lande (Kommunernes Landsforening 2014:7).

Der er dermed ikke udelukkende tale om en bevægelse fra yder- og landkommuner til de allerstørste byer. Man taler i stedet om en dobbelturbanisering, hvor også indbyggere inden for kommunegrænsen flytter fra land til en større by i kommunen. Det betyder, at en kommune godt kan opleve at have negativ befolkningstilvækst, samtidig med at der skabes lokale vækstcentre med positiv befolkningstilvækst (Kommunernes Landsforening 2014:12). Der skabes derved en indbyrdes konkurrence blandt de største byer i kommunerne om at tiltrække de nye – ofte ressourcestærke – borgere. Resultatet er, at landdistrikterne bliver taberne med faldende folketal i dag og i fremtiden (Instituttet for Fremtidsforskning 2018:3).

Med et faldende folketal følger lavere skatteindtægter, og med det følger lukning af skoler, børnehaver, ældrecentre og andre velfærdsservices. Det gør ikke situationen bedre, at det typisk er de erhvervsaktive, der forlader kommunen, idet kommunens økonomi udfordres yderligere – i modsætning til, hvis det er borgere på overførselsindkomst, der flytter. Med den negative befolkningstilvækst ændres også landsbyernes fysiske fremtoning; huse står pludselig tomme, og butikker og tidligere erhvervslokaler forfalder. Tilbagegangen er en ond spiral, der medfører, at banker og realkreditinstitutter bliver tilbageholdende med at låne ud til boligkøb – hvilket gør det endnu sværere at tiltrække tilflyttere (Kommunernes Landsforening 2014:4).

SBI har undersøgt omfanget af servicetilpasning, og rapporten viser, at hovedparten af yderkommunerne foretager centralisering af eksempelvis borgerservice, plejehjem, skoler og børnehaver som følge af negativ befolkningstilvækst. Hele 14 ud af 17 yderkommuner lukker således skoler og børnehaver for at centralisere (J. Jensen, Nørgaard, Broen & E. Jensen 2014:21).

Mens centrale mødesteder lukker, er forsamlingshuset – sammen med kirken – i mange landsbysamfund et af de eneste tilbageværende mødesteder for de lokale. For hvorimod næsten alle yderkommuner er nødsaget til at lukke skoler og børnehaver, er det kun 3 ud af 17 yderkommuner, der lukker forsamlingshuse. Det kan skyldes, at forsamlingshuse er selvejende institutioner baseret på frivillige kræfter, og at kommunerne kun nogle steder er økonomisk engageret i bygningerne og driften gennem offentligt tilskud, som ikke er omkostningstungt sammenlignet med lønninger til kommunalt ansatte. Bevarelsen af forsamlingshusene kan også skyldes, at kommunerne prioriterer at bevare et fysisk sted i lokalsamfundet, hvor borgerne kan mødes og opretholde det sociale fællesskab, når de øvrige mødesteder lukker (J. Jensen et al. 2014:21).

Forsamlingshuset kan have betydning for det fælles sociale liv og det lokale fællesskab i mange danske småbyer. Men forsamlingshusene og deres traditionelle rolle som det naturlige samlingspunkt i landsbyen er også udfordret. En rundspørge hos formændene for landsdelsforeningerne under Danske Forsamlingshuse viser, at manglende økonomi til vedligeholdelse er den største udfordring for forsamlingshusene. For hvis husene skal tiltrække lokalbefolkningen, skal de være indbydende og have tidssvarende faciliteter (Wøllekær & Frandsen 2014:106ff). Dog er hele 40 procent af de danske forsamlingshuse i dag så nedslidte og utidssvarende, at de står over for en større istandsættelse indenfor nær fremtid (Lokale og Anlægsfonden 2019). Det er en direkte trussel mod deres eksistens, men også andre udfordringer gør sig gældende, bl.a. den store konkurrence fra kulturhuse, aktiviteter og events i de større byer i nærområdet. Derudover kæmper mange forsamlingshuse med at tiltrække frivillige kræfter til bestyrelsen – særligt de yngre. Det betyder, at gennemsnitsalderen for mange bestyrelser er langt over 50 år, ligesom bestyrelserne ofte er overrepræsenteret af mænd (Wøllekær & Frandsen 2014:106).

Det anslås, at der i dag kun er knapt 800 traditionelle forsamlingshuse tilbage, mens der i 1950 var det dobbelte (Wøllekær & Frandsen 2014:11), og Landsforeningen vurderer, at der lukkes omkring 10 forsamlingshuse om året (Wøllekær & Frandsen 2014:110). Formanden for Danske Forsamlingshuse sidestiller lukningen af et forsamlingshus med lukningen af folkeskolen i en mindre by, da det kan have negative konsekvenser for befolkningstilvæksten, at det lokale mødested forsvinder (bilag 15, s. 1).

Fremtidens forsamlingshuse

I 2011 besluttede Lokale og Anlægsfonden at undersøge potentialerne for fremtidens forsamlingshuse gennem kampagneindsatsen 'Fremtidens Forsamlinghuse'. Fonden udvalgte tre forsamlingshuse, der alle fik økonomisk og processuel støtte til en gennemgribende renovering. Udgangspunktet for kampagnen var at vise, at forsamlingshuset stadig har en eksistensberettigelse, og at det gennem renovering af de fysiske rammer, men også med nytænkning af aktiviteter og med en ny organisering i dagligdagen, er muligt igen at gøre forsamlingshuset til det lokale samlingssted – men i en moderne version. Med andre ord rummer forsamlingshusene et uforløst potentiale, da både de fysiske rammer og

aktivitetstilbud kan målrettes og tilpasses netop de brugergrupper, som findes i de enkelte landsbysamfund (Gemeinschaft 2018:8).

Egense Forsamlingshus i Svendborg Kommune var blandt de tre forsamlingshuse, som Lokale og Anlægsfonden støttede. I dag er det fem år siden, det nyrenoverede forsamlingshus blev taget i brug, og nogle af de udfordringer, som forsamlingshuset døjede med tidligere, er vendt til styrker: Der er skabt moderne rammer og faciliteter med plads til nye funktioner både ude og inde. Det er også lykkedes at engagere yngre kræfter i bestyrelsen, ligesom forsamlingshuset i dag har en kalender fyldt op af aktiviteter, bookinger og events.

Efter renoveringen blev der af konsulentvirksomheden Gemeinschaft for Lokale og Anlægsfonden udarbejdet en evaluering, hvoraf der indgik en spørgeskemaundersøgelse omkring den daglige brug af forsamlingshuset. Her svarede 89 procent af de 84 adspurgte brugere, at ombygningen af forsamlingshuset enten har nogen eller stor betydning for, at Egense er et attraktivt sted at bo (Gemeinschaft 2018:44). Selvom undersøgelsen ikke er peer-reviewed, giver den dog et billede af, at forsamlingshuset spiller en væsentlig rolle for Egense som by. Alligevel kæmper huset stadig med nogle af de klassiske problemstillinger, som mange andre forsamlingshuse også kæmper med: at engagere flere frivillige kræfter og at få flere i lokalsamfundet til at melde sig ind i beboerforeningen og derved sikre forsamlingshuset en sund økonomi i fremtiden. Medlemstallet i beboerforeningen har endnu ikke rundet 300 ud af 1.200 mulige, og der mangler frivillige hænder til en del af de løbende driftsopgaver, hvorfor der suppleres med hjælp fra professionelle (bilag 21, s. 3).

Egense Forsamlingshus er dermed et eksempel på et forsamlingshus, der har genfundet sin plads som lokalt mødested for beboerne i Egense-Rantzausminde, men som stadig savner opbakning fra en større andel af lokalbefolkningen. Med udgangspunkt i Egense Forsamlingshus er det derfor interessant gennem et samskabelsesperspektiv at undersøge, hvilke faktorer der har betydning for borgernes stedstilknytning og deres brug af og engagement i stedet. Derudover diskuterer vi nogle af de dilemmaer, der er relateret til stedstilknytning og kommer med en række anbefalinger til, hvordan andre lokalsamfund kan arbejde med at skabe et lokalt mødested og mere engagement omkring deres lokale forsamlingshus. Vores forhåbning er, at ikke alene forsamlingshuse, men også fælleshuse i den private og almene sektor og lignende vil kunne drage nytte af denne viden.

1.1. Problemformulering

Vi vil gennem samskabelsesteori og teori om stedets betydning undersøge forsamlingshusets brug og betydning anno 2020.

Forskningsspørgsmål:

1. *Hvordan kan man se Svendborg Kommunes engagement i forsamlingshusområdet og Egense Forsamlingshus i et samskabelsesperspektiv?*

2. *Hvordan eksisterer Egense Forsamlingshus som sted blandt borgere i lokalsamfundet og bestyrelsesmedlemmer i Egense-Rantzausminde Beboerforening, og hvad betyder deres stedstilknytning for brugen af og engagement i stedet?*

3. *Hvordan kan forsamlingshuset både være et inkluderende og ekskluderende mødested, og hvad skal man være opmærksom på for at få flere til at bruge, støtte og engagere sig i det lokale forsamlingshus?*

Det første spørgsmål besvares i første analysedel, mens det andet spørgsmål besvares i anden analysedel. Tredje spørgsmål diskuteres i diskussionsafsnittet, der munder ud i en række konkrete anbefalinger.

1.2. Begrebsafklaring og afgrænsning

Forud for udfoldelsen af dette speciale er det vigtigt at definere, hvad der forstås ved begrebet 'forsamlingshus'. Vi definerer et forsamlingshus som en selvstændig bygning, der er ejet, administreret og vedligeholdt af borgere i lokalområdet. Det betyder, at husene som regel er andels- eller foreningsejet gennem en beboerforening, hvor medlemmerne betaler et årligt kontingent (Wøllekær & Frandsen 2014:15). De privatejede forsamlingshuse falder altså uden for denne kategori, da de drives som kommercielle forretninger, der skal give overskud. Forskellen – ud over ejerformen – er, at forsamlingshuse er drevet af lokalbefolkningens frivillige engagement. Således er forsamlingshuset afhængig af opbakning på flere niveauer: lige fra de frivillige ildsjæle, der udfører bestyrelsesarbejde, gennemfører aktiviteter og løser drifts- og vedligeholdsopgaver til de passive medlemmer, der udelukkende bidrager økonomisk. Forsamlingshuse kan godt modtage kommunal støtte, men de er ikke kommunalt drevne ligesom mange kulturhuse i de større byer. Der er dog eksempler på, at huse, der kunne defineres som forsamlingshuse, i stedet navngives kulturhuse. Fra Lokale og Anlægsfonden er der en anbefaling om at omdøbe forsamlingshuse – eksempelvis til kultur- eller medborgerhuse, da det har en mere moderne klang, og dermed i højere grad tiltaler den yngre del af befolkningen (Lokale og Anlægsfonde 2019). Formand for Danske Forsamlingshuse har erfaret, at det primært er forsamlingshuse i de større byer, der rebrandes som kultur- eller medborgerhuse (bilag 15, s. 2). Et medborgerhus eller kulturhus kan derfor i realiteten godt være et forsamlingshus, og derfor være omfattet af dette projekts definition. Som udgangspunkt har begrebet kulturhus dog ikke det samme meningsindhold som begrebet forsamlingshus.

Forsamlingshuset er også kendetegnet ved, at det bliver brugt af forskellige foreninger eller brugergrupper til mangfoldige aktiviteter og formål. Sådan adskiller forsamlingshuse sig fra eksempelvis religiøse missionshuse, der har et langt mere snævert formål og målgruppe.

FORSAMLINGSHUSET GENNEM 150 ÅR

EGENSE FORSAMLINGSHUS

2. FORSAMLINGSHUSET GENNEM 150 ÅR

Forsamlingshuset er som forskningsområde ikke særligt velbelyst, hvorfor der i følgende afsnit hovedsageligt tages afsæt i Johs. Nørregaard Frandsen og Johnny Wøllekær redegørelse 'Forsamlingshuse er dansk kulturarv. Status og historie', der er udgivet som bog fra Syddansk Universitetsforlag i 2014. Publikationen er en opfølgning på redegørelsen fra Kulturministeriets forsamlingshusudvalg 'Forsamlingshuse på landet' fra 1979 og indeholder historie og fremtidsperspektiver samt en række anbefalinger for forsamlingshusene. I det følgende afsnit introduceres forsamlingshuset som fænomen i et historisk perspektiv, ligesom den valgte case – Egense Forsamlingshus – præsenteres.

For at forstå forsamlingshusets rolle i dag, er vi nødt til at kaste et blik på de danske forsamlingshuses historie, der går cirka 150 år tilbage. Med indførelsen af Grundloven i 1849 blev der skabt grobund for forsamlingshuset, idet foreningsfriheden gav alle borgere ret til frit at danne foreninger. De allerførste forsamlingshuse blev bygget i 1870'erne, men etableringen boomede for alvor i slutningen af 1800-tallet og i begyndelsen af 1900-tallet. Fra 1885-1905 blev der således opført 900 forsamlingshuse over hele landet, og gennem de seneste 130 år er der i alt bygget mindst 1.800 forsamlingshuse (Wøllekær & Frandsen 2014:13f). Den primære årsag til det eksplosive byggeri omkring århundredeskiftet skyldes, at der i 1889 kom strikse regler for, hvad landets folkeskoler måtte bruges til udenfor skoletid. Vælgermøder og politiske arrangementer, som man hidtil havde afholdt i klasseværelserne om aftenen, blev nu forbudt, og der opstod et behov for et alternativt sted at forsamles. I første omgang flyttede man arrangementerne til friskoler, mejerisale, private hjem og lokale lader. Den permanente løsning blev dog i stedet at opføre egnede fælleshuse – forsamlingshuse – hvor man frit kunne debattere og forsamles uden indblanding og begrænsninger fra staten (Wøllekær & Frandsen 2014:21). Den oprindelige intention med forsamlingshusene var at skabe et mødested, hvor folk med samme politiske overbevisning kunne mødes og debattere med ligesindede (Wøllekær & Frandsen 2014:23).

Forsamlingshuset var folkets eget hus: initieret og finansieret af et bredt udsnit af de lokale borgere. De fleste steder var der stor opbakning, og forsamlingshuset blev oftest organiseret som andels- eller aktieselskab, der dog sjældent gav det store overskud – hvis overhovedet noget (Wøllekær & Frandsen 2014:32). Aktionærerne og andelshaverne kunne bruge husene til bl.a. fester og møder; derved opnåede forsamlingshusene hurtigt en markant position som sognenes samlingspunkt. Forsamlingshusene blev landsbyernes hjerte, for med undtagelse af kirken og kroen var forsamlingshuset landsbyens eneste forsamlingssted (Wøllekær & Frandsen 2014:33). I forsamlingshuset mødtes sognets folk til møder, foreninger fik tilholdssted, skoleeleverne brugte huset til gymnastik og alle årets højtider blev fejret – både fastelavnsgilde, høstfest og juletræsfest. Husene blev også brugt til jagtgilder, ungdomsballer, danseundervisning, sangaftener, filmfremvisning og som udstillingslokale af foreningernes arbejde (Wøllekær & Frandsen 2014:41f).

De mange nybyggede forsamlingshuse blev bygget spredt over hele landet, men særligt i Jylland og på Fyn lå de placeret langt tættere end på Sjælland. Der var et klart mønster i at opførelsen af forsamlingshuse ofte 'smittede' mellem nabosognene. Så når ét sogn fik et forsamlingshus, skulle nabosognet også gerne have et (Wøllekær & Frandsen 2014:26f). Byggeriet af forsamlingshusene aftog omkring Første Verdenskrig, men selvom de generelt blev en bragende succes, er der eksempler på, at nogle huse måtte dreje nøglen rundt efter blot få år. Det var særligt de mest primitivt opførte forsamlingshuse, der lå tæt ved kroer og hoteller, der var i farezonen for at blive udkonkurreret (Wøllekær & Frandsen 2014:29,65).

I 1950'erne fik forsamlingshusene det svært på grund af tilbagegangen i det traditionelle bondesamfund. Industrialiseringen og mekaniseringen medførte, at mange landbrug blev ned- eller sammenlagt, hvorfor landarbejderne og tjenestefolk flyttede fra gårde og godser til byerne for at få job. Dem der blev tilbage på landet søgte væk fra forsamlingshusene, i takt med at flere af tidens nye idrætsaktiviteter blev knyttet til nyopførte sportsanlæg, haller og skoler, og bomme og ribber blev derfor pillet ned i forsamlingshusene. Også aftenundervisning og husholdningsforeningerne flyttede ud, da de nye skoler kunne tilbyde langt bedre faciliteter (Wøllekær & Frandsen 2014:56ff). Desuden faldt interessen for forsamlingshusenes foredrag drastisk, da fjernsynet blev udbredt i de fleste hjem fra 1950'erne (Wøllekær & Frandsen 2014:45). Efterkrigstiden var således en hård periode for forsamlingshusene og mange bukkede under for konkurrencen, den dårlige økonomi og det manglende engagement. Nogle huse blev revet ned, mens andre blev omdannet til bl.a. beboelse, kroer eller cykelværksted (Wøllekær & Frandsen 2014:59f). Som om denne modgang ikke var nok, kom der fra myndighedernes side nye krav til de sanitære forhold: der skulle etableres toilet og vand i alle forsamlingshuse. De huse uden vand og toilet, der ikke blev revet ned, var derfor tvunget til at få et ansigtsløft, og i den forbindelse blev der samtidig ofte også bygget scene, indlagt centralvarme og etableret p-pladser (Wøllekær & Frandsen 2014:95). I stedet for at konkurrere med skolernes og idrætshallernes tilbud, satsede forsamlingshusene nu på private fester og udlejning. De huse, der endnu ikke havde tilladelse til at udskænke alkohol, fik en bevilling og ikke-andelshavere fik nu i mange tilfælde mulighed for at leje husene. Nogle huse havde en vært, der stod for madlavning og det praktiske i forbindelse med fester, mens andre huse – kaldet nøglehuse – ikke tilbød denne service. Der skulle lejerne selv sørge for mad (Wøllekær & Frandsen 2014:61ff).

Trods et fornuftigt udlejningsniveau kæmpede mange forsamlingshuse med at skabe overskud, og forsamlingshusets fremtid kom til debat. Kulturministeriet nedsatte i midten af 1970'erne et Forsamlingshusudvalg, der skulle kortlægge forsamlingshusene i Danmark. En af konklusionerne fra rapporten var, at forsamlingshusene havde brug for offentlig støtte til istandsættelse (Wøllekær & Frandsen 2014:85). En opgørelse viser, at de fleste kommuner var økonomisk involveret i forsamlingshusene; i 1977 var det således kun 50 ud af 231 kommuner med forsamlingshuse, der ikke ydede støtte, der dog kunne variere fra et par tusinde kroner i driftsstøtte til mange hundrede tusinde kroner i investeringsstøtte

(Wøllekær & Frandsen 2014:97). Det lykkedes at bremse den negative udvikling for en stund, idet der blev satset på nye funktioner, som ikke var i direkte konkurrence med andre tilbud i lokalområderne: eksempelvis legestue, filmklubber og ungdomsklubber, loppemarkeder og lokalhistoriske arkiver (Wøllekær & Frandsen 2014:91).

I 90'erne kom det traditionelle forsamlingshus dog igen under pres for fornyelse. Flere steder blev de gamle forsamlingshuse revet ned og erstattet af nye huse med nye navne som aktivitets- eller kulturhus, som et forsøg på at komme det støvede, gamle image til livs (Wøllekær & Frandsen 2014:98). Også kommunalreformen i 2007 skabte atter uvished om forsamlingshusets fremtid. På grund af kommunesammenlægningen fik huse, der ikke før havde fået tilskud, pludselig tilskud, mens andre fik mindre støtte end tidligere. Nogle kommuner inviterede forsamlingshuset til dialogmøder, og nogle steder blev der sågar nedsat fora, hvor samarbejdet blev koordineret (Wøllekær & Frandsen 2014:102f).

Forsamlingshuset i dag og i fremtiden

Det er gået op og ned for forsamlingshuset gennem dets 150 år lange historie, og i dag er kun cirka halvdelen af de oprindelige forsamlingshuse tilbage. De huse, der ikke har formået at tilpasse sig tidens skiftende krav, har drejet nøglen om, og i dag kan de tilbageværende huse inddeles i fire forskellige typer: Den største gruppe er 'nøglehusene', der primært udlejes til private fester. Derudover er en lille gruppe professionelle 'festhuse' drevet som en kommerciel forretning med ansat personale. Der findes også en mindre gruppe 'landsbykulturhuse', der har flere forskellige kulturelle, sportslige og sociale aktiviteter. Disse fungerer ofte som nøglehuse. Den sidste gruppe er 'stille huse', som er huse, der sjældent anvendes, fordi de er i dårlig stand. Denne type forsamlingshuse bliver der flere og flere af (Wøllekær & Frandsen 2014:112).

I dag er grundlaget for forsamlingshusene således hovedsagelig privat udlejning. Danske Forsamlingshuse har lavet en undersøgelse, der viser, at den primære aktivitet i forsamlingshusene er private fester, men også bankospil, folkedans, kortspil og foredrag er på programmet (Wøllekær & Frandsen 2014:107). Indtægterne for udlejning er ofte kun lige akkurat nok til, at driften kan løbe rundt. Så der må trækkes på frivillig arbejdskraft, når der skal males, repareres og istandsættes, men trods den frivillige indsats bærer mange huse præg af slid og behov for en endnu større frivillig indsats (Wøllekær & Frandsen 2014:109).

I forbindelse med Lokale og Anlægsfondens kampagne 'Fremtidens Forsamlingshuse' blev der efterfølgende udarbejdet en evaluering af projektet, der identificerede tre centrale punkter, som forsamlingshuset bør nytænke, hvis det skal have de bedste forudsætninger for at bestå i fremtiden: 1) nytænkning af aktiviteterne 2) en modernisering af rammerne og 3) en anden organisering i dagligdagen. Disse fokuspunkter ligger godt i forlængelse af Wøllekærs og Frandsens anbefalinger til fremtidens forsamlingshus, der lyder: 1) gode fysiske rammer, 2) lokal opbakning, 3) velfungerende bestyrelse samt 4) udvikling af aktiviteter og indhold (Wøllekær & Frandsen 2014:113). Derudover påpeges det, at der skal

være mulighed for, at borgerne kan benytte faciliteterne mere på egne betingelser. Der skal gøres op med vanetænkningen, hvis forsamlingshusene skal blive mødested for mangfoldige kulturelle, folkelige og sociale aktiviteter såsom yoga, spinning, fitness, nye medier og it. Man bør have fokus på at bringe forskellige brugergrupper og aktiviteter sammen – så man kan få øjnene op for nye oplevelser og tilbud, der kan skabe fælles oplevelser mellem generationer. Ofte kommer forsamlingshusene til at lukke sig om sig selv og en lokal gruppe brugere, frem for at åbne sig for nye brugere og nye typer arrangementer (Wøllekær & Frandsen 2014:162ff).

2.1. Præsentation af Egense Forsamlingshus

Dette projekt tager udgangspunkt i Egense Forsamlingshus, der ligger i Egense; en lille landsby cirka fem kilometer vest for Svendborg på Sydfyn. Egense Sogn dækker landskabet fra Hvidkilde mod nord og Rantzausminde mod syd.

Egense ligger i Svendborg Kommune, der er en landkommune med 58.296 indbyggere pr. 1. januar 2020 (Svendborg Kommune 2020). Svendborg Kommune har siden kommunalreformen i 2007 haft en svag tilbagegang i befolkningstallet på knap 1.000 personer i alt (bilag 25, figur 1). Egense Sogn havde i 3. kvartal 2019 et indbyggertal på 2.543 (Danmarks Statistik). Over det seneste årti har befolkningstallet i Egense Sogn ligget nogenlunde stabilt, dog med en svag tilbagegang (bilag 25, figur 2).

Det gamle forsamlingshus – før renoveringen

Egense Forsamlingshus har i mere end 100 år været samlingssted for indbyggere i området. Forsamlingshuset blev indviet den 10. oktober 1887 og hed dengang 'Aktieselskabet Egense Øvelses- og Forsamlingshus'. I 1922 var der udstedt 378 aktiebreve, og aktionærkredsen talte bl.a. skippere, gårdmænd, arbejdsmænd og frøkener, som det fremgår i en gammel kassebog, der er en af de få eksisterende optegnelser om Egense Forsamlingshus (Jensen 2000:98). Dengang omfattede aktiviteterne i forsamlingshuset bl.a. møde i skytteforeningen, børnebal, høstfest for unge og ældre, diverse generalforsamlinger, meninghedsrådsmøde og de unges mejeribal, ligesom Egense Forsamlingshus også dannede rammen om private fester, foredrag, teater og gymnastik (Jensen 2000:98).

I starten af 1900-tallet var der stor erhvervsaktivitet i Egense Sogn. På gårdene var mange beskæftiget med landbrug, og erhvervsfiskeri var der en hel del af i Rantzausminde. Der var desuden en jernbane, posthus, andelsmejeri, foderstofforretning, bådeværft, mostfabrik, brugsforening og savværk. I sognet fandt man også adskillige selvstændige håndværkere inden for fagområderne møller, tømrer, snedker, karetmager, skomager, træskomand, skrædder, smed, murermester, bager, barber, købmand, slagter, gartner, hestehandler, maler, cykelsmed, benzintank, taxa og tobaks- og kaffehandel (Jensen 2000:72). Der var med andre ord mange arbejdspladser til at beskæftige indbyggerne i Egense Sogn. De fleste erhvervsaktiviteter ophørte i årene efter Anden Verdenskrig, mens den sidste brugs, Brugsforeningen Bakkely, lukkede først i 1999 (Jensen 2000:84).

Foreningslivet har altid blomstret i Egense Sogn med bl.a. en jagtforening, en idrætsforening og Egense husmoderforening. I dag er der stadig aktive foreninger i Egense, heriblandt det meget gamle og særdeles aktive Egense Foredragsforening, der er stiftet i 1902. Foreningen har i dag ca. 130 medlemmer og arrangerer hvert år seks foredrag, der alle bliver afholdt i Egense Forsamlingshus (Jensen 2000:108). Herudover kan der af aktive foreninger nævnes Egense Pensionistforening, Lokalhistorisk Forening og Egense-Rantzausminde Beboerforening, der ejer og driver det 130 år gamle forsamlingshus (Egense Forsamlingshus' hjemmeside). I 1983 blev Rantzausmindehallen opført, og derefter kom mange aktiviteter, der især var forbundet med idræt, til at foregå i hallen. Der er gennem årene blevet foretaget en række investeringer i forsamlingshuset, der fra starten kun bestod af den store sal. Første investering var en kakkelovn, da indbyggerne i de første mange år om vinteren

måtte sidde i vinterfrakker og træsko, når de benyttede huset. I 1922 blev forsamlingshuset udvidet med en lille sal, og i 1929 fik huset en scene. I 1952 kom endnu en tilbygning (Jensen 2000:99). Suppe, peberrodskød, is til dessert og kaffe var nærmest fast menu ved arrangementerne i forsamlingshuset, der frem til 1992 blev drevet af en værtinde.

Egense Forsamlingshus var i mange år således et tidstypisk og aktivt sted, men ligesom hovedparten af de danske forsamlingshuse, fik Egense Forsamlingshus efterhånden sværere og sværere ved at tilpasse sig de nye krav og behov. Tiden havde sat sine spor i forsamlingshuset, der fremstod meget slidt med afskallet maling mange steder og sprækker i facaden, ligesom forsamlingshuset var plaget af dårlig økonomi (Gemeinschaft 2018:13). Dermed var også Egense Forsamlingshus økonomisk udfordret og truet af lukning (Thorbjørnsen 2012). Der var ikke blot brug for en renovering af de fysiske rammer, men en nytænkning af forsamlingshuset og dets rolle.

Det nye forsamlingshus – efter renoveringen

Som beskrevet blev Egense Forsamlingshus i 2011 udvalgt som det ene af i alt tre huse til at gennemgå et udviklingsforløb under navnet 'Fremtidens Forsamlingshuse' i samarbejde med Lokale og Anlægsfonden og udvalgte arkitekter. Forinden havde bestyrelsen indsendt en ansøgning, som gav et bud på, hvordan huset kunne udvikles og ombygges. I alt havde 27 huse fra hele landet indsendt en ansøgning. To af kriterierne var, at kommunen skulle medfinansiere ombygningen, og at frivillige skulle involveres i processen (Gemeinschaft 2018:8) Svendborg Kommune bidrog således med 219.000 kr. til renoveringen (Gemeinschaft 2018:8).

I 2015 stod det nyrenoverede forsamlingshus i Egense færdigt. Ombygningen har resulteret i et nyt og langt mere anvendeligt køkken og grovkøkken, der er væsentligt større end det oprindelige køkken, hvilket muliggør aktiviteter som madlavningskurser osv. Hele huset er blevet gennemrenoveret, og generelt er rummene blevet langt mere fleksible, idet man kan lukke op eller af mellem rummene efter behov. Dermed kan flere grupper bruge huset på én gang. Som en del af ombygningen af forsamlingshuset overtog beboerforeningen husets tilstødende grønne udearealer, der tidligere var under Svendborg Kommunes varetagelse (Gemeinschaft 2018:39). Under ombygningen gennemgik udearealerne en stor forandring. Her blev bl.a. etableret et madpakkehus med overdækning, der bruges flittigt af både børnefamilier, skoler og børneinstitutioner. De besøgende kan også lege på den nyetablerede naturlegeplads, lave bål i bålhuset eller tage en slapper i de opsatte hængekøjer. Rundt om forsamlingshuset er etableret højbede med grøntsager og krydderurter, en æblelund og et område med shelters samt et udekøkken med ildsted og pizza- og rygeovn. Her kommer især familier og turister, der tager på weekend- eller dagsudflugter, når solen skinner (Gemeinschaft 2018:40). Lokale og Anlægsfonden støttede ombygningen af Egense Forsamlingshus med 2,4 mio. kr.. I alt samlede Egense Forsamlingshus 6,7 mio. kr. ind til ombygning af huset og udearealerne.

Svendborgmodellen

I forbindelse med kommunalreformen i 2007 oprettede Svendborg Kommune et forsamlingshusudvalg. Forsamlingshusudvalgets er fungerende i dag 12 år efter, og dets formål er at koordinere og løse opgaver, der er fælles for kommunens i alt 20 beboerdrevne forsamlingshuse (Svendborg Kommune). Desuden fordeler udvalget den økonomiske støtte som kommunen hvert år tildeler forsamlingshusområdet. Udvalget består af ét medlem fra hvert hus, et byrådsmedlem, en kommunal embedsmand og en udpeget fra folkeoplysningsforbundet (Wøllekær & Frandsen 2014:102f). Dette formaliserede samarbejde kaldes 'Svendborgmodellen' for forsamlingshuse og har været inspirationskilde for bl.a. Faaborg-Midtfyn Kommune, der i 2019 oprettede deres eget forsamlingshusudvalg, hvor der frem til udgangen af 2022 er afsat 500.000 kr. i årlig støtte til kommunens forsamlingshuse (Faaborg-Midtfyn Kommune 2020). Generelt varierer det fra kommune til kommune, hvorvidt der gives støtte til forsamlingshuse, men vi har i vores indledende research ikke identificeret andre kommuner, der har et lignende formaliseret samarbejde.

TEORETISK RAMME

MAD & MUSIK I EGENSE FORSAMLINGSHUS

3. TEORETISK RAMME

I dette kapitel præsenteres den teoretiske ramme for projektet, der er opdelt i to dele. Første del beskæftiger sig med samskabelsesteori. Ved at inddrage perspektiver om samskabelse på flere niveauer undersøges Svendborg Kommunes politik på forsamlingshusområdet – Svendborgmodellen – som et eksempel på samskabelse på højeste politiske niveau; co-governance. Desuden lægges der et samskabelsesperspektiv på Egense Forsamlingshus, der kan klarlægge, i hvilket omfang borgerne i Egense-Rantzausminde er engageret i driften og vedligeholdelse af stedet.

Anden del af kapitlet beskæftiger sig med teori om stedets betydning, stedstilknytning og stedskabelse. Disse teoretiske perspektiver bruges til at undersøge, hvordan beboerne i Egense skaber stedstilknytning til Egense Forsamlingshus, samt nærmiljøets og lokalsamfundets betydning, ligesom de kan være med til at belyse, hvordan et sted som Egense Forsamlingshus bliver skabt og får betydning for borgerne.

3.1. Samskabelse

Årsagen til at vi har valgt et samskabelsesperspektiv er, at de danske kommuner efter kommunalreformen i 2007 fik større fokus på forsamlingshusområdet som værende et vigtigt redskab i udviklingen af udkantsområderne (bilag 15, s. 1). I Svendborg Kommune blev der i forbindelse med kommunalreformen oprettet et forsamlingshusudvalg, som stadig er aktivt og spiller en væsentlig rolle i kommunens forsamlingshuspolitik i dag. Selvom flere af landets kommuner i dag yder økonomisk støtte til forsamlingshusområdet, er det tilsyneladende enestående at have et formaliseret samarbejde mellem kommunen og de frivillige borgere, der driver forsamlingshusene. Derfor er det relevant at undersøge henholdsvis Egense Forsamlingshus og Svendborg Kommunes 'Svendborgmodel' for forsamlingshuse som eksempler på samskabelse – herunder hvilken type samskabelse der er tale om, og hvad det konkret betyder for lokalområdet.

Der findes en del forskningslitteratur om samskabelse, men forskningen har primært handlet om at identificere betingelserne for, hvorfor samskabelse er opstået, frem for forskning, der måler og vurderer virkningen af samskabelsen (Torfing, Sørensen & Røiseland 2016:809). I dette projekt er en del af formålet derfor at vurdere betydningen af samskabelse mellem Svendborg Kommune og kommunens forsamlingshuse – herunder Egense Forsamlingshus – og undersøge, hvordan samskabelsen kan være med til at udvikle lokalsamfundet.

3.1.1. Samskabelse som redskab til udvikling

Som vi har udfoldet, taber et voksende antal byer i Danmark og resten af verden kampen om vækst og investeringer til de større byer. Næsten halvdelen af Europas byer oplever således tilbagegang og en tredjedel af Europas befolkning bor i såkaldte 'shrinking cities' (Schlappa 2015:163). Måden at håndtere byers tilbagegang har traditionelt været at fokusere på vækst og styrkelse af den økonomiske konkurrenceevne i håbet om at vende den negative udvikling. Men byer i tilbagegang har svært ved at tiltrække investeringer og få økonomisk støtte – både fra EU og nationalt, hvilket forårsager endnu mere tilbagegang. Der er dog en anden strategi, som byer med fordel kan fokusere på for at bremse eller måske endda vende den negative udvikling. I stedet for vækst-strategien bør byer i tilbagegang fokusere på deres lokale ressourcer gennem lokalt samarbejde; gennem samskabelse (Schlappa 2015:163).

Selvom der synes at være bred enighed om, at byer med langvarig negativ vækst kan have gavn af at udvikle initiativer og samarbejde, der trækker på lokale ressourcer, kan det i praksis være svært for lokale beslutningstagere at engagere lokalsamfundet. For hvad er samskabelse egentlig, og hvordan bruger man konkret arbejdsmetoden? Gennem tre forskellige niveauer af samskabelse er det muligt at forstå og forklare, hvordan lokalt samarbejde kan give adgang til nye muligheder for at håndtere byers tilbagegang ved hjælp af lokale styrker. Disse tre niveauer – særligt det højeste; co-governance – er væsentlige for det nærværende projekt, men inden vi dykker ned i dem, er det gavnligt at indkredse, hvad samskabelse egentlig er, og hvad begrebet udspringer af.

3.1.2. Samskabelse som nyt paradigme

Begrebet samskabelse er oprindeligt inspireret af det private erhvervsliv, hvor man i mange år har inddraget kunderne i at skabe den oplevelse, de forventer; et klassisk eksempel er hotelgæsten, der udfylder en tilfredshedsundersøgelse omkring opholdets kvalitet, og hermed er kunden medskaber af den service, hotellet yder fremadrettet (Torfing et al. 2016:801). Offentlig samskabelse som forskningsobjekt kan spores helt tilbage til 70'erne, hvor Eleanor Ostrom (1975) beskrev samarbejdet mellem politi og borgere som 'co-production of services'. Senere studier har efterfølgende konkluderet, hvordan samskabelse i bl.a. sundhedsvæsenet og uddannelsessektoren kan forbedre kvaliteten af de forskellige services og samtidig reducere udgifterne (Schlappa 2015:165).
Samskabelse har dermed en lang tradition i mange lande, hvor politikere, organisationer og borgere er gået sammen om at løse fælles problemer og udfordringer (opgaver) – både i det offentlige og i den private sektor. Fænomenet er derfor ikke som sådan nyt, men årsagen til at det alligevel opfattes sådan, er et paradigmeskifte, der de seneste år er sket inden for den offentlige sektor i en lang række lande, hvor borgerne i langt højere grad end tidligere inddrages som medskabere af ydelserne, de modtager (Torfing et al. 2016:798f).

Den offentlige styringsform har således ændret sig; fra *The Classical Public Bureaucracy* til *New Public Management* til *New Public Governance.* Med det seneste paradigmeskifte er det ligeværdige samarbejde i fokus i modsætning til de tidligere styringsformer. Under The Classical Public Bureaucracy betalte borgerne deres skat til gengæld for visse rettigheder. Den offentlige sektor var dermed suveræn eneforsørger af velfærd og havde autoritet og magt over borgerne, der blev anset som passive modtagere af velfærdsydelser som eksempelvis uddannelse og sundhed (Torfing et al. 2016:798f). Med 70'ernes New Public Management blev den offentlige sektors rolle redefineret, og nu blev borgerne pludselig set som kunder, der havde forventninger om at få værdi for deres skattekroner. Den offentlige sektor blev en serviceudbyder, hvor borgerne skulle være tilfredse med den ydede service, frem for blot at være passive modtagere (Torfing et al. 2016:798f). Det betød, at det offentlige velfærdssystem skulle imødekomme et voksende behov fra borgerne – og med begrænsede økonomiske ressourcer på den anden side opstod der et krydspres, som har tvunget og inspireret den offentlige sektor til at finde effektive løsninger på udfordringer i tættere dialog med borgere og andre private aktører (Torfing et al. 2016:799). I den nye styringsform – New Public Governance – træder borgerne dermed ind som aktive medskabere af private og offentlige ydelser. Dette nye paradigme medfører en rolleændring, hvor borgerne indgår i et konstruktivt og ligeværdigt samarbejde med kommunen, regionen eller staten, der kan hjælpe med at definere og løse de delte problemer og fælles opgaver (Torfing et al. 2016:800).

3.1.3. Forståelser af samskabelse

I dag bruges begrebet samskabelse både inden for den offentlige og private sektor og i mange forskellige sammenhænge. Samskabelseslitteraturen er siden 2016 nærmest eksploderet i omfang (Tanggaard 2018:11). Den alsidige brug af begrebet gør, at der i dag er flere forskellige anvendelser og forståelser af begrebet samskabelse. Helt grundlæggende handler samskabelse om samarbejdet mellem leverandøren af service i form af det offentlige og modtagere af service i form af borgerne (Torfing et al. 2016:798f). Man kan selvsagt lave forskellige sondringer af begrebets betydning. Torfing skelner mellem *co-production* og *co-creation*. De to begreber er ofte blevet forvekslet som to forskellige betegnelser for samme begreb. Men der er en klar forskel, som man bør holde sig for øje:

Co-production – der oversat til dansk betyder 'samproduktion' – henviser til, at borgere bidrager til produktion og levering af en bestemt tjeneste eller service. Der er dermed tale om en fælles opgaveløsning. Det kan være, når skoleeleven laver lektier derhjemme, og når den knæopererede udfører hjemmeøvelser som et led i et genoptræningsprogram (Torfing et al. 2016:802). Det kan også være, når en husstand sorterer sit affald i hhv. bio, pap, plastik, papir og metal.

Co-creation – eller 'samskabelse' på dansk – går ud på, at det offentlige og borgerne samarbejder ligeværdigt om at skabe nye eller bedre løsninger på fælles problemer eller

udfordringer. Her er der i modsætning til co-production tale om samskabelse på et mere inddragende og innovativt niveau, hvor aktørerne er involveret i en kortere eller længere proces. De offentlige aktører kan eksempelvis være politikere eller kommunalt ansatte, mens de private aktører kan være organisationer, enkeltpersoner eller grupper af frivillige. Det er dette niveau af samskabelse, der er i de seneste år har udgjort en større trend i det offentlige med samarbejde om innovative løsninger mellem offentlige og private aktører (Torfing et al. 2016:802f).

Torfing finder det nyttigt at skelne mellem de to begreber for at tydeliggøre, at der både er en snæver og en bred definition af samskabelse som begreb. Der er mange aktiviteter, der ikke kan rummes under co-production. Torfing har desuden tidligere beskrevet to dimensioner af samskabelse[1], som ses i skemaet nedenfor. Den vandrette akse handler om graden af involvering fra borgerens side; fra at borgeren engagerer sig i begrænset omfang til at borgeren engagerer sig i omfattende grad. Den lodrette akse handler om, hvorvidt borgeren deltager for at hjælpe sig selv eller om borgeren deltager for at hjælpe andre (Sørensen & Torfing 2012:8).

	Begrænset borgerengagement i offentlig serviceproduktion	Omfattende borgerengagement i offentlig serviceproduktion
Hjælpe sig selv	Borgere deltager aktivt i fortolkningen af egne behov og problemer (fx ledige vurderer selv deres behov for jobsamtale og booker selv tid digitalt) Borgere spiller en aktiv rolle i tilvejebringelsen af egen service (fx sygedagpengemodtagere bidrager til at udarbejde plan for tilbagevenden til job)	Borgere modtager hjælp til selvhjælp (fx kronisk syge uddannes til at mestre deres sygdom) Borgere indgår kontrakt om at ændre negativ familieadfærd til gengæld for modtagelse af særlige ydelser (fx aftaler med alkoholikere og voldelige ægtefælder)
Hjælpe andre	Borgere giver kvalitativ feedback på den offentlige servicekvalitet på et specifikt område (fx forældre deltager i elektronisk brugerpanel på daginstitutionsområdet) Borgere responderer positivt på offentlige kampagner (fx de samler affald op på offentlige steder)	Borgere laver frivilligt socialt arbejde i samarbejde med offentlige myndigheder (fx som besøgsvenner, mentorer, klassemorfar mv.) Borgere er med til at designe og evaluere nye og innovative servicetilbud (fx deltagelse i samarbejdsdrevet innovation)

Kilde: Sørensen & Torfing, 2012:8

Når man læser eksemplerne, kan der argumenteres for, at det primært er den nederste kvadrant til højre, der har karakter af co-creation (samskabelse), mens de øvrige tre kvadranter udgør co-produktion (samproduktion). Med udgangspunkt i Arnsteins 'ladder of participation' har Torfing efterfølgende udviklet en ny version af aksen for graden af borgerengagement; nemlig 'the ladder of co-creation', der ligesom skemaet siger noget om

[1] I Sørensen og Torfing (2012) bruges udtrykket samproduktion (co-production) i stedet for samskabelse. Torfing skelner dog efterfølgende (Torfing et al., 2016) mellem samproduktion og samskabelse, hvilket ikke er tilfældet i 2012-teksten.

graden af borgernes deltagelse, men med en højere detaljeringsgrad og uden at fokusere på borgerens interesse for deltagelse. De fem forskellige trin på stigen gennemgås i nedenstående afsnit:

The ladder of co-creation

På det nederste trin af samskabelsesstigen tilskynder det offentlige borgeren til selv at være medskaber af den tjenesteydelse, der tilbydes (Torfing et al. 2016:804). Et eksempel herpå kunne være affaldssortering, hvor kommunen stiller biospande, papcontainere og haveaffaldsspande til rådighed, men hvor den enkelte borger selv får ansvaret for at gøre en del af arbejdet. På det andet trin er borgerne ikke kun med til at skabe egne velfærdstjenester, men er gennem frivilligt arbejde med til at skabe værdi for andre borgere i samarbejde med de offentlige ansatte (Torfing et al. 2016:804). Det er altså opgaver, der lige så godt kunne have været varetaget af offentlige ansatte, men i stedet udføres af de frivillige borgere i forlængelse af eksisterende tjenester. Det kunne eksempelvis være som besøgsven eller lektiehjælper i en lektiecafe. På det tredje trin er borgeren eller en gruppe af borgere med til at levere input til design af nye opgaver og løsninger (Torfing et al. 2016:805). Det kan eksempelvis være gennem fokusgruppe-interviews eller høringssvar, at borgerne giver deres besyv med – men dialogen er begrænset, idet den primært er envejs. Det er først på det fjerde trin, at borgeren indgår i en gensidig dialog med det offentlige på eksempelvis ad hoc-møder, hvis formål er at designe nye løsninger og koordinere deres gennemførelse. På det femte og sidste trin bliver der skabt rammer i form af institutionelle arenaer, hvor borgerne sammen med det offentlige deltager i at designe, teste og implementere nye og uprøvede løsninger (Torfing et al. 2016:805). Det kunne eksempelvis være i form af fremtidsværksteder, hvor de forskellige aktører deltager.

'The ladder of co-creation' er umiddelbart designet til at sige noget om det offentliges opgaver eller graden af borgernes indflydelse fra det offentliges perspektiv. Men da forsamlingshuset er en selvejende institution, der er ejet og drevet af netop borgerne, passer den ikke 1:1. Forsamlingshuset er et borgerinitiativ støttet af kommunen, og ikke et kommunalt initiativ, der er støttet af borgerne. Alligevel kan stigen i en denne kontekst bruges til at synliggøre, på hvilket niveau forsamlingshuset inddrager borgerne.

En andet relevant perspektiv på samskabelse er Schlappas perspektiv om samskabelse på tre overordnede niveauer, da det kan sige noget om niveauet af borgerengagementet og dets betydning for udviklingen af lokalsamfund.

Som nævnt inddeler Schlappa samskabelse i tre niveauer, og denne inddeling baserer sig på Parks definition af samskabelse fra 1981. Park definerer samskabelse som:

'…the mix of activities that both public service agents and citizens contribute to the provision of public services. The former are involved as professionals, or 'regular producers', while 'citizen production' is based on voluntary efforts by individuals and groups to enhance

the quality and/or quantity of services they use' (Park i Schlappa 2015:165).

Det betyder, at samskabelse er et samarbejde mellem det offentlige og lokale borgere, hvor omdrejningspunktet er at forbedre kvaliteten og/eller at skabe et større udbud af tjenesteydelser. Det offentlige bidrager som fagfolk eller faste producenter, mens borgernes bidrag er baseret på en frivillig indsats fra enkeltpersoner eller en gruppe (Schlappa 2015:165).

Schappas perspektiv handler om, på hvilket niveau borgerne deltager og har indflydelse på:

1. Co-governance handler om, at forskellige aktører samarbejder omkring politiske beslutninger og prioriteter. Det er altså det øverste niveau af samarbejde, som finder sted på det strategiske og politiske plan (Schlappa 2015:167). Et eksempel herpå kan være, at borgere og andre aktører gennem workshops, arbejdsgrupper og diskussionsgrupper får indflydelse og medbestemmelse på prioriteringer af ressourcer og beslutninger, når der eksempelvis skal skabes en ny vision for en by, et kvarter eller boligområde.

2. Co-management handler om, at forskellige aktører arbejder sammen om styring og planlægning af bestemte initiativer ved fx at sørge for, at der bliver ydet en bestemt service. Det er altså samarbejde på et ledelses- og styringsniveau (Schlappa 2015:168). Et eksempel på co-management kan være når en gruppe borgere og andre offentlige og private aktører fra et lokalsamfund går sammen om at planlægge og koordinere events eller arrangementer ved hjælp af fælles ressourcer og ekspertise.

3. Co-production handler om, at lokale borgere producerer en del af de services, de forbruger i samarbejde med offentlige aktører. Det er altså samarbejde på et drifts- og produktionsniveau. Dette kan være med eller uden direkte politisk involvering – men det kræver offentlige ressourcer (Schlappa 2015:168). Et eksempel på co-production kan være når borgere, erhvervsdrivende og politikere går sammen om en fysisk renovering af en gågade eller en kommunal vej. Her kan kommunen bidrage med værktøj og materialer, mens frivillige fra lokalsamfundet udfører det håndværksmæssige arbejde.

3.1.4. Potentialer og risici ved samskabelse

En af potentialerne ved samskabelse er helt åbenlyst, at samskabelse øger den demokratiske deltagelse og giver borgerne mulighed for at få indflydelse og spille en aktiv rolle i forhold til at finde nye løsninger eller forbedre de allerede eksisterende løsninger. Samskabelse kan dermed hjælpe med at fremme mere effektive løsninger, da løsningerne ofte bliver mere holistiske og tilpasset de lokale ønsker og behov. At borgerne får mulighed for at påvirke offentlige løsninger, kan også styrke den demokratiske legitimitet og tilliden til den offentlige sektor. Derudover kan samskabelse være med til at styrke samhørigheden i et lokalsamfund og øge modstandskraften, idet der gennem de skabte samarbejdsrelationer skabes en højere

grad af social kapital og herigennem opbygges en styrket social sammenhængskraft (Torfing et al. 2016:809).

Schlappa peger derudover som nævnt på, at man gennem samskabelse kan udnytte de lokale ressourcer – både fysiske og sociale – til gavn for særligt de lokalsamfund, der er ramt af negativ vækst (Schlappa 2015:163).

En af de potentielle risici ved samskabelse er, at processen kan skabe en ubalance i forhold til hvilke grupper, der deltager. Typisk vil det være ressourcestærke borgere med tid, overskud og en vis grad af egeninteresse, der deltager. Der kan således være en udfordring at motivere og involvere alle grupper af borgere, hvilket kan skabe ulige medbestemmelse og repræsentation blandt borgerne (Torfing et al. 2016:808). Samskabelse er ressourcekrævende i forhold til at organisere samarbejdet mellem mange aktører med forskellige forventninger, og en udfordring er, at det ikke altid er gennemsigtigt, hvem der har ansvaret. For i modsætning til politikerne er borgerne ikke folkevalgte, og det er dermed svært at gennemskue, hvem eventuel kritik skal rettes mod. En tredje potentiel risiko ved samskabelse er, at der kan opstå konflikter og uenigheder, der betyder, at processen går i hårdknude, eller at der må indgås et uambitiøst kompromis, der ikke medfører en ny eller bedre løsning, hvilket undergraver hele ideen med samskabelse. Den største risiko er dog, at samskabelse kan fremtræde som en arbejdsmetode til at inddrage borgerne, selvom der i virkeligheden er tale om en kamufleret spareøvelse eller nedskæringer, hvor ansvaret for offentlige opgaver flyttes til lokalsamfund, der måske i forvejen er udfordret af en række problematikker knyttet til negativ vækst. Desuden kan begrebet bruges som symbolpolitik, der udadtil hævder at inkludere lokalsamfundet, men som dog ikke afgiver nogen reel indflydelse, når det kommer til stykket (Torfing et al. 2016:809). Schlappa peger desuden på, at der kan være udfordringer med, at de offentlige aktører udelukker borgerne fra at deltage på de højeste politiske niveauer. Man risikerer dermed, at borgerne kun kan opnå indflydelse op til et bestemt niveau – og ikke længere. Der opstår således en usynlig barriere – et såkaldt glasloft – der forhindrer bestemte grupper eller frivillige generelt i at opnå indflydelse på det mest betydningsfulde niveau (Schlappa 2015:165).

I analysen bruger vi ovenstående teoretiske ramme til at analysere Svendborgmodellen, hvor særligt co-governance – samskabelse på højeste politiske niveau er centralt. Desuden applicerer vi et samskabelsesperspektiv på Egense Forsamlingshus, der anvendes som et mikrokosmos for 'the ladder of co-creation'.

3.2. Stedets betydning

I nedenstående teoriafsnit bruger vi Timothy Beatley (2004), Ray Forrest (2009), John Agnew (2011) og Tim Cresswells (2004) perspektiver på sted, stedskabelse og stedstilknytning i en

globaliseret verden. Som afrunding på denne teoridel om stedets betydning redegør vi for, hvordan de forskellige teorier bidrager til projektet.

3.2.1. Et sted bliver til

For at forstå stedets betydning er det afgørende for læsningen af steder at definere, hvad et sted egentlig er. Beatley identificerer *spaces* eller rum som *'…generic and nonspecific'*, mens *places* eller steder er *'…immediate, known and lived in'* (Beatley 2004:25). Som mennesker befinder vi os i en proces, hvor vi bevæger os gennem rum, men stopper og er direkte involveret med steder. Et rum bliver til et sted, når vi som mennesker erkender stedet, anvender stedet over tid og tillægger stedet værdi (Beatley 2004:26). Agnew (2011) kritiserer den konceptuelle adskillelse af rum og sted og mener, at rum og sted skal anses som to koncepter, som må blive bragt sammen (Agnew 2011:316), da de som konceptuelle tvillinger kan tilbyde mere sammen end hver for sig. I sin simpleste form relaterer rum sig til en lokation, og sted er de fysiske rammer og liv, der er på den lokation. Rum er med andre ord at have en adresse, og sted handler om at leve på den adresse. Nogle gange bliver denne distinktion skubbet yderligere for at separere det fysiske sted og det fænomenologiske rum. Således bliver sted et andet ord for et særligt eller levet rum. Rum derimod refererer til det faktum, at steder ikke kan andet end at være lokaliseret et vist sted. Steder er specifikke, mens rum er generelle. Kun når de bliver bragt sammen, vil de opnå deres fulde potentiale (Agnew 2011:317). Hvordan Agnew bærer sig ad med dette, vender vi tilbage til i afsnittet 'Stedets tredeling: location, locale og sense of place'.

Et andet syn på sted og rum er, at det er helt afgørende for de to begreber, om lokationen eller rummet beriger mennesker med en følelse af meningsfuldhed. Tim Cresswell (2004) definerer *sted* i nedenstående citat, hvor han taler om, hvad der adskiller lokationer fra steder:

'So what links these examples: a child's room, an urban garden, a market town, New York City, Kosovo and the Earth? What makes them all places and not simply a room, a garden, a town, a world city, a new nation and an inhabited planet? One answer is that they are all spaces which people have made meaningful. They are all spaces people are attached to in one way or another' (Cresswell 2004:7).

Ovenstående er den mest anvendte og direkte definition af sted: en meningsfuld lokation (Cresswell 2004:7). Cresswell definerer rum som et mere abstrakt koncept end sted (Cresswell 2004:8) og et sted som en meningsfuld lokation. Et sted er dog heller ikke bare et sted, men en måde at forstå verden på: en måde at se den, lære den at kende og forstå den. Når vi ser på verden, som en verden af steder, ser vi forskellige ting, afhængig af hvem vi er. Vi ser forbindelser mellem mennesker og steder, meninger og oplevelser. Når vi ser på en del af verden som et rigt og kompliceret samspil mellem mennesker og miljøet som et sted, frigør vi os selv fra at se på verden og steder som blot fakta og figurer (Cresswell 2004:11). Sådan er et sted afhængigt af, hvordan vi gør verden meningsfuld, og hvordan vi oplever

verden. Sted er, helt basalt, rum, i hvilke der er investeret mening (Cresswell 2004:12). Steder har den evne, at de kan frembringe særlige følelser og sindsstemninger, og de har stor betydning for menneskets indre liv, da også vores minder ofte hænger tæt sammen med steder. Enten fordi vi i vores erindringer kommer til at tænke på de steder, vi befandt os, eller en tilbagevenden til et sted kan frembringe en række minder i vores hukommelse (Beatley 2004:26). Men hvad vil det sige at investere mening i et sted? Overalt i verden praktiserer mennesker stedskabelsesaktiviteter. Husejere renoverer huset, bygger til og slår græs, mens andelshavere afholder arbejdsdage i gården. Stedskabelse foregår også på et højere plan, når fx kommuner er med til at bestemme, hvordan og hvor bygherrer må bygge (Cresswell 2004:5). Stedskabelse er ikke statisk, men en dynamisk og løbende proces, og selv steder, vi syntes at kende ganske godt, vil gennem tiden have forandret sig og føles anderledes. Både fordi stedet ændrer sig fysisk, men også som følge af områdets befolkningsforhold (Beatley 2004:26).

3.2.2. Stedets tredeling: location, locale og sense of place

John Agnew (2011) taler for, at der er en evig vekselvirkning mellem rum og sted (Agnew 2011:322), og skitserer tre fundamentale forståelser af det geografiske sted: *location*, *locale* og *sense of place*. Forståelsen af et sted som en *location* indebærer et steds koordinater på et kort og dets geografiske placering. Denne location relaterer til andre locations, fordi der er en interaktion eller bevægelse imellem dem. Forståelsen af et sted som *locale* er udtryk for et steds materielle rammer for social interaktion. Det er i denne setting, hvor hverdagsaktiviteter finder sted. Lokationen er herefter ikke længere blot koordinater på et kort eller en adresse, men et sted, hvor der forekommer socialt liv og en transformation af miljøet såsom eksempelvis arbejdspladser, shoppingcentre, hjem eller kirker (Agnew 2011:323). Forståelsen af et sted som *sense of place* er den subjektive og emotionelle forbindelse, som individer har til steder (Cresswell 2004:7). Derigennem relaterer mennesket sig til et sted, som for dem har en unik egenskab, og i denne konstruktion er alle steder særlige og særegne. En stærk stedstilknytning, enten bevidst eller ubevidst gennem adfærd i hverdagen såsom deltagelse i stedsrelaterede anliggender, er også indikationer på sense of place (Agnew 2011:323). I forsøget på at smelte sted og rum sammen advokerer Agnew for, at man nødvendigvis må forsøge at koble mindst to af de tre forståelser *location, locale* og *sense of place* for at få en forståelse for det geografiske sted. Her foretrækker Agnew dog selv at fokusere på at bringe alle tre forståelser sammen, da sidstnævnte, nemlig menneskets oplevelse af stedet, er vigtig for at forstå stedet (Agnew 2011:323).

3.2.3. Vi binder os til steder

Der er flere elementer på spil i vores tilknytning til steder. Beatley beskriver *stedstilknytning* ud fra David Hummons perspektiv:

'Sense of place involves a personal orientation toward place, in which one's understandings of place and one's feeling about place become fused in the context of environmental meaning' (Hummon i Beatley 2004:29).

Individets stedstilknytning og sense of place er afhængige af subjektive stedskvaliteter såsom minder, erindringer og affektionsværdi, der bliver tillagt en række objektive stedskvaliteter, såsom landskabets udformning, biodiversitet, arkitektur og det byggede miljø, samt lokalmiljøets karakteristika. Det betyder også, at vi individuelt dømmer og vurderer betydningen og den personlige værdi, der ligger i disse objektive stedskvaliteter (Beatley 2004:29). Beatley bruger begreberne *place attachment* og *community rootedness* til at beskrive stedstilknytning, og hvordan vi engagerer os i steder. *Place attachment* er udtryk for, hvordan vi engagerer os følelsesmæssigt i et sted. Steder, der har en betydning eller speciel mening for os, påvirker, hvordan vi opfører os, eller hvilke handlinger, vi udfører disse steder. Stedstilknytning kan beskrives som et positivt emotionelt bånd eller en emotionel kobling mellem individ og et specielt miljø (Beatley 2004:30). Der er flere forskellige faktorer, der påvirker individets stedstilknytning. Minder fra ens opvækst og historier kan være medvirkende til, at stedet får en speciel betydning. Her spiller det hus eller nabolag, man er vokset op i, ofte en helt central rolle, da det ofte er gennemsyret af værdifulde minder (Beatley 2004:34). Hertil kommer også, at naturen har stor betydning for menneskets sense of place og stedstilknytning, da steder, vi som mennesker sætter pris på, ofte opfylder en del af vores basale menneskelige behov: Biologisk set har vi brug for naturligt sollys, mulighed for at se himlen og stjerner og at være tæt på naturlige elementer og naturens rytmer. Vi har et iboende behov for at være tæt på naturen og åbne vidder (Beatley 2004:44).

Community rootedness er en anden måde at italesætte stedstilknytning. I begrebet ligger, i hvilken grad en given gruppe af indbyggere føler sig som en del af et sted eller et lokalsamfund. Det beskriver også, hvordan deres forhold til stedet er: Er det et velkendt sted, der føles komfortabelt eller givende? Og er det et sted, hvor man føler sig som 'insider'? *Place attachment* og *community rootedness* er vigtige at forstå, for at få et indtryk af individets stedstilknytning og personlige valg og adfærd på stedet. Beatley argumenterer for, at jo større stedstilknytning en indbygger har ud fra attachment og rootedness, jo mere sandsynligt er det, at vedkommende vil være villig til at tage initiativer, der er vigtige for at bevare og forbedre steder. Det er meget få individer, der vil interessere sig for at bevare steder, hvis de ingen tilknytning eller forankring har (Beatley 2004:30). Alle mennesker uanset alder socialiserer sig i dag både inden og uden for deres lokale kvarterer, men der er forskel på, hvilke aktiviteter, der er tale om. Både Beatley og Forrest peger på, at individets alder og sted i livet har indvirkning på, hvordan vi knytter os til et sted og bruger stedet. Forrest mener, at ældre mennesker og personer uden for arbejdsmarkedet bevæger sig mere i det lokale nabolag end udenfor og er tilsyneladende mere afhængige af de lokale relationer og bånd (Forrest 2009:133). Til gengæld har familier med børn tendens til at bo længere væk fra personer i deres sociale netværk, ligesom deres personlige relationer ofte er fokuseret omkring arbejde eller fritidsaktiviteter, der ikke nødvendigvis er baseret i ens nabolag. Dog

varetager ens lokalsamfund stadig nogle basale funktioner. Der er stærke kontinuiteter i vores nærmiljø som gør, at der, hvor vi tilbringer mest tid med vores partner og børn, også er der, hvor vi føler os mest afslappede. Vi har muligvis spatialt diffuse og overlappende sociale netværk, men vores nabolag forbliver et ståsted for vores rutiner i hverdagslivet, som er en vigtig del af vores sociale identiteter (Forrest 2009:139). Også Beatley taler for, at individets alder spiller en rolle i ens stedstilknytning, da man udvikler stærkere sociale bånd til ens lokalsamfund og flere personlige minder om et sted, jo længere tid, man har boet der, og at det ofte hænger sammen med individets alder (Beatley 2004:31). Her refererer Beatley til et studie af beboere i Calvert County i Maryland, hvor det fremgik, at de ældre beboere, der havde boet længe i lokalområdet, havde en *'richly nuanced sense of place'* som følge af personlige erindringer og livshistorier, mens yngre tilflyttere havde en relativt underudviklet grad af sense of place, fordi deres blik på området mere bar præg af de objektive stedskvaliteter, såsom at det var et sted med dejlige omgivelser med mulighed for at koble af, men også et isoleret sted (Beatley 2004:32). Beatley introducerer også begrebet *place knowledge* som en vigtig del af menneskets stedstilknytning og vores forhold til steder. Han kritiserer, at mange mennesker har manglende kendskab til deres lokalområdes historie, biodiversitet og naturlige miljø, og at denne viden virker til at have lav prioritet i vores forbrugssamfund, hvor det forekommer vigtigere at nørde YouTube og gadgets, end at sætte sig ind i de økosystemer og landskaber eller byer, vi bor i. Men indgående viden om et steds naturlige og fysiske kontekst har også betydning for stedstilknytning, da sense of place i høj grad handler om at beskytte de naturlige landskaber og karakteristikker ved et steds naturlige miljø (Beatley 2004:35).

3.2.4. Globaliseringens betydning for sted

Der er mange udtalte fordele ved den globaliserede verden. Både sommer og vinter bugner hylderne i supermarkedets frugt- og grøntafdeling med frugter og grøntsager fra eksotiske dele af verden, og mange jobs i Danmark inden for eksempelvis shipping og turisme er direkte forbundet med muligheden for at mennesker, varer og penge kan rejse mellem landegrænser. Fordelene er mange, men lige så dejligt det er, at man kan få en McDonald's cheeseburger i næsten alle verdens lande, lige så stor er faren for, at verdens unikke steder, byer og gader kommer til at ligne hinanden (Beatley 2004:2). Beatley mener, at globaliseringen kan få fatale konsekvenser for menneskets tilknytning til naturen og steder, og at vi mere end nogensinde bør forpligte os til de steder, vi holder af (Beatley 2004:3). Ray Forrest (2009) mener videre, at globaliseringen har gjort stor indvirkning på mennesket, dets sociale relationer og ikke mindst forhold til sted, da vi nu lever i en verden, hvor stedet bliver set som tiltagende flydende og opløst, og hvor vores sociale identiteter tilsyneladende bliver tiltagende formet af 'det virtuelle og fjerne' i modsætning til tidligere, 'det virkelige og nære' (Forrest 2009:129). Beatley og Forrest peger begge på internettets fremmarch og dets virtuelle mødesteder som fx Facebook og Instagram som en af de store syndere, da det for mange er blevet en erstatning for fysiske mødesteder (Beatley 2004:2). Den galoperende informationsstrøm og de teknologiske fremstød kunne derfor tyde på, at vores nærmiljø

eller nabolags betydning i vores hverdagsliv bliver svækket hurtigere og hurtigere (Forrest 2009:129), ligesom vores sociale kontakt bliver mere og mere overfladisk og udsletter vores tilknytning til stedet (Forrest 2009:131).

Der spores dog optimisme for stedets betydning, trods globalisering, hvor Forrest påpeger, at der er opstået en genoplivning af idéerne om lokalsamfund, hvor betydning af nabolag og det lokale har genvundet respekt i både den akademiske og politiske verden. Politikere er blevet interesserede i kvaliteten og intensiteten af lokale sociale relationer som en del af en bredere agenda om demokratisk fornyelse via lokalsamfund, da et samfund, hvor mennesker er aktive og engagerede i deres lokalsamfund, sandsynligvis også har en sund og dynamisk bykultur (Forrest 2009:131). Og fordi globaliseringen fremstår som noget, der påføres os mennesker 'ovenfra' uden vores indflydelse, kan den lokale sociale interaktion og velkendte steder i vores eget lokalsamfund genvinde sin betydning for den enkelte indbygger (Forrest 2009:132). Forrest argumenterer dermed for, at vores lokalmiljø bibeholder sin plads som en vigtig del af vores levede liv i en moderne verden. Det er i vores lokalsamfund, at vi har mulighed for at opbygge lokal sammenhængskraft fra bunden. Her er det især et godt forhold mellem de lokale borgere, der har afgørende betydning for, at der bliver opbygget lokal gensidighed (Forrest 2009:131). Det er ikke lige meget, om man knap ænser sin nabos eksistens eller drikker en øl over hækken fra tid til anden. Et godt naboskab har afgørende betydning, da Forrest pointerer, at jo stærkere bånd, der er mellem naboer, jo bedre er sammenhængskraften, engagementet og hjælpsomheden i et lokalsamfund (Forrest 2009:133). Dermed kan tætte bånd mellem borgere i et lokalsamfund have en lang række positive egenskaber som gensidighed, solidaritet og ikke mindst en fornemmelse af fælles ansvar for lokalsamfundets skæbne (Forrest 2009:140). Et godt naboskab er således en af hjørnestenene i et velfungerende lokalsamfund.

Beatley argumenterer ligeledes for, at tætte og stærke relationer til andre mennesker og sociale netværk spiller en stor rolle i menneskers tilknytning til steder. For jo mere vidtrækkende ens sociale relationer og familiære bånd er i et nabolag, jo større er især den italesatte tilknytning til stedet. Her refererer Beatley til en undersøgelse af sociologerne Gustavo Mesch og Orit Manor (1998), hvor konklusionen var, at stærke venskabelige bånd mellem naboer havde stor betydning for stedstilknytningen. Vores personlige relationer og venskaber på stedet vigtige for os, fordi vi som mennesker sætter pris på denne nærhed i vores hverdag (Beatley 2004:32). Gode og virkelige steder er fundamentet for vores glæde ved livet, især de steder, hvor vi som mennesker har mulighed for at mødes med andre og dele vores interesser, men også tale om de svære ting i livet. Og jo mere engagerede vi er i disse steder, desto mere sandsynligt er det, at vi går op i vores lokalsamfund og er villige til at lægge en arbejdsindsats i stedet og hjælpe hinanden i lokalsamfundet (Beatley 2004:5).

I nærværende speciale kan Beatleys teori være med til at skabe en forståelse af, hvordan beboerne i Egense skaber stedstilknytning til Egense Forsamlingshus ud fra minder, sociale netværk og naturen. Her vil vi bruge Beatleys teori om *attachment* og *rootedness* til at

undersøge, hvilke faktorer der spiller ind i brugernes stedstilknytning, ligesom vi undersøger, disse faktorers betydning for interaktionen med stedet. Vi bruger Forrests perspektiver på lokalsamfund til at undersøge, hvilken betydning borgernes relationer med hinanden kan have for Egense Forsamlingshus som sted, ligesom vi undersøger, hvordan globaliseringen kan påvirke et sted som Egense Forsamlingshus. Vi bruger Agnews perspektiver på stedet til at forstå, hvordan et sted som Egense Forsamlingshus bliver skabt og får betydning for borgerne. Med udgangspunkt Agnew og Cresswells perspektiv på stedskabelse, kan vi desuden undersøge, hvordan beboerne i Egense tillægger Egense Forsamlingshus' fysiske rammer mening.

METODE

KREA-LOPPEMARKED I EGENSE FORSAMLINGSHUS

4. METODE

Vi har som overordnet metodevalg taget udgangspunkt i *mixed methods*, da mixed methods giver os mulighed for at undersøge vores case fra forskellige perspektiver gennem anvendelse af forskellige metoder, og derved give en bedre og mere dybdegående forståelse af vores case. Det er vigtigt, da vi ikke laver et komparativt casestudie, men udelukkende beskæftiger os med én case, hvorfor vi ønsker at gå i dybden. Ved at anvende mixed methods tillader vi os selv at tænke på tværs af forskningsmetoder.

Vi har i vores undersøgelse af forsamlingshusets rolle arbejdet ud fra en abduktiv forskningsstrategi, hvor vi løbende har bevæget os mellem teori og empiri. Dermed har vi været fleksible og omstillingsparate igennem hele processen til at ændre kategorier, gentænke vores begreber og kassere nogle af vores perspektiver for at give plads til at opdage noget nyt i empirien. Fx har vi undervejs givet tiltagende mere plads til samskabelsesperspektivet, mens vi har forkastet vores teoretiske interesse i hjem og hjemfølelse, da vi ikke stødte på dette perspektiv i vores indsamling af empiri og mener, at kombinationen af teori omkring samskabelse og stedets betydning er bedre til at belyse, hvad de lokales stedstilknytning betyder for brugen og engagementet i forsamlingshuset. Vores metodiske valg og overvejelser gennemgås i de enkelte metodeafsnit efter en præsentation af opgavens videnskabsteoretiske retning.

4.1. Videnskabsteoretisk tilgang

Dette projekt opstod ud fra en undren omkring forsamlingshusene og deres rolle i dagens Danmark. Til at belyse, hvilken brug og betydning forsamlingshuset har, er det oplagt at gå *fænomenologisk* til værks, da fænomenologien med udgangspunkt i informanternes erfaringer, kan beskrive forsamlingshuset som fænomen og gå bag om fordomme, stereotyper, sociale og kulturelle påvirkninger (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann 2020:298). Fænomenologi er således en deskriptiv undersøgelse af forskellige fænomener, og oversat betyder fænomenologi 'læren om det, som viser sig'. Fænomenologi handler netop om at møde fænomener, som de er i sig selv. Det vil sige, at man ikke bør antage, at man ved, hvad en anden person tænker, føler eller ønsker. I stedet skal man lytte omhyggeligt, og samtidig se bort fra teorier, antagelser og refleksioner, man måtte have eller gøre sig om emnet. Med andre ord forsøger man med en fænomenologisk tilgang at forstå et fænomen uden at gøre brug af nogen former for forforståelse, så godt det er muligt. Man bestræber sig altså på at sætte egne forudsætninger til side – eller i parentes – for at forstå verden (Jacobsen et al. 2020:281f).

Vi har i dette projekt foretaget empiriindsamlingen og -bearbejdningen under den fænomenologiske tilgang. Den empiri og viden, som er blevet tilegnet gennem interviews

samt observationer ved aktivitetsweekenden, er netop forsøgt opnået 'bagom' vores egen forudindtagede forståelse af forsamlingshusets brug og betydning. Vi har bestræbt os på at tilgå feltarbejdet eksplorativt og lægge vores forforståelse på hylden. Den ene af specialegruppens medlemmer er primært kommet i forsamlingshuse til fødselsdage og konfirmationer, mens den anden kommer fra et lille lokalsamfund, hvor forsamlingshuset havde en væsentlig rolle som det samlende mødested i landsbyen. Begge har vi dog en fordom om, at forsamlingshuse i dag generelt er forsømte og halvtriste steder, hvis primære funktion er at lægge lokale til fødselsdagsfejringer og gravøl. Med bevidsthed om fordomme og forhåndskendskab kunne disse sættes i parentes, og feltet kunne i stedet tilgås med åben nysgerrighed.

Informationen blev opnået gennem interviews og deltagerobservation, og vores bestræbelse var, at gå så åbent til værks som muligt. Konkret betød det, at spørgsmålene under de kvalitative interviews var åbne og spurgte ind til informanternes konkrete virkelighed, deres såkaldte livsverden. Netop begrebet livsverden er et centralt fænomenologisk begreb, hvis man skal kunne beskrive fænomener, sådan som de optræder. For når livsverdenens strukturer beskrives, vil der ikke blive skabt ny viden; i stedet bliver de implicitte meninger og betydninger i hverdagslivet synlige (Jacobsen et al. 2020:285). Det er netop formålet med dette projekt; at beskrive og forstå essensen af forsamlingshusets brug og betydning gennem interviews og observationer af informanternes livsverden. Når man forsøger at åbne informanternes livsverden, er det vigtigt at få dem til at beskrive frem for at forklare. Det er vigtigt at spørge efter konkrete oplevelser og følelser og forsøge at undgå, at informanten fortolker disse erfaringer. Det kan gøres ved hjælp af opfølgende spørgsmål, hvor man bliver ved med at spørge ind til konkrete beskrivelser (Jacobsen et al. 2020:296). Denne spørgeteknik kræver dog tid og fordybelse og er derved nemmere at praktisere, når interviewet på forhånd er aftalt og foregår under en aftalt ramme. Det viste sig derfor vanskeligt at praktisere under aktivitetsweekenden og den interviewende observation i Egense Forsamlingshus den 6.-8. marts. Her tog flere af de mindre, spontane interviews en mere forklarende karakter, da der i situationen var begrænset mulighed for – igen og igen – at spørge ind til tanker og følelser omkring forsamlingshuset. Desuden er vores personlige bias, at vi begge er uddannede journalister, hvilket kan have haft en betydning for vores tilgang til felten. Som journalist vil man gerne have sine informanter til at *forklare* eksempelvis hvad de oplevede, eller hvad der skete, hvorimod man som forsker med en fænomenologisk tilgang søger informanternes rene *beskrivelser*. Med det for øje fandt vi en god balance, og vores baggrund kom os til gode, da vi er veltrænede i interviewdisciplinen og derfor hurtigt kom i gang med at tale med informanter. Det betød, at vi indsamlede store mængder empiri under aktivitetsweekenden – hvilket var meget heldigt set i lyset af covid-19-situationen, som satte en brat stopper for vores empiriindsamling tre dage senere.

Når vi også anvendte deltagerobservation, var det ud fra en forestilling om, at erfaringer også viser sig som kropslige handlinger og interaktioner mellem folk, hvorfor vi var opmærksomme på at nedskrive beskrivende observationer frem for konklusioner. Gennem

deltagerobservationer og interviews med frivillige og brugere af Egense Forsamlingshus har vi således fået stor indsigt i deres livsverden, erfaringer og refleksioner om stedet. En indvending mod fænomenologien, som ofte fremføres af forskere, der arbejder med den fænomenologiske tilgang i deres forskning, er, at den rene beskrivende tilgang er utopisk, da mennesker ikke kan undgå at fortolke den verden, de oplever. Flere forskere har derfor arbejdet med at trække fænomenologien i en mere hermeneutisk retning, og således interessere sig mere for baggrundsbetingelser for fortolkning såsom minder og historie, frem for rene beskrivelser af bevidste oplevelser (Jacobsen et. al 2020:306). Gennem kombinationen af fænomenologi og hermeneutik kan man som forsker integrere enkeltdele af det empiriske materiale i større helheder. Det kommer til udtryk i vores analyse, hvor vi løbende fortolker vores observationer og informanters udsagn, og ikke blot lader dem stå som rene beskrivelser (Brinkmann & Tanggaard 2015:46).

4.2. Casestudie

Vi arbejder med Egense Forsamlingshus som case og har valgt denne, da forsamlingshuset på trods af de moderne fysiske rammer rummer nogle af de traditionelle udfordringer, der er kendetegnet for forsamlingshuset. I dette afsnit vil vi beskrive casen som forskningsmetode og redegøre for vores valg af case.

4.2.1. Casestudiet som forskningsmetode

Casestudiet som forskningsmetode er en kvalitativ undersøgelse, der er baseret på en konkret eksemplificering af et emne eller fænomen, hvorigennem det bliver muligt at opnå detaljerig og virkelig viden. En case kan have mange forskellige udformninger, og man nærstuderer og analyserer en individuel enhed, der både kan være byer, lokalsamfund eller som i vores tilfælde – et forsamlingshus (Flyvbjerg 2015:499). Med casestudiet kan man opnå bedre dybde i form af større detaljerigdom i undersøgelsen, end hvis man undersøger et fænomen mere overordnet og bredt. Vi har valgt at anvende casestudiet som forskningsmetode, da vi ønsker at gå i dybden med det udvalgte forsamlingshus, og hvilken betydning stedet har for beboerne i lokalsamfundet.

Bent Flyvbjerg (2006) er en af de store fortalere for casestudier som forskningsmetode. Han beskriver, hvordan casestudiet kan anvendes som forskningsmetode, og hvorfor netop casen er et godt forskningsredskab. Han argumenterer for, at det er en udbredt misforståelse, at casestudiet aldrig kan sige noget om et fænomen i bredere forstand. Flyvbjerg har identificeret flere typiske misforståelser om casestudiet, som handler om teori, reliabilitet og validitet. Han gør dermed op med de gængse (mis)forståelser af casestudiet: lige fra den manglende generaliserbarhed, til at casestudiet kun kan anvendes som en pilotmetode i forberedelsen af det egentlige studie (Flyvbjerg 2006:220f). Hvorvidt der kan generaliseres ud fra casen, afhænger af den pågældende case, og hvordan den er udvalgt (Flyvbjerg

2006:225). Hvis man udvælger casen strategisk, kan generaliserbarheden øges. Flyvbjerg kategoriserer to overordnede strategier for case-udvælgelse; henholdsvis en *tilfældig udvælgelse* og en *informationsorienteret udvælgelse*. Den tilfældige udvælgelse baserer sig på, at man enten ved tilfældig eller stratificeret stikprøve udvælger en række cases. Jo flere cases stikprøven indeholder, des nemmere kan de sige noget generelt om hele populationen. Formålet er netop at kunne generalisere ud på hele eller dele af populationen på baggrund af de udvalgte cases og opnå høj repræsentativitet. Store stikprøver, hvor repræsentativiteten er høj, vil dog ikke altid i sig selv kunne give indsigt i årsager og deres konsekvenser. Det er derfor ikke nødvendigvis den bedste strategi at udvælge enten en tilfældig case eller den mest repræsentative case, hvis formålet er at indsamle mest mulig information om et bestemt fænomen, da den typiske eller gennemsnitlige case oftest ikke er den mest informationsholdige.

Ved at udvælge én case, som der er mulighed for at dykke grundigt ned i, vil det ofte kunne skabe større indsigt, end hvis man undersøger flere repræsentative cases, man ikke på samme måde har mulighed for at gå i dybden med. Netop på grund af den dybe forståelse, man opnår gennem casestudiet, kan den enkelte case bruges som eksempel, der kan generaliseres bredt ud (Flyvbjerg 2006:228f). Flyvbjerg påpeger dog også, at generaliserbarhed ikke nødvendigvis er et mål i sig selv, og at et rent deskriptivt, fænomenologisk casestudie uden forsøg på at generalisere sagtens kan have værdi (Flyvbjerg 2006:229). Værdien ligger i, at disse studier bidrager til videnskabelig nytænkning, idet der bliver opdaget unikke perspektiver frem for de udelukkende brede, generaliserbare perspektiver. Vores formål med dette studie er dog at kunne bruge den viden, vi opnår gennem Egense Forsamlingshus, til at generalisere ud til øvrige forsamlingshuse. Derfor vil vi i følgende afsnit diskutere vores strategiske valg af netop Egense Forsamlingshus som case.

4.2.2. Udvælgelse af case

Flyvbjerg definerer fire forskellige former for caseudvælgelse, man kan bruge som rettesnor i jagten på den rette case, herunder den *ekstreme/atypiske case*, *cases med maksimal variation*, *kritiske cases* og *paradigmatiske cases.* Formålet ved den ekstreme case er at blive i stand til at markere en pointe på en særlig dramatisk måde, mens en kritisk case er kendetegnet ved, hvis det man undersøger (ikke) gør sig gældende for denne case, så gælder det for alle (ingen) cases (Flyvbjerg 2006:229). I cases med maksimal variation er formålet at indhente information om betydningen af variation i forudsætninger for caseproces og -resultat, og i paradigmatiske cases er formålet at udvikle et mønstereksempel for det område, casen vedrører (Flyvbjerg 2015:508).

Det påpeges, at den atypiske/ekstreme case skiller sig ud ved at være en særligt god eller succesfuld case, som ofte afgiver mere information; simpelthen fordi der vil være flere aktører eller mekanismer at undersøge (Flyvbjerg 2006:228f). Det er ud fra dette kriterium,

at Egense Forsamlingshus er valgt som case. Flyvbjerg bruger betegnelsen atypisk/ekstrem case, og i det følgende vil vi benytte betegnelsen atypisk.

Egense Forsamlingshus er en atypisk case af følgende årsager:

1) Det er enestående, at et forsamlingshus har modtaget så stort et økonomisk tilskud til renovering af huset, som det var tilfældet, da Egense Forsamlingshus blev udvalgt til at deltage i Lokale og Anlægsfondens renoveringsprojekt. I alt blev der doneret 6,7 mio. kr. Dermed adskiller Egense Forsamlingshus sig fra langt hovedparten af de danske forsamlingshuse, der ikke har – eller formentlig nogensinde får – mulighed for samme økonomiske indsprøjtning til en renovering og nytænkning af de fysiske rammer. Således kan vi sige noget om, hvad det kan betyde for et forsamlingshus, at det har fået moderniseret sine fysiske rammer.

2) Egense Forsamlingshus' geografiske placering er relativt bynær; kun fem kilometer fra Svendborg. Egense og Rantzausminde, som udgør forsamlingshusets lokalområde, betragtes som selvstændige byer og ikke som forstæder til Svendborg (bilag 5, s. 2). På grund af forsamlingshusets nærhed til Svendborg har det mulighed for at tiltrække brugere fra byen og generelt fra et større opland, som andre forsamlingshuse ikke nødvendigvis har.

3) Lokalområdet omkring Egense er præget af miljøet omkring Den Frie Lærerskole i Ollerup, der ligger tre kilometer derfra. I området bor en del tilflyttere fra bl.a. København, hvoraf mange af dem ikke nødvendigvis har haft en forudgående tilknytning til området. De flytter derimod dertil for at blive en del af et kreativt og fællesskabsorienteret miljø med fokus på hjemmepasning og nærvær (bilag 13). Dette kan have en betydning for, at der i dette område er en større andel af ressourcestærke personer – og som følge heraf sandsynligvis større kapacitet for engagement og 'ildsjæleånd' – end hvad man normalt ser i tilsvarende landsbysamfund.

4) Egense Forsamlingshus ligger i Svendborg Kommune, der fremhæves som en kommune med stort fokus på forsamlingshusområdet; ikke mindst i kraft af den såkaldte Svendborgmodel, der opstod efter kommunalreformen i 2007. De seneste 12 år har der således været et fungerende Forsamlingshusudvalg, hvor repræsentanter fra kommunens 20 beboerejede forsamlingshuse sammen med en politisk repræsentant mødes fire gange årligt og fordeler de kommunale tilskud blandt forsamlingshusene.

4.2.3. Casen og generaliserbarhed

En udfordring ved casestudier er, at de gennem tiden er blevet kritiseret for ikke at kunne stå alene eller kunne give pålidelig information om fænomenet som helhed, hvorfor resultaterne ikke kan generaliseres bredt ud (Flyvbjerg 2016:219f). Som beskrevet ovenfor, er det dog velunderbygget, at man godt kan generalisere på baggrund af én case, afhængig af casen, og hvordan den er udvalgt. I denne undersøgelse er Egense Forsamlingshus valgt

som case, fordi det er et aktivt forsamlingshus, hvor der er mange ugentlige aktiviteter, og som ofte bliver lejet ud, modsat andre – måske mere typiske – forsamlingshuse, hvor der ikke er anden aktivitet, end at det bliver lejet ud i ny og næ til runde fødselsdage og konfirmationer. Vi håber således i denne undersøgelse på at kunne sige noget generaliserbart om, hvilke *potentialer* forsamlingshuset har som lokalt mødested i dagens Danmark, og på denne måde bidrage til at inspirere andre forsamlingshuse, kulturhuse, fælleshuse og lignende til, hvad man kan gøre for at få flere til at bruge, støtte og engagere sig i det lokale forsamlingshus. Selvom det går godt i Egense Forsamlingshus, døjer huset med nogle af de samme udfordringer som en stor del af landets forsamlingshuse; lavt medlemstal og udfordringer med at få flere til at engagere sig i det frivillige arbejde.

Vi kan på baggrund af dette studie ikke generalisere om, hvorvidt alle forsamlingshuse i Danmark kan få samme betydning for deres lokalsamfund, som Egense Forsamlingshus har for Egense og omegn, da et velfungerende forsamlingshus er dybt afhængigt af de lokale frivillige kræfter og brugere – og omstændighederne vil variere fra lokalsamfund til lokalsamfund. Dog kan vi på baggrund af dette casestudie bidrage til at forstå, hvilke dynamikker, der er på spil i og omkring et forsamlingshus, og hvordan disse kan fremme eller hæmme brugen af denne specifikke slags sted. Sådan kan et begrænset casestudie alligevel bidrage med perspektiver på udviklingen af forsamlingshuse i Danmark generelt.

4.3. Mixed methods

Vi anvender som nævnt mixed methods som overordnet forskningsmetode. Der findes forskellige forståelser og definitioner af mixed methods-forskning, og vi har taget udgangspunkt i forståelsen, der anvendes i *Mixed Methods-forskning: Principper og Praksis* af Morten Frederiksen, Peter Gundelach og Rikke Skovgaard Nielsen (2014). Her argumenteres for, at man som forsker inden for mixed methods bliver nødt til at rette luppen mod, hvad de forskellige metoder er gode til, samt hvilke svagheder de har, og sammenholde dette med de muligheder, som teori og forskningsgenstand giver for empirisk undersøgelse (Frederiksen 2014:14). Til det anvender forfatterne Brewers og Hunters (2006) fire forskningsstilarter: feltarbejde, interviewmetoder, eksperimenter og ikke-indgribende metoder. Ifølge Brewer og Hunter består mixed methods-forskning dertil i at blande to eller flere stilarter, da mixed methods ikke kun skal forstås indskrænket som en kombination af kvalitativ og kvantitativ forskning, men mere forstås bredt som studier, hvor sammensætningen af metoder kan finde sted på mange forskellige måder og i mange forskellige faser: design, dataindsamling, analyse osv. (Frederiksen, Gundelach & Nielsen 2014:240).

De fire forskningsstilarter præsenteres således:

1. **Feltarbejde** kendetegnes som forskningsstilart ved, at forskeren indgår i bestemte grupper eller er til stede på bestemte steder for at observere og

erfare, hvad der foregår, herunder passiv observation, deltagerobservation, informantinterview og lignende, der kombineres i et forsøg på at indfange det sociale fænomen, der studeres (Frederiksen 2014:16).

2. **Interviewmetoder** dækker over alle metoder, hvor man samler data ved at stille spørgsmål til undersøgelsens deltagere og registrerer de svar, man får. Det kan både være en surveyundersøgelse, fokusgruppeinterviews eller det u- eller semistrukturerede kvalitative forskningsinterview (Frederiksen 2014:16).

3. **Eksperimenter** har som forskningsstil til formål at skabe stor sikkerhed om kausale forhold, hvor forskeren gennem aktiv manipulation af deltagere og kontekst etablerer et eksperiment, der stemmer nøje overens med et sæt af formulerede hypoteser (Frederiksen 2014:17).

4. **Ikke-indgribende metoder** er en forskningsstil, der indebærer forskellige metoder som fx dokumentanalyse, skjult observation, medieanalyse, analyse af rum og genstande m.fl. Kendetegnende for alle metoderne er, at de indhenter data på en måde, der ikke påvirker det studerede (Frederiksen 2014:17).

I denne undersøgelse anvender vi de to første forskningsstilarter: feltarbejde og interviewmetoder. Det er givtigt at kombinere forskellige metoder, da mixed methods bidrager med mere viden, fordi forskeren bliver i stand til at belyse flere aspekter af forskningsgenstanden ved brugen af flere forskellige metoder. Man opnår også anderledes viden, fordi forskningsgenstanden kan defineres på andre måder, når forskeren bruger flere metoder, der muliggør spændinger, modsigelser og dynamikker i analysen, der kan være vanskelig at opnå i enkeltmetodestudier. Altså opfordrer mixed-methods forskningen til kreative kombinationer af data, teorier og andre elementer i forskningsprocessen (Frederiksen et al. 2014:241).

4.3.1. Integrationsformer

Noget helt afgørende i mixed methods-forskning er, hvordan selvstændige metoder kombineres i analysen, da det er dem, der afgør kvaliteten i en mixed-methods-undersøgelse. Man kan beskrive disse selvstændige metoder gennem integrationsbegrebet. Frederiksen foreslår seks forskellige integrationsformer (teori, design, metode, data, analyse og fortolkning), der hver især bygger bro mellem studiets enkeltdele. Der er ikke nogen hierarkisk inddeling af integrationsformerne, men de udgør hver især mulige måder at skabe relationer i det samlede studie på. De kan sammensættes i mange forskellige konstellationer (Frederiksen 2014:23), og det er ikke meningen, at alle tilfælde bør tilstræbes i et mixed methods-studie. Man kan dog sige, at jo flere slags integration, der bringes i spil, des stærkere bliver sammenhængen mellem det samlede studies dele (Frederiksen 2014:23). Vores analyse inddrager flere typer data: interview, skriftlige kilde og

observationer, hvor vores første del af analysen om samskabelse er baseret på interview og skriftlige kilder, mens anden del af analysen er baseret på observationer og interview. Således har vi gennem vores analysearbejde integreret flere forskellige former for data, og dermed udvidet og udviklet analysen og den teoretiske argumentation.

4.3.2. Mixed methods i indsamling af empiri

Det grundlæggende princip i vores etnografiske feltarbejde under aktivitetsweekenden i Egense d. 6.-8. marts 2020 har været at kombinere metoder inden for de to forskningsstilarter feltarbejde og interviewmetoder. Her foretog vi generelle observationer af stedet, samt strukturerede observationer af de forskellige aktiviteter til aktivitetsweekenden, herunder deltagerobservationer, interviewende observationer og mere passive observationer. Derudover har vi foretaget semistrukturerede kvalitative interviews i korte og længere formater, både face-to-face og over telefon. Vores metodekombination skal, udover at validere viden og styrke vores empiriske argumentation, bidrage med flere perspektiver på Egense Forsamlingshus.

4.4. Empiriindsamling

Det empiriske materiale blev indsamlet på to besøg i Egense: et indledende besøg d. 11. februar 2020 og et centralt tredages besøg i Egense fra d. 6.-8. marts 2020, hvor hovedparten af vores empiriske materiale kom i hus.

Ved første besøg den 11. februar havde vi et interview med bestyrelsesformand Eva, som foregik i forsamlingshuset, men vores formål var ligeledes at se stedet og beslutte os endeligt for, hvorvidt dette skulle være vores case. Her drak vi en kop kaffe og fik en rundvisning i huset. Flere gange undervejs i interviewet, blev vi afbrudt af besøgende, der skulle afholde arrangementer i den kommende tid. Vi fik indtryk af, at det var et sted med stor aktivitet og var bagefter enige om, at Egense Forsamlingshus skulle være vores case. Interviewet kom herefter til at indgå som materiale i projektet. Vi aftalte med bestyrelsesformanden, at vi ville komme på besøg i weekenden den 6.-8. marts, hvor der skulle afholdes aktivitetsweekend i forsamlingshuset.

To weekender om året afholder Egense Forsamlingshus aktivitetsweekend, hvor huset er reserveret til aktiviteter. Her er alle i lokalområdet inviteret til at komme og få en god oplevelse i forsamlingshuset enten gratis eller for et mindre beløb. Denne weekend var der arrangeret følgende aktiviteter (bilag 19):

- Vinsmagning (fredag aften)
- Mini Vera: loppemarked for unge (lørdag)
- Surdejsworkshop (lørdag)

- Åbent lokalhistorisk arkiv med fremvisning af sognefilm (lørdag)
- Hule-workshop (lørdag eftermiddag)
- Smag på verden (lørdag eftermiddag)
- Mad og Musik (lørdag aften)
- Krea-loppemarked (søndag)
- Beskæring af frugttræer (søndag)

Vi ankom fredag eftermiddag kl. 16 og var med i alle weekendens aktiviteter, hvor vi foretog deltagerobservation, interviewende observation og lavede korte interviews med de besøgende til de forskellige aktiviteter. Vi foretog også kvalitative interviews med arrangørerne, som vi erfarede, primært var medlemmer af bestyrelsen undtagen ved vinsmagningen og surdejsworkshoppen, der blev afholdt af lokale forretningsdrivende. Lørdag eftermiddag lavede vi et længere kvalitativt interview med Marie, et af de yngre medlemmer af bestyrelsen. Der kommer en uddybende præsentation af vores interviewpersoner i afsnittet 'Præsentation af informanter'. Gennem weekenden fordelte vi aktiviteterne mellem os og foretog dermed observationer hver for sig.

Vi blev indlogeret hos Eva, som bor i den gamle skole i Egense. Der var masser af plads, og vi fik et gammelt klasseværelse stillet til rådighed med både arbejdsplads og opredte senge. Når der var et hul i programmet, og vi alligevel trængte til frisk luft, gik vi tur i området for at komme i snak med lokale, der ikke var til stede i forsamlingshuset, da vi også var interesseret i at høre om ikke-brugernes forhold til Egense Forsamlingshus. Her skal det bemærkes, at der er meget langt mellem husene i Egense og trods solskin, mødte vi ikke nogen på vores korte gåture. Vi besluttede derfor, at vi på tredje besøg den 17.-19. marts ville afsætte tid til at indsamle empiri om ikke-brugernes forhold til forsamlingshuset og fx stille os ved Superbrugsen i Rantzausminde for nemmere at komme i snak med folk. Desværre blev det tredje besøg aflyst på grund af covid-19.

4.4.1. Covid-19: Tre planlagte besøg blev til to

Da vi gik i gang med projektet i slutningen af januar 2020, var vi uvidende om, at den verdensomspændende pandemi covid-19 ville nå til Danmark og få direkte indvirkning på vores specialearbejde – herunder forskningsdesign og empiriindsamling. Da den første dansker blev bekræftet smittet den 27. februar, drøftede vi i gruppen fremtidsudsigterne for vores nært forestående empiriindsamling, der skulle finde sted i Egense Forsamlingshus ugen efter. Vi fortsatte dog planlægningen af besøget til aktivitetsweekenden 6.-8. marts, ligesom vi fortsatte arbejdet med at sætte interviewaftaler op til det opfølgende besøg 17.-19. marts, da der på daværende tidspunkt ikke var indført restriktioner i Danmark.

Da vi tog afsted mod aktivitetsweekenden i Egense fredag den 6. marts meldte den danske regering ud, at arrangementer med over 1.000 deltagere burde aflyses. Sundhedsstyrelsen opfordrede desuden til ikke at give hånd eller kramme. Det var dog aldrig på tale at aflyse

aktivitetsweekenden i Egense Forsamlingshus fra bestyrelsens side, ligesom regeringens udmelding ikke umiddelbart havde negativ betydning for antallet af fremmødte gæster i forsamlingshuset. Der var generelt en jokende stemning omkring situationen til aktivitetsweekenden, mens enkelte afviste at give andre gæster hånden eller kramme. Vi gennemførte derfor den første empiriindsamling som planlagt og uden problemer.

Tre dage efter vores besøg i Egense ændrede situationen sig drastisk. Regeringen præsenterede på et historisk pressemøde den 11. marts flere vidtgående tiltag: Offentlige ansatte blev sendt hjem, uddannelsesinstitutioner og daginstitutioner lukkede ned og forsamlinger på mere end 100 personer blev forbudt, hvilket i praksis betød, at store dele af Danmark blev lukket ned. Det fik direkte konsekvenser for vores tredje besøg og empiriindsamling i Egense Forsamlingshus 17.-19. marts, som vi blev nødt til at aflyse.

Aflysningen af den planlagte tur til Egense Forsamlingshus betød, at vi ikke kunne udføre deltagerobservation samt interviewende observation til generalforsamlingen, legegruppen og seniorgymnastik, ligesom den planlagte fokusgruppe med bestyrelsen blev aflyst. Vores fysiske interview med den politiske repræsentant fra forsamlingshusudvalget i Svendborg Kommune blev ligeledes aflyst. Dog indhentede vi en række interviews per telefon, herunder byrådspolitikeren og initiativtager til legegruppen, hvilket vi uddyber i afsnittet 'Tilgang til interviews'. Aflysningen af det opfølgende besøg havde også den betydelige konsekvens, at vi ikke fik foretaget interviews med ikke-brugere af forsamlingshuset, som vi havde planlagt at indsamle under det tredje besøg. Derfor er der flere steder i analysen, hvor ikke-brugernes bidrag ville kunne have belyst behandlede perspektiver yderligere.

Hele covid-19-situationen gav desuden anledning til etiske overvejelser omkring vores empiriindsamling, som vil blive udfoldet i afsnittet 'Etiske overvejelser om covid-19'.

4.5. Metodiske valg

Vi uddyber herunder vores metodiske tilgang i denne undersøgelse, der indebærer etnografisk metode herunder feltstudie, deltagerobservation, interviewende observation, ligesom vi også anvender kvalitative interviews.

4.5.1. Etnografisk metode

I kapitlet '*At fotografere og filme byen – visuelle etnografier'* af Jonas Larsen og Jane Widtfeldt Meged fra bogen '*Byen i bevægelse'* defineres etnografisk metode således: at '*erfare, observere, forstå, beskrive, analysere og kommunikere om mennesker, der samhandler med hinanden i konkrete situationer og på bestemte steder*' (Larsen & Meged 2012:304).

Gennem etnografisk metode får man et indblik i stedets levede liv, ligesom man får en forståelse for stedets levede livs kultur og adfærd og på den måde er i stand til at skabe erkendelse af social praksis på bestemte steder (Larsen & Meged 2012:304). I dette projekt giver etnografien os mulighed for at få en anden erkendelse af Egense Forsamlingshus som sted, end hvis vi udelukkende havde vores informanters interviewbeskrivelser at forholde os til. Vi kan som forskere og gennem deltagende observationer få en nærmest kropslig og sanselig oplevelse af Egense Forsamlingshus, som ifølge etnografien er forudsætningen for forståelsen af sted og mennesker. Til aktivitetsweekenden vekslede vi mellem at indtage en overvejende observerende rolle og mere deltagende rolle, hvilket uddybes i afsnittet 'Deltagerobservation'. Vi vekslede altså mellem at være deltagende for at opleve på egen krop og observerende, som etnografien foreskriver.

Forskeren må have refleksion om sin tilstedeværelse i felten, understreger Larsen & Meged med udgangspunkt i Pink. Refleksionen handler om, at forskeren skal være yderst opmærksom på sin egen måde at se verden på. Derudover skal forskeren være bevidst om, at dennes tilstedeværelse i felten påvirker felten og stedets medlemmer, da de kommer til at metareflektere over egen position i felten (Larsen & Meged 2012:305). Vi har således været bevidste om, at vi er fascinerede af Egense Forsamlingshus og den måde, forsamlingshuset skiller sig ud og formår at være en moderne udgave af de ellers traditionelle forsamlingshuse. Derfor kan det være svært at se på forsamlingshuset med kritiske øjne, fordi vi nemt kunne komme til kun at fokusere på de positive aspekter og ikke forholde os kritisk over for eksempelvis bestyrelsens arbejde og vores empiriske indsamling, hvis ikke vi er opmærksomme på dette.

4.5.2. Deltagerobservation

Observationer kan have flere forskellige former og formål, men overordnet findes der to typer observation. 'Eksperimentelle observationer' foregår ofte i laboratorie-lignende omgivelser, hvor forskeren i høj grad har kontrol over de forskellige scenarier, mens forskeren ved 'deltagerobservation' er ude i felten, hvor forskellige praksisser eller sociale interaktioner observeres, jævnfør etnografisk metode. Dermed er den observerede kontekst ved deltagerobservation uafhængig af forskerens deltagelse: Den finder sted, uanset om forskeren deltager eller ej (Szulevicz 2020:99f). Deltagerobservation indikerer, at man som forsker både *deltager* og *observerer* på én gang. Det er to modsatrettede begreber, da de henviser til en henholdsvis aktiv og en passiv handling. Men ikke desto mindre udføres begge dele under deltagerobservation; som forsker kan man dermed både deltage aktivt i det observerede felt, mens man andre gange observerer mere på afstand (Szulevicz 2020:100). Graden af deltagerobservation kan altså variere – lige fra *den totale deltager*, der deltager og handler på lige fod med det observerede til *den totale observatør*, der opretholder en analytisk distance til feltet (Kristiansen 2007:229f).

Under vores besøg til aktivitetsweekenden i Egense Forsamlingshus gjorde vi brug af en vekselvirkning mellem en aktiv og en passiv observatørrolle. Til hovedparten af de planlagte aktiviteter deltog vi med en skriveblok ved hånden og adskilte os fra de øvrige deltagere i kraft af vores aktive observatørrolle. Desuden indledte tovholderen – ved de aktiviteter det var muligt – med at fortælle de øvrige deltagere, at vi som specialestuderende deltog i aktiviteten som observatører. De fleste deltagere var altså klar over, at vi deltog på andre vilkår. Til surdejs- og huleworkshoppen var vi eksempelvis ikke aktivt en del af gruppedynamikken, idet vi ikke var med til at ælte dej eller bygge huler. Vores rolle var derimod at nedskrive observationer, tage billeder og snakke med deltagerne i det omfang, det var muligt. Dermed gik vi hverken ind i rollen som *den totale deltager* eller *den totale observatør*, men befandt os det meste af tiden et sted midt i mellem. Observationerne blev dokumenteret gennem feltnoter, der efterfølgende blev bearbejdet til et samlet dokument over aktivitetsweekenden (bilag 18) samt fotos, som både fungerer som visuelle feltnoter (bilag 26 og 27) og som grafisk element i denne afhandling.

Idet vi var til stede i forsamlingshuset hele weekenden – også mellem aktiviteterne – indtog vi store dele af tiden også en passiv observatørrolle, hvor vi blendede mere naturligt ind i forberedelserne og livet omkring huset. I denne passive rolle kunne vi samle indtryk og mere naturligt falde i snak med eksempelvis stadeholdere, når ikke vi trak os tilbage til vores kontor (stoledepotet) for løbende at nedskrive vores observationer. Derudover deltog vi i fællesspisningen lørdag aften og til dele af loppemarkedet søndag som passive observatører, idet vi ikke brugte pen og papir. Det havde sine fordele, da vi skilte os mindre ud og nemmere kunne indgå som en del af forsamlingen, men omvendt er vores beskrivelser og gengivelser derfra blevet mindre detaljerede (Szulevicz 2020:111). Vi overnattede desuden hos bestyrelsesformanden, hvilket gjorde at vi, også når vi ikke befandt os i forsamlingshuset, indtog en passiv observatørrolle over hele weekenden.

Vi valgte at benytte denne metode, så vi som observatører fik en indsigt i feltet, som ellers ville være svær at opnå – i hvert fald under den fastsatte tidsramme. Det er med deltagerobservation muligt at indfange data, som ikke er tilgængelig på anden vis, eksempelvis gennem kvalitative interviews. Det skyldes, at et interview fungerer som en retrospektiv konstruktion af en situeret oplevelse, som kan være afvigende fra den egentlige oplevelse. Ved interview risikerer man desuden, at ikke-reflekterede forhold går tabt (Szulevicz 2020:103f). Ved deltagerobservation kan forskeren derimod blive opmærksom på ikke-italesatte og ikke-reflekterede hændelser, som eksempelvis interaktionen mellem forskellige aktører (Szulevicz 2020:103f). Med andre ord var det med deltagerobservation muligt at komme i kontakt med flere brugere af huset på kortere tid og samtidig observere interaktionen brugerne imellem; data, der ellers ville have været mere tidskrævende eller endda umuligt at skaffe.

Formålet med deltagerobservationen til aktivitetsweekenden var således at undersøge, hvordan og af hvem huset benyttes, og sætte det i kontekst til husets generelle brug og

betydning. Vi var også interesserede i at observere, hvordan brugerne interagerede med hinanden: Har de et tæt forhold, eller er de fremmede over for hinanden? Hvordan taler de sammen? Deltagerobservationen havde altså under aktivitetsweekenden primært en deskriptiv karakter. Den aktive observation fandt således sted i begyndelsen af hver aktivitet. Herefter gled vores roller mere over i en *interviewende observation*, hvor vi foretog kortere, semistrukturerede interviews med deltagerne. Dette udfoldes i afsnittet 'Interviewende observation'.

Observationsguide
Forud for deltagerobservationen havde vi udfærdiget en observationsguide (se bilag 17), der skulle hjælpe os til, hvad vi hver især skulle holde øje med og fokus på undervejs. Det var spørgsmål som: 'hvem er til stede?' og 'hvordan lokaliserer og placerer de observerede aktører sig i forhold til hinanden?', ligesom der var felter til henholdsvis 'verbal interaktion', 'non-verbal interaktion' og eventuelle 'rekvisitter'. Vi var under deltagerobservationen opmærksomme på at nedskrive de konkrete detaljer i ordudvekslinger og handlinger frem for at nedskrive opsummerende tolkninger. Derfor havde vi to kolonner til højre i observationsguiden, hvor vi løbende nedskrev henholdsvis 'observationer' og 'refleksioner'. Ved at beskrive de konkrete handlinger og interaktioner, undgik vi at blive analyserende allerede i observationsfasen. I stedet kunne der opnås større åbenhed i den efterfølgende analysefase (Szulevicz 2020:111). Kolonnen til 'refleksion' blev udfyldt, hvis der opstod supplerende refleksioner til de konkrete observationer undervejs.

4.5.3. Interviewende observation

En variant af den klassiske *deltagerobservation* er *interviewende observation*, hvor det er muligt at veksle mellem en observerende rolle og en interviewende rolle. Forskeren påtager sig derved både en observerende rolle og en mere aktiv, dagsordensættende rolle. Her kombinerer man observation som metode med interview som metode, hvilket kan være gavnligt, når man har begrænset tid at udføre observationerne (Storgaard, Heiselberg & Jensen 2010:38). Ingen af interviewene med brugerne til aktivitetsweekenden var aftalt på forhånd, men vi havde forinden udarbejdet en semistruktureret interviewguide til potentielle informanter (bilag 3), som dog i de spontant opståede interviewsituationer kunne variere, i hvor høj grad de blev fulgt. Spørgsmålene var åbne og havde til formål at undersøge interviewpersonernes forhold til forsamlingshuset – fx: 'Hvorfor er du kommet i dag?' og 'Hvornår bruger du ellers forsamlingshuset?'.

Til aktivitetsweekenden vekslede vi mellem deltagerobservation og interviewende observation. Ved at mixe de to metoder gjorde vi os – på relativ kort tid – en række erfaringer. bl.a. hvilke målgrupper, der deltog i aktivitetsweekenden, samt hvordan og i hvilket omfang huset blev brugt under weekenden, hvad der motiverede brugerne til at komme forbi, ligesom vi fik indtryk af den generelle brug af forsamlingshuset.

4.5.4. Kvalitative interviews

Den primære empiri er kvalitative interviews med aktører omkring Egense Forsamlingshus, herunder bestyrelsesmedlemmer, øvrige frivillige, brugere og aktivitetsweekendens tovholdere. I disse interviews har vi fokuseret på informanternes forhold og tilknytning til Egense Forsamlingshus og deres engagement i stedet. Derudover har vi foretaget kortere interviews med besøgende til aktivitetsweekenden, hvor vi har spurgt ind til deres generelle tilknytning til stedet. Den kvalitative interviewmetode gør det muligt for os at opnå indsigt i vores interviewpersoners tanker og følelser, da det kvalitative interview ikke stræber efter kvantificering, men derimod subjektive beskrivelser, der giver indblik i den interviewedes livsverden (Kvale & Brinkmann 2015:51). Vi vil gerne opnå en indsigt i vores informanters personlige livsverdener, og det semistrukturerede interview er det mest fyldestgørende til at opnå dette, da det i sin grundessens er fænomenologisk ved at tage udgangspunkt i individets livsverden (Kvale & Brinkmann 2015:48).

Udover kvalitative interviews med aktører omkring Egense Forsamlingshus har vi foretaget et interview med den byrådspolitiker i Svendborg Kommune, som er repræsentant i Forsamlingshusudvalget, hvor fokus var på kommunens samarbejde med forsamlingshusene. Derudover blev der indledningsvist foretaget interviews med formanden for foreningen Danske Forsamlingshuse, samt en arkitekt i Lokale og Anlægsfonden for at få deres perspektiver på forsamlingshusområdet. Sidstnævnte er dog ikke anvendt aktivt i dette projekt, men er vedlagt som bilag (bilag 16).

Interviewguides

Det semistrukturerede interview nærmer sig en hverdagssamtale, men har som et professionelt interview et formål og indebærer en særlig tilgang og teknik. Det er da hverken en åben hverdagssamtale eller et lukket spørgeskema (Kvale & Brinkmann 2015:49), men forudsætter alligevel en vis struktur. Derfor udarbejdede vi inden aktivitetsweekenden fire interviewguides til kortere interviews med bestyrelsesmedlemmer (bilag 1), tovholdere til aktivitetsweekenden (bilag 2), brugere af forsamlingshuset til aktivitetsweekenden (bilag 3) og ikke-brugere (bilag 4). Derudover udarbejdede vi yderligere separate interviewguides i forbindelse med vores indledende interview med bestyrelsesformand Eva (bilag 1A) samt de to telefoninterviews med byrådspolitiker Søren (bilag 4A) og initiativtager til legegruppen Nana (bilag 3A).

Interviewguiderne udarbejdede vi ud fra nogle overordnede tematikker, alt efter hvem vi lavede interviews med, som er centrale for at kunne undersøge vores forskningsspørgsmål. I vores interviewguides med brugere og andre aktører omkring Egense Forsamlingshus forholdt vi os til tematikker som: 'Forhold til Egense Forsamlingshus', 'Forsamlingshusets betydning' og 'Engagement omkring forsamlingshuset', mens vi i interviewet med fx byrådspolitikeren arbejdede med tematikker som 'Indflydelse' og 'Svendborgmodellens betydning'. Derudover udarbejdede vi i alle interviewguides en række underspørgsmål for at

være sikre på, at vi kom ind på alle aspekter af det givne tema. Dermed er kohærenskriteriet en væsentlig del af udarbejdelsen af vores interviewguides, da vi sikrer os, at der er en sammenhæng mellem interviewets overordnede tema, problemstillinger, design og videnskabsteoretiske refleksioner (Olsen 2003:3).

Vores spørgsmål til brugerne og de frivillige omkring forsamlingshuset var generelt inspireret af vores fænomenologiske tilgang ved at fokusere på interviewpersonernes livsverden med spørgsmål knyttet til deres eget liv, hvor vi bl.a. spurgte ind til deres levede erfaring samt følelsesliv. Vi har bestræbt os på ikke at stille lukkede og ledende spørgsmål for at undgå at lægge ord i munden på interviewpersonerne. Et ledende spørgsmål kunne være: '*Har Egense Forsamlingshus ikke stor betydning for jeres lokalsamfund?*' Her søger vi i stedet at spørge åbent (hvad, hvordan og hvorfor), for at interviewpersonerne selv formulerer deres tanker og svar, ligesom vi også har stillet udfoldende opfølgende spørgsmål.

Tilgang til interviews

Vi har både lavet personlige interviews og interviews via telefon. Det personlige ansigt-til-ansigt-interview har en central rolle i kvalitativ dataindsamling, da der i samtalen ligger nogle enestående muligheder for at belyse forståelse, meningssystemer, kontekst og intentioner (Olsen & Pedersen 2009:240). Grundet covid-19 har vi været nødt til at foretage en del af vores interviews som telefoninterviews, herunder byrådspolitiker Søren og initiativtager til legegruppen Nana. Ved telefoninterviews bliver usikkerheden dog større end ved det personlige interviews, da fremgangsmåden er mere overfladisk og sværere at belyse pålidelighed for end ved et personligt interview (Olsen & Pedersen 2009:240). Til forskel for det personlige interview kan telefonintervieweren heller ikke benytte visuelle virkemidler til at forklare spørgsmål og ikke bruge informantens ansigtsudtryk til at aflæse, om denne har misforstået et spørgsmål (Andersen 2003:220ff). Det var mærkbart, at vores interviewpersoner under telefoninterviewet befandt sig i en ny virkelighed, hvor hjemmearbejde, hjemmeskoling og hjemmepasning af børn grundet covid-19 fyldte meget, men vi vurderer dog, at informanternes svar via telefon godt kan bruges, da vi anser deres svar som værende refleksive. Vi valgte dog, som vi også vil redegøre for under 'Etiske overvejelser', at stoppe vores empiriindsamling tidligere end beregnet på grund af covid-19 og nedlukningen af samfundet.

Transskribering

I transskriberingen af de personlige interviews og telefoninterviewene har vi undladt tænkepause-ord så som 'øh' og generelle tænkepauser for at gøre teksten mere læsbar – med mindre de er udtryk for en relevant tøven. Vi har haft fokus på, hvad interviewpersonen siger og mener, og ikke hvordan de siger det (Kvale & Brinkmann 2015:239), og i alle interviews har vi medtaget latter for at gøre det mere gennemskueligt, om der er humor eller ironi involveret.

Præsentation af informanter

I bestyrelsen:

1. Eva (68) er bestyrelsesformand i Egense-Rantzausminde beboerforening og desuden formand for Forsamlingshusudvalget i Svendborg Kommune. Hun har boet i Egense som barn og flyttede til København som 18-årig. Hun flyttede tilbage til Egense i starten af 1990'erne, hvor hun siden har været engageret i forsamlingshuset. Eva bor på byens gamle, nedlagte skole med sin mand Klaus og har tre voksne børn, der alle bor i København.
2. Marie (45) blev valgt ind i Egense-Rantzausminde beboerforening foråret 2019 og har boet i Egense i 10 år med sin mand og børn. Hun er gode veninder med og nabo til Stine, som også sidder i bestyrelsen. Til aktivitetsweekenden stod Marie for Mini Vera – tøjloppemarkedet for unge.
3. Poul (38) er suppleant i Egense-Rantzausminde beboerforening og blev valgt ind i foråret 2019. Han bor med sin kone og børn over for forsamlingshuset.
4. Stine (45) er suppleant i bestyrelsen og stod for aktiviteten 'Smag på verden' til aktivitetsweekenden. Stine bor i Egense med sin mand og børn. Interviewet foregik over telefon inden aktivitetsweekenden.

Andre frivillige omkring Egense Forsamlingshus:

5. Lone (68) stod for krea-loppemarked til aktivitetsweekenden om søndagen. Hun bor i Rantzausminde med sin mand, og de er begge engagerede i Egense Forsamlingshus, hvor de fx passer bedene omkring forsamlingshuset. Interviewet foregik over telefon inden aktivitetsweekenden.
6. Niels (67) var tovholder på arrangementet 'Beskæring af frugttræer' til aktivitetsweekenden. Han bor skråt over for forsamlingshuset på en tidligere frugtplantage med sin kone, der sidder i bestyrelsen. Niels hjælper til med praktiske opgaver omkring huset. Interviewet foregik over telefon inden aktivitetsweekenden.

Eksterne tovholdere til aktivitetsweekenden:

7. Jens-Ole har på femte år sammen med sin kone en vinvirksomhed. De har boet i Egense i tre år, og sidste år åbnede de en fysisk vinbutik i det nedlagte autoværksted. De stod for vinsmagning om fredagen til aktivitetsweekenden. Vi interviewede Jens-Ole i telefonen inden aktivitetsweekenden og et kort opfølgende interview ugen efter.
8. Mia ejer cateringvirksomheden Mias Ø og stod for aktiviteten 'Bag din egen surdej' om lørdagen. Hun bor lidt uden for Ballen ca. 5 km fra Egense. Vi interviewede Mia telefonisk inden aktivitetsweekenden. Hun blev syg om lørdagen, så hendes mand stod i stedet for afholdelse af surdejsworkshoppen.

Hverdagsbrugere af forsamlingshuset:

9. Nana (33) står bag legegruppen for børn fra 0-3 år hver onsdag i Egense forsamlingshus. Hun bor i Ollerup i et lille bofællesskab med hendes mand og deres

to børn, og hendes søster, hendes mand og deres tre børn. De kommer alle sammen fra København og købte huset for tre år siden. De havde ingen tilknytning til området. Interviewet foregik over telefon efter covid-19 lockdown.

Svendborg Kommune:

10. Søren er 2. viceborgmester i Svendborg Kommune, hvor han er valgt for Socialdemokratiet. Han er desuden næstformand i kommunens Kultur- og Fritidsudvalg samt repræsentant i Forsamlingshusudvalget. Vi interviewede ham i kraft af hans sidstnævnte rolle. Oprindeligt havde vi aftalt et personligt interview på Svendborg Rådhus under det tredje besøg i Egense, men grundet covid-19 blev besøget aflyst. Interviewet er derfor foretaget telefonisk.

Eksterne parter:

11. Anders er formand for Landsforeningen for Danske Forsamlingshuse. Vi interviewede ham den 16. januar i projektets spæde start, hvor vi spurgte ind til udviklingen for de danske forsamlingshuse, ligesom vi spurgte ind til forsamlingshusenes udfordringer.

4.6. Etiske overvejelser

Ved brug af kvalitative metoder er det nødvendigt at gøre sig en række etiske overvejelser – både i forhold til de makro- og mikroetiske problematikker. På det mikroetiske niveau handler om at tage ordentlig vare på informanter og interviewpersoner, der er en del af forskningen, mens de makroetiske overvejelser bør gå på eventuelle overordnede, etiske problematikker, når forskningsprojektet bliver publiceret i offentligheden (Brinkmann 2020:593).

I forhold til de makroetiske overvejelser i dette projekt er det vanskeligt at forestille sig, at nogen parter ville kunne komme i klemme, blive udstillet eller 'tabe noget' ved offentliggørelse. Både fordi emnet 'forsamlingshusets brug og betydning anno 2020' på et samfundsmæssigt plan er ukontroversielt, og fordi casen er valgt ud fra at være velfungerende. Havde casen derimod været en worst-practice-case – i form af et forsamlingshus med store udfordringer – ville der sandsynligvis være flere nødvendige overvejelser at gøre. Men idet Egense Forsamlingshus er valgt ud fra at være en best-practice-case, vil der overordnet set kun være positive konsekvenser ved offentliggørelse. De makroetiske overvejelser har derfor ikke været dominerende i dette projekt, da studiet hverken afdækker et problematisk emne eller bygger på en case, der kræver særlige etiske overvejelser.

I forhold til de mikroetiske problematikker er det som forsker vigtigt at sørge for, at deltagerne giver informeret samtykke til at medvirke, ligesom det er essentielt at sikre

deltagerne fortrolighed og generelt undgå, at de lider overlast ved at deltage (Brinkmann 2020:593). I forhold til dette projekt blev der derfor gjort en række etiske overvejelser om, hvordan vi kunne sikre ovenstående i forhold til informanter og interviewpersoner – særligt i forbindelse med aktivitetsweekenden:

Etiske overvejelser omkring aktivitetsweekenden
Til aktivitetsweekenden var der weekenden igennem en lind strøm af besøgende i Egense Forsamlingshus. Det var derfor ikke muligt at gøre samtlige besøgende opmærksomme på, at de blev observeret til et forskningsprojekt, hvorfor de derfor ikke har kunnet give informeret samtykke. Til nogle af aktiviteterne, eksempelvis vinsmagningen, blev projektet og vores tilstedeværelse præsenteret efter aftale, og vi sikrede derved, at en del af deltagerne kendte til projektet og dets formål. Da emnet i dette projekt ikke anses som værende sensitivt eller potentielt skadeligt for informanterne, vurderes dette ikke som værende et problem. Desuden havde bestyrelsesformanden givet samtykke til, at vi kunne deltage i aktivitetsweekenden, ligesom vi forinden havde kontaktet samtlige tovholdere på aktiviteterne for at gøre opmærksomme på projektet og bedt om lov til at deltage og fotografere ved hver enkelt aktivitet.

Etiske overvejelser om anonymisering
Da vi som nævnt ikke kunne sikre samtykke fra samtlige deltagere i aktivitetsweekenden, har vi valgt at anonymisere alle observationer fra deltagerobservationen og citater fra de interviewende observationer. Dette gælder, hvad end deltagerne var informeret om projektet og dets formål eller ej. Dermed indeholder dette projekt ingen private eller identificerende oplysninger om aktivitetsweekendens deltagere, så deltagerne ikke umiddelbart kan identificeres ud fra personlige oplysninger.

Informanterne, der deltog i de kvalitative interviews forud for, under eller efter aktivitetsweekenden, er derimod ikke anonymiseret, da de alle er udvalgt i kraft af deres rolle omkring Egense Forsamlingshus som enten bestyrelsesmedlemmer, tovholdere på aktiviteter eller på anden vis frivillige. Det samme gælder bestyrelsesformanden, den byrådspolitikeren samt informanterne fra Lokale og Anlægsfonden og Danske Forsamlingshuse, der alle udtaler sig i kraft af deres professionelle eller formelle roller. De blev ikke lovet anonymitet, da en pseudonymisering kun i begrænset omfang havde sikret dem anonymitet. Dog har vi i projektet valgt kun at benævne informanterne med fornavn, så de er sikret en vis ekstern anonymitet. Dette valg er foretaget ud fra en vurdering om, at informanternes fulde navne ikke er afgørende i denne sammenhæng.

Etiske overvejelser i forbindelse med covid-19
Covid-19-situationen gav anledning til etiske overvejelser omkring empiriindsamlingen, hvor vores andet besøg den 17.-19. marts blev direkte påvirket. Det betød, at vi måtte lave telefoninterviews med Søren og Nana, samt to korte opfølgende interviews med informanter fra aktivitetsweekenden. Samtlige informanter var påvirket af covid-19-situationen i den

forstand, at de under interviewene befandt sig i deres respektive hjem, hvor de hjemmepassede børn og/eller job. Da det ene af specialegruppens medlemmer ligeledes hjemmepassede barn, var der en lettere logistisk udfordring forbundet med at indsamle empiri telefonisk under disse vilkår. Dog oplevede vi stor velvillighed fra informanternes side til at stille op til interview, trods de udfordringer situationen medførte. Samtidig satte de gennemførte telefoninterviews gang i de etiske overvejelser om, hvorvidt den alternative empiriindsamling skulle fortsætte eller afsluttes.

Vores etiske overvejelser var, at dette projekt nødigt skulle øge belastningen for informanterne i en i forvejen presset situation – både praktisk og mentalt – hvor bekymringer om hjemmearbejde, hjemmepasning, sygdom og fremtiden fyldte meget. Et specialeprojekt kunne derfor nemt – med rette – komme til at virke overflødigt og unødigt belastende for informanterne. Det forekom samtidig en smule paradoksalt at interviewe informanter om forsamlingshusets brug og betydning i en tid, hvor det var forbudt fysisk at forsamles mere end 10 personer. Set i det lys var der derfor en reel risiko for, at informanternes besvarelser og refleksioner kom til at virke unuancerede eller distancerede.

Sammenholdt med at vi ved vores første to besøg havde fået indsamlet en stor portion empiri, besluttede vi – også med vægt på de etiske overvejelser – at afslutte empiriindsamlingen i slutningen af marts. Vi endte med at have 11 interviews og 12 siders observationsnoter.

ANALYSE

SKOVSBOVEJ – 300 METER FRA FORSAMLINGSHUSET

5. ANALYSE

Fra Svendborg centrum kører buslinje 240/241 det meste af vejen til Egense langs vandet gennem Rantzausminde. Her ligger store villaer side om side med udsigt ud over Svendborgsund og Tåsinge, og helt nede langs vandet ligger flere bådebroer og gamle fiskerlejer, der vidner om en tid, hvor fiskeri var det vigtigste erhverv i området. Alle, der står af bussen, siger 'hav en god dag' eller 'tak for turen' til buschaufføren. Ved Højensvej drejer bussen skarpt til højre, og landskabet ændrer sig. Grønne marker erstatter vandudsigten, og midt mellem Rantzausminde og Egense snor vejen sig i en rundkørsel omkring Højen – en gravhøj fra vikingetiden. En kilometer senere viser byskiltet 'Egense'. Husene ligger med flere hundrede meters afstand, og man undres over, hvor landsbyen starter og slutter. Bussens endestation er Egense Forsamlingshus.

Ovenstående beskrivelse tegner billeder af Egense som sted på nethinden. Men inden vi – billedligt talt – kan stå af ved endestationen og undersøge Egense og dets forsamlingshus nærmere, skal vi i første afsnit af kapitlet se nærmere på Svendborgmodellen, der analyseres ud fra teorien om samskabelse på tre niveauer; co-governance, co-management og co-production, hvor særligt co-governance – altså samskabelse på det højeste politiske niveau – er centralt. I det efterfølgende afsnit appliceres et samskabelsesperspektiv på Egense Forsamlingshus, der anvendes som et mikrokosmos for 'the ladder of co-creation'.

I anden del af analysen om stedets betydning analyseres det, hvordan Egense Forsamlingshus eksisterer som sted blandt bestyrelsesmedlemmer i Egense-Rantzausminde Beboerforening og borgere i lokalområdet, og hvad deres stedstilknytning betyder for brugen af og engagement i stedet.

5.1. Del 1 – samskabelse

5.1.1. Svendborgmodellen i et samskabelsesperspektiv

Nedenstående afsnit besvarer første forskningsspørgsmål i problemformuleringen og redegør dermed for, hvordan man kan se samarbejdet mellem Svendborg Kommune og forsamlingshusudvalget som et eksempel på samskabelse på det højeste politiske niveau; co-governance, hvor det offentlige (Svendborg Kommune) og borgerne (repræsenteret ved de 20 repræsentanter for kommunens forsamlingshuse) samarbejder om at træffe beslutninger og politiske prioriteringer på forsamlingshusområdet. Afsnittet indledes med en introduktion til baggrunden for oprettelsen af forsamlingshusudvalget og analyserer efterfølgende den indflydelse, som borgerne løbende opnår – samt hvilken betydning udvalget har for forsamlingshusene og deres respektive lokalsamfund.

Svendborg Kommune etablerede som den første kommune i landet et forsamlingshusudvalg efter kommunalreformen i 2007, og kommunens fælles organisation af forsamlingshuse er derfor efterfølgende blevet fremhævet som 'Svendborgmodellen'. Grundlaget for at oprette et forsamlingshusudvalg var, at antallet af beboerdrevne forsamlingshuse i Svendborg Kommune med sammenlægningen af Gudme, Egebjerg og Svendborg kommuner steg fra 12 til 20. Før kommunalreformen havde forsamlingshusene i de tre kommuner haft forskellige vilkår, hvor nogle fik kommunalt tilskud, mens andre ikke gjorde. Derfor var der behov for at lave nye fælles regler for tilskud til forsamlingshusene (bilag 22, s. 1).

'*Vi ønskede et samarbejde og afklaring af mulighed for kommunal støtte til de mange huse, der trods stor, ihærdig indsats var ved at bukke under'.* Sådan skrev bestyrelsesformand i Egense Forsamlingshus Eva, der siden 2018 desuden har været formand for Forsamlingshusudvalget i Svendborg Kommune, i et notat til Faaborg-Midtfyn Kommune efter kommunen havde udtrykt interesse for Svendborgmodellen (bilag 23, s. 1).

Udgangspunktet for oprettelsen af Forsamlingshusudvalget i 2008 var således et udfordret forsamlingshusområde og frivillige borgere, der fik gjort kommunen opmærksom på problematikken med den dårlige økonomi. Det var kommunesammenlægningen, der for alvor tydeliggjorde behovet for økonomisk støtte og en samlet strategi for politikområdet i den nye Svendborg Kommune. Det blev derfor besluttet at oprette et forsamlingshusudvalg, der både skulle koordinere og løse større fælles opgaver blandt forsamlingshusene og desuden fungere som bindeled mellem de 20 huse, byrådet og Udvalget for Kultur og Planlægning (bilag 22, s. 1).

Forsamlingshusudvalgets indflydelse

Svendborg Kommune besluttede, at der årligt skulle afsættes 450.000 kr. til de 20 beboerejede forsamlingshuse. Det var herefter op til Forsamlingshusudvalget, der består af repræsentanter fra de 20 forsamlingshuse, at indstille, hvordan pengene mere konkret skulle fordeles. Det betød, at borgerne, i form af repræsentanterne for hvert forsamlingshus, nu fik indflydelse på, hvordan kommunens midler skulle fordeles husene imellem. *'Forsamlingshusudvalget er alene ansvarlig for at indstille til Svendborg Kommune, hvordan de afsatte økonomiske midler skal fordeles blandt forsamlingshusene (...) Dette giver forsamlingshusene en hidtil uset indflydelse på fordelingen af midler'* står der i udkastet til en rapport om forsamlingshusene i Svendborg Kommune, som blev tilsendt fra udvalgets sekretær (bilag 22, s. 2).

Forsamlingshusudvalget indstillede, at pengene skulle opdeles; de 200.000 kr. skulle gives som fast årligt driftstilskud; 10.000 kr. årligt til hvert hus, mens 200.000 kr. skulle gå til specifikke energiforbedrende tiltag og renoveringsprojekter i forsamlingshusene, som de enkelte forsamlingshuse kan søge om. De resterende 50.000 kr. blev øremærket mødeaktiviteter og kulturelle formål – heriblandt tilskud til arrangementer i husene.

Fordelingen af midlerne blev sammen med en række kriterier – fx at midlerne ikke må bruges til håndværkerhjælp – indstillet og efterfølgende godkendt fra politisk side i byrådets Kultur- og Fritidsudvalg (bilag 23, s. 1).

Dette vidner om, at borgerne allerede fra begyndelsen var involveret i det højeste niveau af samskabelse mellem kommune og borgere; nemlig niveauet af co-governance, der giver borgerne indflydelse, når det kommer til politiske beslutninger og prioriteter. Selvom borgerne – her repræsenteret ved de siddende formænd for hvert forsamlingshus – ikke har nogen indflydelse på, *hvor mange* penge der tildeles, har de derimod indflydelse på, *hvordan* pengene fordeles og under hvilke forudsætninger. Dermed træder kommunens borgere ind som aktive medskabere af den offentlige service – de er med til at træffe beslutning om, hvilke huse, der kan få penge til hvilke projekter og aktiviteter, og sådan er de indirekte med til at tegne, hvordan lokalområderne skal udvikle sig. Borgerne indgår således i et langt mere ligeværdigt samarbejde, end hvis det alene var kommunens politikere, der skulle træffe disse beslutninger. Formålet fra begge parter er at gøre forsamlingshusene attraktive for lokalbefolkningens borgere og lokalområdet. Borgerne og kommunen bliver derved fælles om at løse udfordringerne på forsamlingshusområdet, som er i begge parters interesse.

Kriteriet om, at de tildelte penge kun må gå til materialer og dermed ikke må bruges på håndværkerhjælp, med mindre fagfolk er påkrævet til eksempelvis en installation, betyder, at også niveauet af co-production er indlejret i Svendborgmodellen. På dette niveau samarbejder borgerne med kommunen på et drifts- og produktionsniveau, og for Svendborgmodellen er det helt essentielt at sikre frivillige kræfter fra lokalområdet, hvis et projekt skal kunne tildeles økonomisk støtte og gennemføres. De frivillige kræfter er derfor nødt til at blive indtænkt fra start, hvis et forsamlingshus skal tildeles midler til et projekt. At frivillige kræfter engageres betyder samtidig, at det økonomiske tilskud rækker længere; kommunen får så at sige mere for de bevilgede penge. Dette krav om inddragelse og engagement af frivillige kræfter mod et økonomisk tilskud åbner samtidig for en diskussion omkring skellet mellem inddragelse af borgerne på den ene side og overdragelse af ansvaret til borgerne fx i en besparelseskontekst. Som Torfing påpeger, er den største risiko ved samskabelse, at borgerne bliver inddraget som led i en spareøvelse forklædt som medbestemmelse og inddragelse. Særligt problematisk bliver det, hvis ansvaret flyttes til lokalsamfund, der i forvejen er udfordret af tilbagegang (Torfing et al. 2016:809). Det er ud fra den indsamlede empiri ikke muligt at vurdere, hvorvidt Svendborg Kommune har haft til hensigt at spare, men sammenholdt med, at forsamlingshusområdet ikke er en del af kommunens kerneydelser, og at området faktisk blev tilført midler i forbindelse med oprettelsen af forsamlingshusudvalget for 12 år siden, er det ikke oplagt at betragte modellen som et udtryk for skjulte besparelser. I hvert fald under forudsætning af, at der ikke i samme ombæring blev fjernet budgetmidler fra lokalområderne gennem andre tilgængelige puljer. I 2018 blev der desuden bevilget en yderligere årlig pulje til kultur på 200.000 kr. gennem forsamlingshusene, hvilket igen taler imod, at der er tale om en spareøvelse. At tildelingen beror på en omfattende frivillig indsats, udgør dog en relativ

besparelse set i forhold til effekten af midlerne, og i kraft af, at det er en betingelse for overhovedet at få bevilget penge fra renoveringspuljen, risikerer nogle huse og områder at blive forbigået i tildelingen af midler, hvis ikke de kan mobilisere denne 'medinvestering'. Det kan skabe en uhensigtsmæssig, ulige fordeling af støtten, hvis der i nogle områder på forhånd er færre kræfter at arbejde med.

Forsamlingshusudvalget er efter 12 år stadig fungerende og aktivt i dag. Der afholdes årligt minimum fire møder, hvor bestyrelsesformanden og nogle gange en yderligere repræsentant fra hvert forsamlingshus deltager. I dag uddeles stadig det oprindelige beløb i driftstilskud samt til renoveringspuljen, mens der i 2018 som sagt blev oprettet en ny kulturpulje med 200.000 årlige støttekroner. I den forbindelse indstillede Forsamlingshusudvalget derefter en række kriterier for udbetaling af kulturpuljens midler. Der blev bl.a. sat en grænse for, at der maksimalt kan udbetales i alt 50.000 kr. i kvartalet i forbindelse med fire fastsatte, årlige frister (Nguyen, 2018). Desuden indstillede Forsamlingshusudvalget, at der højst kan søges om 50 procent af den samlede udgift til et arrangement. De indstillede kriterier for kulturpuljen blev godkendt politisk i Kultur- og Fritidsudvalget. Det viste sig dog efterfølgende, at den fastsatte grænse på 50 procent ikke var optimal. Derfor er det for nyligt blevet besluttet, efter indstilling fra Forsamlingshusudvalget, at hæve grænsen til 75 procent. Søren (A), der er den politiske repræsentant i Forsamlingshusudvalget, forklarer, at procentsatsen er hævet som følge af, at de afsatte midler simpelthen ikke blev udløst:

'Det har vist sig, de 50 procent ikke har været den bedste procentsats, da nogle forsamlingshuse er for små i forhold til at søge ind i puljen og så kunne dække resten selv. Så den pulje, vi havde sat af, blev ikke brugt. Det betød, der blev overført penge til året efter. Når vi fra kommunens side har sat penge af, er vi interesserede i, at de bliver brugt til at skabe arrangementer. Så foreslog Forsamlingshusudvalget, at man kunne sætte tilskuddet op til 75 procent. Det har vi så besluttet i Kultur- og Fritidsudvalget at gøre på baggrund af deres anmodning' (bilag 14, s. 3).

Ifølge Søren er kommunen interesseret i at finde den rette balance i forhold til tilskuddets størrelse, så forsamlingshusene på den ene side har mulighed for at finansiere det resterende beløb selv, og så kommunen får så meget kultur som muligt for pengene på den anden side:

'Vi kunne også bare sige 100 procent tilskud, men så får vi kun arrangementer for 200.000 kr. Med de 50 procent får vi arrangementer for 400.000 kr. Så det har også noget at gøre med, hvor vi skal sætte den her procentsats. Med de 75 procent bliver den samlede investering lidt lavere, men hvis det er dét der gør, det er levedygtigt, så må det være sådan' (bilag 14, s. 3-4).

Foruden at have indflydelse på, hvordan midlerne i de forskellige puljer konkret fordeles mellem de 20 huse, har Forsamlingshusudvalget også indflydelse på, hvilke kriterier, der skal

gælde for at søge den økonomiske støtte, og hvordan de skal udformes. Hverken kommunen eller forsamlingshusene har interesse i, at de afsatte midler ikke bliver brugt – hvorfor det ikke var svært at få procentsatsen ændret fra 50 procent til 75 procent. Som regel er det ifølge Søren også blot rent formelt, at indstillinger fra Forsamlingshusudvalget godkendes i Kultur- og Fritidsudvalget:

'Det er klart, at hvis vi sidder i et udvalg og skal beslutte noget, hvor der er en indstilling fra Forsamlingshusudvalget, i forhold til hvad en procentsats skal være, så er det min oplevelse, at det er sådan, det ender med at blive, når det skal besluttes politisk. Så den her indstilling, der kommer fra Forsamlingshusudvalget, det er der ikke nogen, der siger noget til. Det er mere formelt, at man skal ind og have godkendt' (bilag 14, s. 5).

Det betyder, at de beslutninger, som Forsamlingshusudvalget bliver enige om at indstille, som oftest blot bliver ekspederet i byrådet. Dermed har borgerne gennem udvalget løbende en høj grad af indflydelse, når der skal træffes politiske beslutninger på forsamlingshusområdet. Dog er det vigtigt at holde sig for øje, at indflydelsen sikres gennem en lille, udvalgt gruppe borgere repræsenteret ved de 20 bestyrelsesformænd. Selvom de er demokratisk valgt til rollen som bestyrelsesformænd er der både fordele og ulemper ved at kun en lille del af borgerne er repræsenteret. Denne diskussion udfoldes i diskussionsafsnittet.

Forsamlingshusudvalgets betydning

Den økonomiske håndsrækning, som Svendborg Kommune har ydet hvert år siden oprettelsen af Forsamlingshusudvalget, har været af uvurderlig betydning for de enkelte huse i kommunen. Derfor værdsættes og værnes der om den økonomiske støtte. Bestyrelsesformanden i Egense Forsamlingshus, Eva, der samtidig er formand for Forsamlingshusudvalget i Svendborg Kommune, udtrykker det således:

'Udvalget har betydet utrolig meget for alle huse. Der er to huse, der er blevet totalt renoveret på anden vis, men de andre 18 har også opnået store forbedringer. Vi har aldrig haft indbyrdes problemer i udvalget, og alle har fra starten været enige om, at det var en tiltrængt arm, vi fik rakt fra kommunen. En arm, som vi gerne ville passe godt på og forvalte, så den ikke blev taget af budgettet igen. Der har alle år været et varmt og taknemmeligt forhold til både kommune og politikere. Jeg tror også, at politikerne har fundet ud af, at pengene er givet godt ud, da de kommunale penge 'bliver pustet op af frivillige timer'. Vores 20 huse repræsenterer mange vælgere, og det er vores oplevelse, vi er blevet en faktor i kommunen' (bilag 23, s. 2).

Eva udtrykker stor taknemmelighed over samarbejdet med kommunen, der har betydet at alle huse har gennemgået fysiske forbedringer. Samtidig giver hun udtryk for, at samarbejdet også fra kommunens side er værdsat, idet den økonomiske støtte rækker endnu længere, når den suppleres med frivillig arbejdskraft. Der er således tale om tilfredshed, der går begge

veje, hvilket vidner om at begge parter opnår mere, end hvad de ellers ville kunne have opnået på egen hånd. Da begge parter vinder på samarbejdet, er der således tale om et gensidigt afhængigt forhold mellem kommune og borgere, som er et vigtigt parameter for samskabelse. Det indikerer nemlig, at der ikke er tale om en pseudo-inddragelse af borgerne, som ellers er en af risiciene ved samskabelse, hvis ikke samarbejdet skaber reel værdi for begge aktører.

Samtidig påpeger Eva, at de 20 huse repræsenterer store dele af kommunen og dermed mange vælgere, hvilket understreger et yderligere incitament for den økonomiske støtte fra politisk side. Dette understreges af, at der under tidligere, store sparerunder i Svendborg Kommune er blevet skelet til forsamlingshusenes kulturpulje, da pengene som nævnt ikke blev 'brugt op'. At spare kulturpuljen væk har under de seneste nedskæringer, med Sørens ord, ligget 'lige for'. Men fra politisk side er man alligevel indtil nu blevet enige om at friholde forsamlingshusudvalget – herunder kulturpuljen – fra besparelser. Det understreger, at forsamlingshusområdet prioriteres højt i kommunen, og at man fra politisk side erkender, at pengene er godt givet ud:

'Jeg synes, at det er vigtigt, vi gør noget for at understøtte lokalsamfundet – især gennem forsamlingshusene. Fordi de er organiseret på den måde, de er, kan de være med til at give liv derude, hvor de er. Dermed sidder de heller ikke med opfattelsen af, at alt sker centralt, men at der også er arrangementer og forskellige tiltag rundt omkring, der gør, at det er meningsgivende, og at man har adgang til kulturelle tilbud, uanset hvor man bor. Forsamlingshusene er et godt netværk, der er spændt godt ud. I stort set alle områder har vi et forsamlingshus, så vi dækker kommunen godt som en geografisk enhed i forhold til at fordele penge ud til kulturelle arrangementer. Det er et af mine hovedargumenter for at bevare puljen' (bilag 14, s. 3).

Gennem kulturpuljen fordeles og spredes der penge til de mindre lokalsamfund. Det er derfor en politisk prioritering at holde fast i den økonomiske støtte, hvis lokalsamfundene skal have en følelse af ikke at blive overset, og hvis de kulturelle aktiviteter ikke skal centraliseres til de større byer. Søren giver dermed udtryk for, at de lokale forsamlingshuse bidrager til at opretholde et kulturliv i de mindre byer som en specifik politisk prioritet for kommunen. Eva fremhæver desuden, hvordan det har enorm betydning for yderhusene, der ligger længere væk fra Svendborg og de mange kulturtilbud, at de har mulighed for at tilbyde større arrangementer, som kun er muligt med kulturstøtten:

'Det betyder noget – især for de små yderhuse – at de kan hyre kendte bands. Der er større opbakning, når de bor langt fra Svendborg. For dem der bor i Egense og Rantzausminde tager det ingen tid at køre eller cykle til Svendborg. Der er flere kulturinstitutioner i Svendborg, så der er ingen grund til at konkurrere med dem' (bilag 5, s. 5).

Qua yderhusenes placering længere væk fra Svendborgs mange kulturtilbud har de

nemmere ved at skabe opbakning til arrangementer, der er sammenfaldende med de koncerter og foredrag, der tilbydes i Svendborg. Egense Forsamlingshus derimod, der ligger tættere på Svendborg, har derfor valgt, at de ikke vil konkurrere med storbyens kulturtilbud, men derimod satse på unikke tilbud, der ikke er i direkte konkurrence med Svendborgs tilbud. Der er derfor også stor forskel på, hvilke arrangementer der foregår i de enkelte huse afhængigt af, hvor de ligger, og hvor store de er, hvilket nedenstående udsagn fra Søren understreger:

'De ting, der virker, er egentlig meget forskellige på tværs af forsamlingshusene. Man kan ikke sige: bare fordi et forsamlingshus lykkes med at lave banko, så er dét opskriften. De finder hver især nøglen, til hvad der virker. I Stenstrup er det eksempelvis banko, men det virker måske ikke i Egense, hvor det er nogle andre ting, der virker' (bilag 14, s. 1).

Ud over at fordele de økonomiske midler forsamlingshusene imellem, har forsamlingshusudvalget desuden den funktion, at det fungerer som et forum for sparring mellem repræsentanterne for de 20 forsamlingshuse. Her kan udveksles gode ideer, ligesom der kan sparres omkring potentielle udfordringer. Søren fortæller, hvordan han oplever, at de fysiske møder i forsamlingshusudvalget er af stor betydning:

'Jeg fornemmer, at man føler sig hørt, værdsat og anerkendt i forhold til det er vigtigt, dét der bliver gjort. Man kan få lov at dele erfaringer og have et forum, hvor man siger: 'Pis også – det går ad helvede til. Hvad skal vi gøre?' (...) Det skaber et forum, hvor der er nogle ligesindede, man kan dele frustrationerne med. Måske også få råd og vejledning til, hvad man kan gøre. Om ikke andet få åbnet op for posen og få frustrationer ud, hvis man eksempelvis har pyntet op til fastelavn, og der ingen børn kom. Så min fornemmelse er, at det her udvalg kører særdeles godt, fordi der er en sammenkobling mellem forsamlingshusene, forvaltningen og det politiske niveau' (bilag 14, s. 5).

Forsamlingshusudvalget udfylder altså en større rolle end 'blot' at give forsamlingshusene indflydelse på, hvordan den økonomiske støtte skal forvaltes. Det fysiske møde i udvalget skaber rum for en sparring mellem forsamlingshusene, der er vigtig både i forhold til når det går godt, og når det går mindre godt. Derudover ligger der i selve forsamlingshusudvalget en signalværdi, der anerkender de frivilliges indsats.[2]

I dag står forsamlingshusområdet stærkt i Svendborg Kommune; så stærkt, at der ved udarbejdelsen af dette projekt var – dog stadig uofficielle – planer om at oprette et nyt beboerdrevet forsamlingshus, og dermed udvide Forsamlingshusudvalget fra 20 til 21 huse. Desuden er der for nylig blevet oprettet et nyt privatejet forsamlingshus inde i Svendborg.

[2] Det kunne have været relevant at have inddraget yderligere empiri fra andre forsamlingshuse i Svendborg Kommune, ligesom et opfølgende interview med forsamlingshusudvalgets formand (Eva) eller tidligere formand kunne have belyst betydningen af samarbejdet mellem forsamlingshusene og kommunen yderligere. Men på grund af corona-situationen blev denne del fravalgt jf. afsnittet om 'etiske overvejelser i forbindelse med covid-19'.

Det går altså den modsatte vej i Svendborg Kommune end i mange af landets øvrige kommuner, hvor forsamlingshuse lukker på stribe. Ifølge Søren skyldes det stærke forsamlingshusområde i Svendborg Kommune en engageret lokalbefolkning*:*

'Der er rigtig mange lokale kræfter, der bærer det rigtig meget. Min fornemmelse er, at vi har et lokalsamfund, der er stærkt, og at vi har nogle stærke forsamlingshuse. Det viser sig meget tydeligt, når man hører om de arrangementer, de får stablet på benene og hvor mange, der kommer.'

I Svendborgmodellen kommer også co-management-niveauet, der handler om samarbejde på et ledelses- og styringsniveau, til udtryk gennem de enkelte forsamlingshuses bestyrelser. Det ligger selvsagt i bestyrelsernes arbejdsopgave at administrere husenes økonomi, herunder også den tildelte kommunale støtte. Selvom der er tale om en stor opgave for de enkelte bestyrelser, er der dog tale om et begrænset omfang af co-management mellem bestyrelserne og kommunen, da der ikke er noget direkte samarbejde omkring driften af forsamlingshusene – i princippet kun et økonomisk envejs-samarbejde. Derfor er det mindre interessant i denne sammenhæng at gå ind i en nærmere analyse af co-management, da det ikke er dét niveau, hvor selve samskabelsen kommer klarest til udtryk. Derimod tager vi i nedenstående afsnit '*the ladder of co-creation'* i brug til at analysere forholdet mellem forsamlingshuset og dets brugere.

5.1.2. Inddragelse af brugerne i Egense Forsamlingshus

Som beskrevet i teoriafsnittet er 'the ladder of co-creation' brugbar til at sige noget om styringen af frivillige fra det offentliges perspektiv. Da forsamlingshuset ikke er kommunalt drevet, men derimod drevet af borgernes eget initiativ med eventuel kommunal støtte, er det derfor mere givtigt at bruge stigen til at forklare, hvilket niveau af samskabelse Egense Forsamlingshus inddrager borgerne på. Vi foreslår altså at applicere 'the ladder of co-creation' på Egense Forsamlingshus som et mikrokosmos for at undersøge relationen mellem brugerne og bestyrelsen. I de følgende afsnit analyseres forskellige brugerinvolverende initiativer på de forskellige trin af samskabelsesstigen, ligesom brugernes incitament og mulige barrierer til at bevæge sig højere op ad stigen analyseres.

Aktiviteter og brugen af huset

På det første og laveste trin af 'the ladder of co-creation' tilskynder det offentlige (som den autoritet, der er på stedet, her i form af forsamlingshuset) borgeren (her i rollen som bruger af forsamlingshuset) til selv at være medskaber af den tjenesteydelse, der tilbydes. Konkret i Egense Forsamlingshus kan det være, når der opstilles regler og rammer for brugen af huset. Eksempelvis de gældende regler for brug af udearealerne (bilag 27, billede 8), eller når brugerne booker huset og efterfølgende får ansvaret for at rydde op som en del af præmissen for at leje og bruge huset. På dette laveste niveau spiller brugerne en aktiv rolle i at tilvejebringe den service, de selv forbruger til gavn for dem selv. I Egense Forsamlingshus

befinder de brugere, der deltager i eksempelvis seniorgymnastik og legestue, sig således på det laveste niveau af stigen, da de har minimal indflydelse på forsamlingshuset, og samtidig deltager de ud fra en personlig motivation. Dog befinder de frivillige initiativtagere af diverse aktiviteter sig længere oppe ad stigen, da de ikke udelukkende skaber værdi for sig selv, men også for andre. De befinder sig typisk på andet trin på samskabelsestigen. Kendetegnende for dette niveau er, at borgerne ikke kun er med til at skabe egne velfærdstjenester, men de er gennem det frivillige arbejde med til at skabe værdi for andre borgere. Et eksempel er Nana, der er initiativtager til legegruppen, et andet eksempel er den årlige børnefastelavnsfest. Denne årlige fejring bliver til i et samarbejde mellem kirken, forsamlingshuset, Brugsen i Rantzausminde og alle forældrene, der hver især er med til at skabe værdi for sig selv og andre, idet de alle medbringer boller eller en kage til festen. Samtidig er de med til at skabe eller opretholde en tradition, som er værdifuld for dem, der deltager året efter, som ikke nødvendigvis er dem selv. Eva fortæller at det tidligere var kirken, der afholdt fastelavnsfest, men nu er fejringen rykket til forsamlingshuset, og ansvaret fordelt ud til flere aktører:

'S*ammen med nogle forældre fandt vi på, at børnene kunne slå katten af tønden hernede i forsamlingshuset. Det er opstået sådan lidt på kryds og tværs. De første par gange var det kirken, der stod for tønde og fastelavnsboller, men så fandt vi på at uddele det lidt. Så henover nogle år er det blevet til, at gudstjenesten er her i huset og arrangeres i samarbejde med menighedsrådet. Forældrene kommer med kager og boller, og vi lægger hus til, og Brugsen leverer slikposer, så det er et yderst tværgående samarbejde, hvor mange aktører sørger for, at det bliver til noget'* (bilag 5, s. 8).

Når frivillige laver mad til fællesspisning eller passer blomsterbedene, er det igen et udtryk for, at borgerinddragelse på andet trin ikke kun skaber værdi for dem selv. Det er desuden opgaver, der i princippet lige så godt kunne have været varetaget af bestyrelsen – eller der kunne være hyret en kok eller en gartner. Men i stedet er det brugerne, der tager ansvar. Der er dog stor forskel på graden af den forpligtelse, det kræver at stå i spidsen for henholdsvis en legegruppe, der mødes fast hver uge, versus at bage en kage til en fastelavnsfest. Idet graden af forpligtelse kan variere så meget på samme trin, understreges det, at 'the ladder of co-creation' dermed ikke ses som et udtryk for intensiteten af brugerens eget engagement; stigen udtrykker derimod graden af ansvar og indflydelse som forsamlingshuset (det offentlige) tildeler brugeren (borgeren), som nævnt i teoriafsnittet.

Mange af aktiviteterne i forsamlingshuset arrangeres i samspil mellem forsamlingshuset og brugerne, men forud for aktivitetsweekenderne stod det dog klart, at det kan være en udfordring at engagere brugerne på dette niveau, hvilket beskrives nærmere i nedenstående afsnit.

Aktivitetsweekend

Den seneste aktivitetsweekend bestod af aktiviteter arrangeret i samarbejde mellem

forsamlingshuset, borgere, den lokale vinbutik og et nystartet, økologisk cateringfirma fra nærområdet. Derudover hjalp lokale til med praktik og madlavning til fx lørdagens Mad og Musik-arrangement. Dog var tovholderne på hovedparten af weekendens aktiviteter folk fra (eller omkring) bestyrelsen, da det ifølge bestyrelsesformanden er en udfordring at få engageret de lokale til at påtage sig ansvaret for en aktivitet:

'Til aktivitetsweekenderne er der da nogle, der byder ind – og det går lidt frem ad. De første år var det meget os selv, der måtte fylde ud. Der er også noget denne gang, hvor vi har ringet og spurgt nogen, om de ville komme og bruge huset, mod at de kunne bruge det gratis' (bilag 5, s. 5).

I forbindelse med aktivitetsweekenden opfordrede bestyrelsen de lokale til at byde ind med gode ideer, men da det var småt med henvendelser, måtte bestyrelsen kontakte folk direkte og ellers selv på egen hånd fylde programmet ud. Til aktivitetsweekenden var det således kun Lone, der selv bød ind med krea-loppemarked, som hun før har arrangeret i forsamlingshuset, samt cateringejer Mia, der selv bød ind med surdejsworkshop. Vinbutikken deltog på opfordring fra bestyrelsen, mens de resterende aktiviteter blev varetaget af bestyrelsens medlemmer, suppleanter eller ægtefæller hertil. Det vil sige, at selvom bestyrelsen direkte opfordrede folk til at engagere sig, skete det kun i begrænset omfang. Her kan en lav eller sporadisk tilknytning til stedet spille ind, da det gør det svært for brugerne at bevæge sig fra første trin af stigen til trin nummer to. Det er således andre incitamenter, der driver engagementet blandt aktivitetsweekendens tovholdere, der ikke tilhører gruppen af insidere omkring huset.

Tovholdernes incitamenter for deltagelse

Jens-Ole, der sammen med sin kone, Tina, driver en nystartet vinbutik i Egense, blev som nævnt spurgt af bestyrelsen, om de kunne tænke sig at være tovholder på en vinsmagningsaften under aktivitetsweekenden. Parret, der flyttede til Egense for tre år siden, takkede ja, da de syntes, det var en god anledning til at lære folk i området bedre at kende. Jens-Ole understregede flere gange, at incitamentet for at deltage var personlig motivation og for at skabe en god aften for de lokale – og ikke med et egentligt kommercielt sigte. Alligevel gik der til vinsmagningen prislister og bestillingssedler rundt, og Jens-Ole fortæller i det opfølgende interview, at der blev solgt en del vin på aftenen:

'Nu var det ikke meningen, det skulle være så kommercielt den dag, men der kom faktisk en del bestillinger, og folk ville gerne snakke vin, og efterfølgende er flere kommet ned i butikken. Så hvis du spørger mig, har det været en succes' (bilag 11, s. 2).

Engagementet har således fra vinbutikken været båret af både en personlig motivation, men alligevel også givet en kommerciel gevinst. Så selvom vinsmagningen skaber værdi for andre, kan parrets engagement i forsamlingshuset også gavne deres nyåbnede lokale forretning på både kort og længere sigt.

Den anden af de to erhvervsdrivende, Mia, der driver et økologisk catering-firma og bor i nærheden af forsamlingshuset, var tovholder på surdejsworkshoppen. Hun havde selv henvendt sig til bestyrelsesformanden allerede i foråret 2019 med 'en masse forskellige ideer' – både med henblik på et samarbejde i forhold til aktivitetsweekenden, men også for at åbne muligheden for at blive fast samarbejdspartner med ansvar for forskellige kurser og events (bilag 12, s. 1). Et samarbejde med forsamlingshuset er af flere årsager attraktivt for Mia. For det første er surdejsworkshoppen under aktivitetsweekenden en god, lavpraktisk øvelse i at afholde bagekursus, hvilket hun som relativt nystartet selvstændig ikke allerede har erfaring med. Så det giver hende både træning samt input til, hvorvidt det er noget, hun skal tilbyde mere af fremadrettet. Den anden del handler om at skabe kontakter:

'*Det handler om networking for mig. Jeg møder nogle af de andre, der kommer derude, og andre, der er med til arrangere aktivitetsweekend. De hører alle om mig og mit firma. Jeg har også mulighed for at møde nogle, jeg kan samarbejde med – eksempelvis lokalproducenter. Jeg får også et mere personligt forhold til Egense Forsamlingshus og de folk der er engageret derude. Det er med til at understøtte fremtidigt samarbejde' (bilag 12, s. 2).*

Der er således mange gode grunde til at Mia engagerer sig – bl.a. for at reklamere for sin nystartede cateringvirksomhed, der leverer mad til private fester. Så kan hun nemlig skabe kontakter til privatpersoner, der står overfor at skulle holde fest, men også i forhold til potentielle samarbejdspartnere. At det har været en overvejelse, kommer også til udtryk ved, at der på opskrifterne, der ligger tilgængeligt på bordene på dagen for workshoppen, er trykt navn og logo på cateringvirksomheden. Mia er til selve afholdelsen af surdejsworkshoppen blevet syg, så det er i stedet hendes mand, der afholder kurset. Han nævner dog kun en enkelt gang henkastet Mias virksomheds navn. Det kan sandsynligvis hænge sammen med, at Mias mand kender flere af kursisterne, og at åbenlys reklame derfor ville virke overflødigt her.
Det var Mias opfattelse af huset som værende grønt og bæredygtigt, der i første omgang gjorde stedet interessant for hende i forhold til et muligt samarbejde både i forhold til surdejsworkshoppen og mere generelt. Mia lægger ikke skjul på, at hun synes, at Egense Forsamlingshus er et 'mega fedt sted', og derfor har hun henvendt sig til lige præcis dem med henblik på et fast samarbejde:

'Jeg tænker, at sådan et samarbejde kan blive en tovejs gevinst, fordi jeg kan sige 'jeg står for nogle kurser ude i Egense' og de vil kunne sige 'vi har fået den her nyuddannede økologiske kok til at komme og lave kurser hos os.' Så for mig er det klart en gevinst at komme ud sådan et sted frem for at stå på en eller anden aftenskole et sted. Det kan noget andet' (bilag 12, s. 3).

Mia udtrykker stort ønske om at engagere sig i forsamlingshuset, men som vi skal se

nærmere på i 'barrierer for inddragelse', kan der være forhindringer, der besværliggør dette. Lone, der er frivillig tovholder på krea-loppemarkedet, er den eneste, der direkte udtrykker, at hendes engagementet skyldes et ønske om at bakke op om Egense Forsamlingshus:

'Min mand og jeg er en form for ildsjæle, der gerne vil støtte op om forsamlingshuset – også fordi det er nogle rare bygninger at komme i og få nogle af de lokale med i området. Og så er det hyggeligt. Vi er jo pensionister, så vi har sådan – i gåseøjne – tid til det, når vi ikke passer børnebørn. Så det er lidt en kultur. Min mand har altid boet i området og har været med i bestyrelsen i rigtig mange år. Nu er han så ikke i bestyrelsen længere… Så det er en del af vores kultur, kan man godt sige' (bilag 9, s. 1).

Lone udtrykker, at hun gennem sin mand, der er født og opvokset i området og tidligere bestyrelsesmedlem i beboerforeningen, er blevet engageret i stedet. Hun bruger selv ordet ildsjæl og udviser stort engagement omkring at støtte huset og være med til at tiltrække flere lokale.

Renoveringen

Da Egense Forsamlingshus blev udvalgt som et af de tre forsamlingshuse, der skulle gennemgå en gennemgribende renovering, blev der samtidig nedsat en arbejdsgruppe bestående af bestyrelsesformand Eva, næstformanden og deres respektive ægtefæller. Den fire mand store gruppe indkaldte efterfølgende de lokale borgere til en brainstorm omkring visionerne for huset. Der mødte 50-60 lokale op, og sammen blev der udviklet fire hovedtemaer 1) åbenhed, tilgængelighed og fleksibilitet, 2) salen som husets kerne, 3) køkkenet som værksted og 4) udearealerne som udflugtsmål. Ud fra fremmødet at dømme var der stor interesse for at komme med input til, hvad det nye hus skulle indeholde, men i den indsamlede empiri er der ikke fundet andre eksempler på, at borgerne blev inddraget yderligere på det tredje niveau af samskabelsesstigen, hvor borgerne er med til at levere input til nye løsninger eller opgaver. Med kun et enkelt brugermøde indskrænkes muligheden for at påvirke renoveringsprocessen, idet brugerne er afhængige af at kunne møde op en given dag. For at give dem bedre mulighed for bidrage med input, kunne et tiltag på dette niveau have været en åben Facebook-gruppe, hvor forslag kunne indstilles, eller der kunne være opstillet en postkasse ved forsamlingshuset til at tage imod borgernes indspark. På tredje samskabelsesniveau er der ikke tale om en gensidig dialog, da det er uforpligtende for beslutningstagerne at bruge borgernes bidrag. Kommunikationen er envejs, da den overvejende går fra borger til det offentlige – i dette tilfælde fra brugerne til forsamlingshuset.

I selve byggeprocessen var der dog kun et mindre antal frivillige involveret. Ombygningen blev derfor primært udført af håndværkere og andre fagfolk, som blev hyret ind. I første omgang var det en lokal, frivillig bygherrerådgiver, som lagde timer i projektet. Han trådte dog ud af projektet, og den nedsatte arbejdsgruppe var derfor nødt til at ansætte en professionel bygherrerådgiver, som stod for at koordinere kommunikation mellem

tegnestuen og håndværkerne. Det tyder på, at der er nogle led, der er ekstra sårbare, hvis de bæres af frivillige kræfter, som man ikke på samme måde kan stille krav og forventninger til som ved professionelle. De lokale borgere var derfor primært involveret på andet trin i mindre opgaver under byggeprocessen; de bidrog til etableringen af de nye udearealer, hvor der med hjælp fra frivillige blev opført bålplads, terrasse, fuglekasser og bistader (Gemeinschaft 2018:25).

Da selve arbejdsgruppen kun bestod af den inderste kerne af bestyrelsen og deres respektive partnere, blev brugerne ikke involveret i det fjerde – og næsthøjeste samskabelsestrin. Hvis der havde været brugere inddraget på dette trin, ville forsamlingshus og brugere have indgået i en gensidig dialog på møderne i arbejdsgruppen omkring renoveringen, hvor formålet havde været at designe nye løsninger og koordinere deres gennemførelse. Nedsættelsen af arbejdsgruppen i forbindelse med renoveringen havde således været en mulighed for at involvere borgerne i beslutningsprocesserne. På det femte og højeste trin skabes der et forum, hvor brugerne sammen med forsamlingshuset ville kunne deltage i at designe, teste og implementere nye og uprøvede løsninger – det kunne eksempelvis være i form af en arbejdsgruppe af borgere, der kunne være med i udviklings- og etableringsfasen det tomme lokale på 1. sal. Umiddelbart er der lagt op til, at der skal etableres brudesuite (bilag 5, s. 10). I empirien er der dog ikke noget der tyder på, at brugerne uden for kernen af bestyrelsen er inddraget på dette niveau i Egense Forsamlingshus.

Barrierer for inddragelse

Da Mia henvendte sig til bestyrelsen i foråret 2019 med henblik på et samarbejde, blev hun og surdejsworkshoppen med det samme booket til aktivitetsweekenden. Mia havde som tidligere nævnt udover surdejsworkshoppen en masse andre forslag til aktiviteter, der løbende kunne foregå i forsamlingshuset. Mia foreslog bl.a. at holde en sommerrestaurant med udendørs servering, børnerestaurant, pizzabagning over bål og skaldyrsudflugt med efterfølgende madlavning i forsamlingshuset. Det er dog indtil videre kun surdejsworkshoppen, der er realiseret:

'Bestyrelsen giver udtryk for, at mine forslag lyder rigtig spændende. Der er mange af mine ideer, som er sammenfaldende med dét, de gerne vil. Men jeg har ikke fået så meget mere at vide end det. Og månederne går. Det der surdejsbrøds-bagning ville de så godt booke mig til med det samme, for det havde de i forvejen tænkt, at de ville arrangere. Men det at komme videre med mine ideer og finde ud af, hvad de kunne tænke sig at booke ind på og få mig ud: det sker ligesom ikke' (bilag 12, s. 1).

Mia udtrykker en lettere frustration over, at hun ikke bliver booket ind til arrangementer, når nu bestyrelsen har udvist interesse. Men der er efterhånden gået mere end et år siden hendes første henvendelse, og hun er i tvivl om, hvorvidt et fast samarbejde nogensinde vil blive etableret. Da Mia på dagen for surdejsworkshoppen var blevet syg, lykkedes det dermed ikke at bruge dagen til at få et mere personligt forhold til huset og de centrale folk,

og derigennem øge chancerne for at få et fast samarbejde op at stå.

På dagen for surdejsworkshoppen er bestyrelsesformand Eva blandt de i alt otte kursister. Hun giver udtryk for, at hun har prioriteret at deltage i det fire timer lange kursus, selvom hun egentlig har en masse andre gøremål i forberedelsen til de øvrige aktiviteter. Det kan både indikere en egeninteresse for brødbagning, men kan også være med til at understrege hendes engagement i stedet i bestræbelsen på at finde ud af, hvorvidt kurset – og Mias øvrige forslag til fremtidige aktiviteter – har potentiale til at blive tilbagevendende og kommende events i forsamlingshuset.

Potentialer ved samskabelse

Der er flere potentialer ved brug af samskabelse, da man, som Schlappa påpeger, kan udnytte de lokale kræfter og ressourcer til at imødegå shrinkage – negativ vækst – som ellers er et selvforstærkende vilkår. Et eksempel fra Egense er, hvordan det lykkedes borgerne i Egense at bibeholde byens buslinje, der ellers stod over for en forringelse. At forsamlingshuset er blevet et attraktivt sted, der tiltrækker folk inde fra Svendborgs bykerne til særligt husets udearealer, understøtter, at lokalområdet har haft en vis indflydelse, da der i 2017 var planer om forringe busbetjeningen i Egense.

'Pludselig skulle bussen til kun at køre til Højen, fordi der skulle være halvtimesdrift i Rantzausminde. Det fandt vi os heller ikke i her i Egense. Og så fik vi en fin ordning om, at den kom til at køre hertil forsamlingshuset hver halve time. Det er med til at øge tilgængeligheden til huset. Den sidste bus kører kl. 18, men så kan man bestille teletaxi, hvor man for tyve kroner bliver kørt, hvor man skal. Det er næsten en forbedring for sådan nogle som os, der ikke har bil' (bilag 5, s. 4).

Som bestyrelsesformand Eva pointerer blev der protesteret over planerne om at forringe buslinjen. Faktisk lykkedes det ikke blot at undgå en forringelse; efter dialog mellem bestyrelsen og Svendborg Kommune, blev det i stedet besluttet, at den lokale bus i området skulle have endestation ved det ombyggede forsamlingshus. Det lykkedes at forlænge bussens rute, så det i dag er muligt at komme fra centrum af Svendborg til Egense Forsamlingshus to gange i timen i dagtimerne. Af Evas citat fremgår det ikke, hvem 'vi' er, men det kunne være folkene omkring bestyrelsen. Uanset hvem 'vi' er, gav modstanden mod en forringelse af busbetjeningen pote, og planerne om at forkorte busruten blev stoppet. At bussen har fået endestation ved forsamlingshuset har betydet en større brugerflade, da flere vuggestuer og børnehaver fra Svendborg stort set dagligt tager bussen ud til forsamlingshuset og benytter udearealerne. De nye faciliteter som madpakkehuset og et udendørstoilet har samtidig gjort det mere tilgængeligt at benytte udearealerne ved forsamlingshuset (Gemeinschaft 2018:14). Anekdoten om busruten et eksempel på, at et lokalsamfund har fundet veje til at afbøde de negative følgevirkninger af shrinkage. Det kan godt være, der ikke dermed er kommet målbart øget økonomisk vækst i byen, men området

har med forsamlingshusets genfødsel selv opnået fornyet liv, som giver bærekraft til at kæmpe imod forringelser og bevare eller opnå fordele i lokalsamfundet.

5.1.3. Delkonklusion

Den indsamlede empiri viser, at forsamlingshusområdet generelt står stærkt i Svendborg Kommune. Analysen viser, at civilsamfundet gennem kommunens fælles organisation af forsamlingshuse i form af Svendborgmodellen de seneste 12 år har haft – og stadig løbende har – indflydelse på kommunens politik på forsamlingshusområdet. Kommunen og borgerne samarbejder gennem forsamlingshusudvalget på det højeste politiske niveau om at forbedre forholdene og skabe mere liv i kommunens forsamlingshuse (co-governance). Den reelle medbestemmelse er stor, da forsamlingshusenes indstillinger som oftest bliver fulgt og godkendt af byrådet. Dermed sikres de 20 siddende bestyrelsesformænd løbende en høj grad af indflydelse, når der skal uddeles midler til de enkelte huse og opstilles kriterier for uddelingen. Samskabelsen betyder, at forsamlingshusene får hjælp til drift, fysisk omdannelse og kulturelle aktiviteter, mens borgernes frivillige indsats gør, at kommunens penge rækker længere end det egentlige bidrag. Der er en gensidig tilfredshed og afhængighed, der går begge veje, da begge parter opnår mere, end hvad de ellers ville kunne have opnået på egen hånd.

Egense Forsamlingshus formår at skabe en høj grad af involvering blandt brugerne på det nederste trin af 'the ladder of co-creation'. Særligt det laveste trin, eksemplificeret ved udlejning af huset såvel som brugen af udearealerne, er der stor opbakning omkring. De frivillige initiativtagere omkring aktiviteterne befinder sig højere oppe på stigen, idet de ikke kun er med til at skabe egne velfærdstjenester, men gennem det frivillige arbejde også skaber værdi for andre. Bestyrelsen efterlyser dog uden held flere frivillige forud for aktivitetsweekenden, men ender med selv at måtte stå som tovholdere på hovedparten af aktiviteterne. Det kan hænge sammen med, at brugerne kun i ringe grad inddrages på de allerhøjeste samskabelsesniveauer, hvorfor brugerne ikke får mulighed for at opbygge en højere grad af stedstilknytning – eksempelvis gennem en stedskabelsesprocesser. Dermed kan en lav grad af involvering få konsekvenser for brugernes grad af engagement i stedet.

5.2. Del 2 – stedets betydning

Nedenstående afsnit besvarer andet forskningsspørgsmål i vores problemformulering og undersøger således, hvilken betydning borgernes og bestyrelsesmedlemmernes stedstilknytning har for brugen af og engagement i forsamlingshuset. Vi tager udgangspunkt i Timothy Beatleys (2004) begreber place attachment og community rootedness, der hjælper os til at forstå, hvilke faktorer der spiller ind i brugernes stedstilknytning, og disse faktorers betydning for interaktionen med stedet. Her bruger vi også Ray Forrests (2009) perspektiver på lokalsamfund til at undersøge, hvilken betydning borgernes relationer med hinanden kan have for Egense Forsamlingshus som sted. Derudover undersøger vi stedet med

udgangspunkt i John Agnews (2011) begreber location, locale og sense of place, hvordan forsamlingshuset bliver produceret som sted blandt bestyrelsesmedlemmer og borgere, ligesom vi med udgangspunkt i Tim Cresswells (2004) teori om stedskabelse undersøger, hvordan borgere og bestyrelsesmedlemmer tillægger forsamlingshusets fysiske rammer mening før og efter renoveringen i 2011-2015.

5.2.1. Engagement i stedet

Bestyrelsen i Egense-Rantzausminde Beboerforening tæller syv medlemmer og to suppleanter. Foreningens overordnede formål, som er beskrevet i vedtægterne, er at 1) samle sognets beboere til folkelige og kulturelle arrangementer, 2) drive Egense Forsamlingshus som møde- og samlingssted for egnens befolkning og 3) udlejning af Egense Forsamlingshus (bilag 24, s. 1). De fleste driftsopgaver og ansvarsområder som booking, nøgler, rengøring, opdatering af hjemmeside, kasserer og vedligehold af udearealer bliver varetaget af bestyrelsesmedlemmerne i Egense-Rantzausminde Beboerforening. Ved generalforsamlingen i foråret 2019 lykkedes det med Evas ord 'at få fire nye i børnefamilie-aldersgruppen i bestyrelsen'. Ifølge Eva er det et resultat af længere tids hårdt arbejde at få de yngre med.

'Det har vi været vældig glade for, og det er jo også en del af at sikre fremtiden. Jeg har brugt meget energi, og nu lykkedes det endelig at få dem til at sige ja' (bilag 5, s. 6).

Spørgsmålet er, hvad der har motiveret 'de unge' til at sige ja til at gå med i bestyrelsen. Suppleant i bestyrelsen Poul, som stod for huleworkshoppen til aktivitetsweekenden, bor i Egense med sin kone og to børn. På spørgsmålet om, hvorfor han gik med i bestyrelsen fornemmer man, at en opfordring udgjorde et afgørende pres:

'Hmm, det er da et godt spørgsmål…Jeg blev spurgt (griner). De ledte efter nogle, der var lidt yngre end dem, der var, og det er jo en fornuftigt grund. Jamen, jeg synes, det er vigtigt' (bilag 7, s. 2).

Citatet indikerer, at Poul var en smule tøvende omkring at gå med i bestyrelsen, og at det var et hensyn til behovet for at få nogle unge med, der vægtede, end det var hans egen motivation til at lægge frivillige timer i bestyrelsesarbejdet. Da vi spørger Poul, om det var svært at sige nej, siger han:

'Ja, netop fordi jeg syntes, at det (forsamlingshuset) er vigtigt, og jeg er rigtig glad for det. Så hvis der ikke er nogen, der gør noget aktivt, så holder det jo op med at virke' (bilag 7, s. 2).

Poul var altså klar over, at der måtte nye kræfter til for at fremtidssikre forsamlingshuset. Marie blev også valgt ind i bestyrelsen i 2019. Her får vi også indtrykket af, at det var ydre

kræfter og ikke en indre stemme, der fik hende lokket med. Det skulle blive et Irma-indkøbsnet, der gjorde udfaldet:

'Jeg var blevet spurgt utrolig mange gange – og en dag mødte jeg Eva, der kom cyklende, og hun havde et Irmanet af de blå – de er jo hvide nu, ikk (...) Så sagde jeg 'okay, jeg går med i bestyrelsen, hvis jeg får det net, der' (alle griner). Så det er mit nu! Men altså, jeg havde tænkt mig at sige ja, hvis de spurgte igen, for vi ved jo godt, at hvert år op til generalforsamlingen, så spørger de. Og Stine havde ligesom året før meldt sig som suppleant, og så tænkte jeg 'ja, jeg kan jo godt prøve det'. Og det er faktisk meget hyggeligt, og man lærer nogle andre at kende her' (bilag 7, s. 3).

Citatet viser, at Maries gode veninde Stine var en medvirkende årsag til, at Marie gav bestyrelsesarbejdet et skud. Marie og Stine bor ved siden af hinanden og kender hinanden fra gamle dage. Maries og Stines familier ville egentlig have fundet et hus sammen i Egense, men det har de i stedet klaret med to nabohuse og et hul i hækken. Marie fortæller: *'Vi er som en stor familie, og der går ikke en dag, uden vi ser hinanden – det er i hvert fald meget sjældent'* (bilag 6, s. 2). At det var relationen til Stine, der medvirkede til, at Marie valgte at engagere sig i Egense Forsamlingshus, peger ind i Beatleys teori om, at tætte og stærke relationer til andre mennesker spiller en stor rolle i menneskers relation til steder (Beatley 2004:32), ligesom Forrest argumenterer for, at jo stærkere bånd, der er mellem naboer, jo bedre er sammenhængskraften, engagementet og hjælpsomheden i et lokalsamfund (Forrest 2009:133). Venskabet mellem Stine og Marie har dermed en væsentlig betydning for Maries engagement. Vi kan ikke sige, om Marie var gået med i bestyrelsen, hvis Stine ikke allerede var med, og indkøbsnettet var eneste 'belønning', men ovenstående citat indikerer, at Stines engagement blev tungen på vægtskålen. Vi ser altså, at det ikke er en eksisterende stedstilknytning til forsamlingshuset, men en god relation, der bliver Maries motivation.

'Det tager de voksne sig af': Arbejdsfordeling i bestyrelsen

Det virker til, at de nytilkomne og yngre medlemmer i bestyrelsen har en anden type opgaver end de ældre og mere garvede medlemmer i bestyrelsen. Eva adskiller sig fra de øvrige bestyrelsesmedlemmer, da hun har en lang række opgaver omkring booking og udlejning. Generelt bruger hun meget tid på det i hverdagen:

'I gennemsnit bruger jeg nok en time om dagen på booking-delen. Og så bruger jeg også tid på nogle af de opgaver, der ikke falder ind under ham, der gør rent, og ham, der passer udearealerne, (...) Så bruger jeg meget tid i forbindelse med aktivitetsweekenderne. Der har jeg taget ferie, så der er jeg der nærmest uafbrudt. Hvad det lige samlet bliver, ved jeg ikke' (bilag 5, s. 7).

Selvom Eva ikke har overblik over, hvor meget tid hun egentlig bruger på diverse arbejdsopgaver, virker den store arbejdsmængde og tidsforbrug ikke til at genere hende. Tværtimod:

'Jeg synes, det er sjovt at forberede og planlægge. Også under arrangementet synes jeg, det er sjovt at få folk til at komme og få en oplevelse (...) Jeg synes også, det er sjovt det fællesskab, der opstår (...) Jeg synes, det er sjovt at genetablere noget, der har haft betydning. Forsamlingshuset har haft stor betydning. Jeg synes, det er vigtigt, det bliver ved at være her' (bilag 5, s. 7).

Ovenstående citat viser, at Eva har en stærk tilknytning til stedet og virkelig holder af at bruge tid på det. Det er måden, hvorpå Eva tillægger Egense Forsamlingshus en særlig stor betydning som sted. Også de yngre medlemmer i bestyrelsen anerkender, at Eva lægger en ekstraordinært stor indsats i forsamlingshuset.

'Eva har en meget speciel cykel, og den holder nærmest altid hernede. Hun er altid lige inde og ordne noget (...) Tror stort set, at hver gang, der er nogen, der skal holde noget hernede, så er hun nede og give nøgle og vise dem måleraflæsning, gas og dut dut dut (...) Hvor jeg tænker, at det bliver aldrig mig, selv om de gerne vil have et generationsskifte. Det kunne jeg slet ikke forestille mig' (bilag 6, s. 3).

Der tegnes et billede af Eva som et nærmest uudtømmeligt kar af overskud, med alt det hun ordner og har styr på. Her har Marie svært ved at se sig selv overtage Evas rolle, når det engang bliver aktuelt med et generationsskifte.

'Jeg tror simpelthen ikke, at jeg striks nok (...) Ej, jeg ser mig ikke som kronprinsessen. Det kan godt være, at hun gør det, men jeg gør det ikke lige' (bilag 6, s. 3).

Marie indikerer dermed, at Eva indtager en slags rolle som dronning af Egense Forsamlingshus, der med tiden søger en til at arve tronen (formandsposten) på slottet (forsamlingshuset). Om Eva selv ser sig i den rolle, spurgte vi hende ikke om, men på Egense Forsamlingshus' hjemmeside, er hun betegnet som 'Formand, booker og oldfrue'. En oldfrue er ifølge Gyldendals Leksikon: *'kvindeligt tyende, som styrede rengøring, vask og strygning i 1800- og 1900-t. på danske herregårde. Oldfruen havde tilsyn med linned, sølvtøj og indbo og opsyn med tjenestepigerne i husholdningen (...) I dag leder en oldfrue især vask i større institutioner eller rengøring på hoteller.'*[3]. Man kan sige, at oldfruen har ansvar for udførelsen af forskellige praktiske opgaver, hvilket stemmer godt overens med Evas rolle. Maries citat kunne dog indikere, at Eva er mere end blot en tjenende ånd, og at hun, udover at have ansvaret for det praktiske, også har en vis magt og status, som følge af hendes rolle som foreningens formand og centrale iværksætter.

De øvrige bestyrelsesmedlemmer tegner også et billede af en aktiv formand, og Evas arbejdsindsats bliver på en måde en øvre målestok for, hvor aktiv man *kan* være i

[3] https://denstoredanske.lex.dk/oldfrue

forsamlingshuset. Her siger Poul fx, at: *'Det er ikke fordi, jeg er specielt aktiv i forhold til Eva. Men noget som det her (huleworkshoppen), det er super nemt for mig at lave og byde ind med' (bilag 7, s. 2).*

Det virker til, at der blandt de erfarne medlemmer i bestyrelsen er en klar rollefordeling, og at det er dér, hovedvægten af bestyrelsens opgaver er placeret. Mens Eva sørger for bookinger og udlejninger, tager Susanne, næstformanden, sig af hjemmesiden. Karen er kasserer, og Lise er PR-ansvarlig: *'Næsten alle har en underopgave'*, siger Eva (bilag 5, s. 7). Det lader dog ikke til at omfatte Marie, der giver udtryk for, at hun ikke har faste opgaver.

I: Hvad er dine arbejdsopgaver hernede?

Marie: Hernede? (griner) Ja, det er jo meget få, for bare det, jeg ville være med i bestyrelsen gjorde, at jeg ikke rigtig skulle gøre noget (...) Øhm så... Ja, hvad har jeg lavet? Når der er valg, så laver man mad til de valgtilforordnede (...) Og øh, der har jeg hjulpet med at lave mad, men Eva og Klaus havde lavet det hele. Så jeg... (griner) jeg har ikke andre funktioner, end at jeg går lidt til hånde, når der er et eller andet (bilag 6, s. 2).

Marie er altså ikke forpligtet til faste ansvarsområder, som det ellers virker til, at andre medlemmer i bestyrelsen er. I ovenstående citat får vi indtryk af, at Marie bliver skånet for at deltage i arbejdet. Det kan være fordi, der tages hensyn til børnefamilierne, eller fordi hun på sin vis er blevet 'shanghajet' ind i bestyrelsen, og derfor skal have en blød start.

Maries veninde Stine har været med i bestyrelsen i to år som suppleant, men beskriver heller ikke, at hun må lægge nogen stor arbejdsindsats.

'Jeg er bare skrevet på listen (griner). Jeg laver ikke noget bestyrelsesarbejde' (bilag 8, s. 1).

Omkring de yngre aktives arbejdsopgaver siger Eva:

'De unge morer sig lidt med, at 'det tager de voksne sig af'. Det er så i orden – de skal have lov til at blive sluset ind' (bilag 5, s. 6).

Her formuleres det med en vis varme, som om de yngre bestyrelsesmedlemmer helst vil være fri for ansvaret og lader de erfarne aktive trække læsset. Det virker dog til, at Marie gerne vil påtage sig opgaver, fx da der skulle laves mad til de valgtilforordnede; her var opgaven dog allerede klaret af 'de voksne', da hun kom frem. 'De unge' er dog ikke helt fritaget for tjanser, og de løser ad hoc opgaver som eksempelvis Pouls huleworkshop og Maries tøjloppemarked for de unge til aktivitetsweekenden.

Marie mener heller ikke, at der er brug for den store omvæltning i bestyrelsen, idet hun – med et glimt i øjet – beskriver bestyrelsen som nogle 'markante damer og deres tålmodige mænd', der har rimelig godt styr på, hvordan en bestyrelse og et forsamlingshus skal drives:

'(...) Det nemmeste i den bestyrelse er, at når man går ud af flow, så siger de 'skal vi ikke gøre sådan og sådan', for de har prøvet det hundredvis af gange før (...) Det er jo nogen, der har været med i årevis' (bilag 6, s. 3).

Her er den oplagte tolkning, at de 'markante damer' er Eva (formand) og Susanne (næstformand), som også udgjorde arbejdsgruppen omkring renoveringen af forsamlingshuset med deres respektive mænd. Denne årelange erfaring i bestyrelsen betegner Marie som en positiv ting:

'(...) Altså man behøver jo ikke revolutionere noget, der ikke har brug for at blive revolutioneret (...) Jeg syntes, at de gør det mega fedt, og det skal de også have noget credit for (...) Eva har jo styr på alt og med dutter under stolene og ik... Alt kører (...) Og det er jo hendes fortjeneste, at det er blevet sådan' (bilag 6, s. 3).

Marie udtrykker stor respekt for Eva og de ældre bestyrelsesmedlemmers arbejdsindsats, og at de har drevet forsamlingshuset til den succes, det er i dag. Hun lægger ikke op til en paladsrevolution, nærmere det modsatte. Marie åbner dog for, at det kan være svært at komme med nye input i bestyrelsen. Hun fortæller, at hun eksempelvis havde foreslået et musikalsk indslag, som der ikke umiddelbart var opbakning til:

'(...) Så sagde jeg: 'Ej, jeg har set at Thomas Buttenschøn holder sådan en forsamlingshusturné.' Det kunne jeg godt se på dem, arrrh.. (griner)' (bilag 6, s. 1).

Marie fortæller, at idéen ikke blev samlet op af den erfarne kerne i bestyrelsen, hvilket illustrerer at husets aktiviteter, også de musikalske af slagsen, helt naturligt kommer til at afspejle, hvem der har indflydelsen på stedet. At 'de yngre' bestyrelsesmedlemmer ikke engagerer sig i ligeså høj grad som den erfarne kerne, kan også hænge sammen med at de ikke får mulighed for at tage ansvar, øve indflydelse og gøre stedet deres.

Generationsskifte i bestyrelsen før og nu

Fælles for de yngre medlemmer i bestyrelsen, vi har talt med, er, at de er tilflyttere. Marie kommer egentlig fra Nordjylland og har boet mange år i København, inden hun flyttede til Egense, som hendes mand har tilknytning til. Poul er fra Svendborg, men er tiltrukket af naturen omkring Egense, mens Stine også har en fortid i København og kom til området, da hun studerede på Den Frie Lærerskole i Ollerup. Eva, derimod, har boet en stor del af sin barndom og ungdom i Egense, fra hun var 8-18 år, og hun kan fortælle, at forsamlingshuset dengang spillede en stor rolle i byen.

'Da jeg var barn, gik man til dans og gymnastik her henne. Alt man gik til, foregik her i forsamlingshuset. Alle fester blev holdt her, og alle foreninger i området holdt deres generalforsamling her' (bilag 5, s. 4).

Da Rantzausmindehallen blev bygget, flyttede mange idrætsaktiviteter derhen, og Egense Forsamlingshus blev mere et festhus, der kun blev lejet ud til fester og var styret med hård hånd af en værtinde, der med Evas ord *'(...) var meget egenrådig og bestemte alt. Hun var meget striks og kørte huset efter en meget stram model' (bilag 5, s. 1).* Eva flyttede efter mange år i København tilbage til Egense i starten af 1990'erne, da både hendes forældre og søskende var bosiddende i byen. Det var der flere, der gjorde, som gerne ville engagere sig i forsamlingshuset, der efterhånden var gået hen og blevet nødlidende.

'Der var nogle år hen over 80'erne og 90'erne, hvor det gik virkelig ned ad bakke med drift og økonomi. Så kom nye folk med, som var tilflyttere i en ny generation (...) Vi begyndte at lave arrangementer uden om festerne – også i hverdagene. Og vi lejede det ud til ungdomsfester og holdte 'band-aften', som var en decideret ungdomsfest. Det var en enorm succes i 1990'erne. Vi var en 10-15 familier, der engagerede os (...) Det blev starten på generationsskiftet' (bilag 5, s. 1).

Eva var en del af det, hun kalder 'generationsskiftet' i bestyrelsen tilbage i 1990'erne, der gav det forsømte forsamlingshus en saltvandsindsprøjtning med både ungdomsfester og flere arrangementer i hverdagene. Hun beskriver i ovenstående citat, hvordan de i 1990'erne holdt bandaften og ungdomsfester, men i dag er de stoppet med leje huset ud til fester for unge under 18 år (bilag 5, s. 9). Det giver god mening, at der skal være en vis hånd i hanke med ungdomsfester for unge under 18 år, og at det kræver voksnes tilstedeværelse, men det er interessant, at ungdomsfester tidligere var tilladt, men at det i dag er no-go. Dette skisma vender vi tilbage til i diskussionen.

Eva fortæller, at hun i dag ser tegn på, at et nyt generationsskifte i Egense er på vej, som hun betegner som *'en bølge, som da jeg flyttede tilbage for 25-30 år siden'* (bilag 5, s. 6). Det tyder dog, som foregående afsnit har vist, ikke på, at de nye unge børnefamilier i Egense har tænkt sig at omkalfatre forsamlingshuset på samme måde, som Eva var med til i 1990'erne. En forklaring på dette kan være, at der er forskel på den nye og den tidligere bølge og de involveredes stedstilknytning. Vi kan bruge Beatley's begreber *place attachment* og *community rootedness* til at forstå forskellen på de unge og de ældre bestyrelsesmedlemmers tilknytning til Egense Forsamlingshus. Place attachment er et udtryk for, hvordan vi knytter os følelsesmæssigt til et sted, mens der i begrebet community rootedness ligger, i hvilken grad en gruppe af indbyggere, her bestyrelsen, føler sig som en del af et sted. Føles stedet som et velkendt og komfortabelt sted, hvor man føler sig som en 'insider', har det stor betydning for ens stedstilknytning.

Begge begreber er vigtige for at få indtryk af et individs stedstilknytning, personlige valg og adfærd på stedet. Det står klart for os, at Eva har en stærk stedstilknytning til Egense Forsamlingshus. Stedet står klart i hendes minder, hvor hun fortæller, hvordan alt foregik i forsamlingshuset, da hun var barn, hvor hun fx selv gik til dans i huset. Samtidig har hun nogle stærke minder fra dengang, hun flyttede tilbage til Egense i 1990'erne og var med til at revolutionere brugen af stedet. Hendes medvirken i og ansvar for hele renoveringen i årene 2012-2015 har i afgørende grad betydet, at hun kender stedet og føler sig som en insider. Hun har simpelthen styr på det hele, som de øvrige bestyrelsesmedlemmer også fortæller. Beatley argumenterer, at jo større stedstilknytning en indbygger har ud fra attachment og rootedness, jo mere sandsynligt er det, at vedkommende vil være villig til at tage initiativer, der er vigtige for at bevare og forbedre steder (Beatley 2004:30), hvilket stemmer overens med Evas enorme indsats i Egense Forsamlingshus. Modsat mener Beatley, at det er meget få individer, der vil interessere sig for at bevare steder, hvis de ingen tilknytning eller forankring har. Det er eksempelvis tydeligt, at Marie har et andet forhold til Egense, end Eva har:

'(...) Jeg ser måske mig selv blive gammel i min lejlighed på 5. sal på Istedgade.. og (griner). Så... Jeg havde ikke set mig selv ende i provinsen på den her måde' (bilag 6, s. 4).

Man fornemmer, at Marie ikke har afskrevet muligheden at flytte tilbage til København en dag, og at hun ikke helt kan genkende eller spejle sin identitet med at være forankret i en landsby på Sydfyn. Hun har altså en svagere tilknytning til stedet, og det kan forklare, hvorfor hun ikke engagerer sig dybere i Egense Forsamlingshus eller føler et behov for grundlæggende at ændre og tilpasse brugen af stedet.

Jagten på medlemmer

For at kunne leje huset kræver det medlemsskab af beboerforeningen. Det betyder, at der eksempelvis i legegruppen er et krav om, at alle deltagere skal melde sig ind i Egense-Rantzausminde Beboerforening. Det er således heller ikke muligt at møde op i huset uden forudgående aftale, da man på forhånd skal have booket huset gennem Eva, hos hvem man også skal hente nøglen til huset. Udendørsarealet Grønningen kan dog benyttes frit af alle, ligesom vandrere og cyklister for 30 kr. pr. person kan overnatte i hængekøje eller telt. Der hænger stangtennis-ketchere til fri afbenyttelse i madpakkehuset, med opfordring til at hænge dem på plads efter brug, ligesom man frit kan benytte den udendørs pizzaovn. Hvis forsamlingshuset er lejet ud til et privat arrangement, kan udendørsarealerne stadig benyttes – dog er området fra og med madpakkehuset og bag forsamlingshuset forbeholdt husets gæster. Fra bestyrelsens side er der således hånd i hanke med, hvad de indvendige faciliteter i huset bliver benyttet til, af hvem og hvornår. Alle kan også følge med i, hvornår huset er udlejet via den online kalender på hjemmesiden, der løbende opdateres.

At man skal være medlem i beboerforeningen for at kunne leje forsamlingshuset er noget, bestyrelsen i nyere tid har indført (bilag 5, s. 9). De lokale borgere bliver løbende opfordret

til at melde sig ind i Egense-Rantzausminde Beboerforening bl.a. gennem beboerforeningens nyhedsblad, da pengene til den daglige drift og de løbende udgifter primært kommer fra udlejninger og medlemskontingenter. Beboerforeningen har knap 300 medlemmer ud af 1200 mulige husstande i lokalområdet, og det er, ifølge Eva, for lavt:

'*Vi kører evige kampagner. Jeg er personligt ikke imponeret over antallet af medlemmer. Det er jeg ikke. (...) Der er plads til forbedring, men det går stille og roligt fremad trods alt' (bilag 5, s. 8).*

En del af de 300 medlemmer bor dog slet ikke i lokalområdet, men er folk udefra – eksempelvis fraflyttere med rødder i området, som har haft lejet huset til fest (bilag 21 s. 3 og bilag 5, s. 8). Det vil sige, at der er mindst 900 husstande i området, som ikke er medlem af Egense-Rantzausminde Beboerforening. Hvorvidt medlemstallet er højt eller lavt, er svært at lave en objektiv vurdering af, da vi ikke kender den gennemsnitlige andel af medlemmer på landsplan. Det havde været interessant at høre ikke-medlemmers begrundelser for ikke at melde sig ind, men sådan en undersøgelse blev som nævnt forhindret af udbruddet af covid-19.

Selvom der i dag er overskud på driften af forsamlingshuset, er der mange ting, der skal vedligeholdes og udvikles videre på, og der er derfor brug for borgernes økonomiske støtte. I dag kan man både tilmelde sig betalingsservice og betale via Mobilepay (bilag 20, s.1), så der er ingen undskyldning for ikke at være medlem, mener Eva:

'Jeg forstår simpelthen ikke, rent personligt, hvorfor alle ikke bare melder sig ind. (...) Altså grundlæggende og faktuelt, så har vi brug for de penge for at kunne vedligeholde huset. Også selvom huset giver overskud (...)' (bilag 5, s. 9).

Eva har som kerneaktiv med høj tilknytning og dybt kendskab til stedets kvaliteter svært ved at forestille sig, hvorfor foreningen ikke har mere end 300 ud af 1200 medlemmer, når det er så nemt at melde sig ind. En forklaring kunne være, at potentielle lejeinteresserede medlemmer i området vil se det som mindre afgørende at være medlem, hvis det ikke er til at komme til at booke forsamlingshuset, fordi kalenderen er fuld langt ud i fremtiden. En anden kunne dreje sig om, at det ikke er alle i lokalområdet, der identificerer sig med forsamlingshuset og dets aktiviteter, som vi behandler nærmere i afsnittet 'Forsamlingshusets identitet: et brand eller en følelse?'.

5.2.2. Egense Forsamlingshus som sted

Oprindeligt er Egense en gammel landsby, men er med årene integreret mere og mere med de omkringliggende landsbyer Rantzausminde og Skovsbo. Ollerup, 3,5 kilometer nord for Egense, sætter især sit præg på lokalområdet omkring Egense, fortæller suppleanten Stine:

'I vil mærke, at området bærer meget præg af miljøet i Ollerup, hvor der både er Den Frie Lærerskole, Ollerup Efterskole, Ollerup Friskole og en musikhøjskole. Det er bare et sted, hvor fællesskaber lever' (bilag 18, s. 6).

Også bestyrelsesmedlemmet Marie nævner Ollerup som en by, der er med til at tegne lokalområdet.

'Der er også noget kultur omkring lærerskolen i Ollerup, hvor Stine, min mand og min genbo har gået og... Der er bare en medmenneskelighed, som ikke er så meget i andre kulturer' (bilag 6, s. 5).

Stine og Marie giver udtryk for, at området omkring Ollerup og Egense er ret unikt og adskiller sig fra andre steder, fordi lokalmiljøet er kendetegnet ved særligt gode forudsætninger for fællesskab og medmenneskelighed. Egense er altså ikke 'bare' en geografisk lokation eller, med Agnews begreb, en *location,* men er i høj grad tegnet af sit samspil eller interaktion med de omkringliggende landsbyer, hvor Stines og Maries *sense of place* er påvirket af denne selvforståelse i lokalmiljøet og dets karakteristika. Samtidig er området præget af stor valgdeltagelse og politisk stillingtagen. Ved folketingsvalget i 2015 var Egense Forsamlingshus det fynske valgsted med den højeste stemmeprocent på 92,8 procent (Flyttov 2019), og ved folketingsvalget i 2019 var stemmeprocenten 92,1 procent (DR 2019).

'Når der er folketingsvalg, er Egense jo også den valgkreds, som har den største stemmeprocent. Det er jo helt vildt! Det fortæller også, at det er et område, der tager stilling, tænker jeg' (bilag 6, s. 5).

Marie afbilder med de ovenstående citater en landsby med stedskvaliteter som demokrati, fællesskab og mangfoldighed, og hendes forståelse eller sense of place af stedet Egense er et rummeligt sted, hvor der er plads til forskellighed. Her ser vi gennem Marie og Stine, at der er en evig vekselvirkning mellem rum og sted, som Agnew beskriver. Egense Forsamlingshus er ikke bare et rum: et forsamlingshus (locale) med en geografisk placering (location), men også værdier, meninger og en selvforståelse, der er filtret ind i både de fysiske rammer og lokalområdet, og Egense Forsamlingshus bliver da et sted eller, som Cresswell beskriver det, en meningsfuld lokation, hvor menneskets oplevelse af stedet er vigtig for overhovedet at forstå stedet. Der er flere dele af vores empiri, der indikerer, at der er en bestemt politisk retning og et grundlæggende værdisæt, der dominerer forsamlingshusets bestyrelse, som også smitter af på forsamlingshusets identitet, hvilket kan have betydning for borgernes meningstillæggelse af stedet. Dette perspektiv udfolder vi i følgende afsnit.

Forsamlingshusets identitet: et brand eller en følelse?

Under aktivitetsweekenden mødte vi flere borgere fra lokalområdet, som mener, at forsamlingshuset har en klar profil. Her fortæller en kvindelig deltager til

surdejsworkshoppen, at hun er glad for, at man ved, hvad man kan forvente i Egense Forsamlingshus:

' (...) Forsamlingshuset har en klar identitet (...) Det er nøglen til deres succes. De har en profil, hvor alle aktiviteterne stemmer overens – man bliver ikke overrasket over, hvilke aktiviteter der afholdes. Den røde tråd er, at det alt sammen er aktiviteter, hvor man giver noget af sig selv. Man investerer noget (...) Det er meget rart, at man ved, hvad man kan forvente. Det er ikke motorcykler og så videre. Det er flygtninge, der laver mad, surdejskursus og så videre – det hele passer sammen' (bilag 18, s. 4).

Kvinden, der er lærer i Ollerup, giver udtryk for en meget stærk stedsidentitet i Egense Forsamlingshus, som hun holder meget af. Her er der ikke motorcykler med forherligelse af forbrug, rå individualisme og forurenende maskiner, men derimod flygtninge, der laver mad. Det peger ind i det billede, nogle medlemmer af bestyrelsen tegner af Egense som værende 'et sted med værdier og idealer'. I virkeligheden kunne der jo godt være borgere i lokalbefolkningen, som så en mulighed i at bruge husets parkeringsplads og grønne områder til motorcykeltræf – men hvis forsamlingshusets profil udstråler, at det er reserveret til andre mere 'meningsfulde' formål, søger motorcykelentusiasterne nok et andet sted hen. Der kan altså også være andre grupper i lokalområdet, som afholder sig fra at bruge stedet, da de ikke oplever, at deres formål eller værdier peger ind i forsamlingshusets tilsigtede eller uudtalte profil. Også Mia, arrangør af surdejsworkshoppen, mener, at Egense har en profil, og at det var medvirkende til, at hun fik lyst til at afholde en event netop der.

'De har lidt en bæredygtig profil derude, så derfor var det lige præcis dem, jeg henvendte mig til. For der ligger jo mange forsamlingshuse herude i lokalmiljøet. Men lige præcis de har en grøn og bæredygtig profil, synes jeg' (bilag 12, s. 1).

Mias indtryk af stedet kan være en mening, hun selv tillægger stedet efter at have besøgt det, men flere citater peger i retning af, at Egense Forsamlingshus bliver opfattet som et sted med et brand. Søren, der er socialdemokratisk byrådspolitiker og repræsentant i Forsamlingshusudvalget i Svendborg Kommune, mener også, at Egense Forsamlingshus har en klar profil, der adskiller det fra andre forsamlingshuse.

'Egense Forsamlingshus er et helt ekstraordinært forsamlingshus i forhold til alle andre huse. Det er virkelig et godt og stærk forsamlingshus, som netop har fået sat en profil op' (bilag 14, s. 2).

Søren omtaler Egense Forsamlingshus som et unikt forsamlingshus, hvor han henleder til den meget stærke stedsidentitet, når han siger, at det er 'godt og stærkt'. Hvad der ligger i at være 'et stærkt' forsamlingshus, kan vi ikke sige, men ovenstående citat tydeliggør, at der blandt 'outsiders' er en stærk *sense of place* eller meningstillæggelse af stedet, som peger ind i en opfattelse af, at Egense Forsamlingshus har en decideret profil. Bestyrelsesmedlem

Marie mener dog, at bestyrelsens politiske ståsted præger stedet. Da vi spørger ind til, om forsamlingshuset har en bestemt profil, svarer Marie:

Marie: 'Nej, det tror jeg egentlig ikke. Men de er jo fandme alle sammen medlemmer af Enhedslisten, og det kommer jo til at farve det'.

I: Altså bestyrelsen?

Marie: 'Ja, det tror jeg, (...) mange af dem er' (bilag 6, s. 5).

Også suppleanten Stine har et klart indtryk af, hvad bestyrelsen interesserer sig for. Hun arbejder i Folkekirkens Tværkulturelle Samarbejde, hvor hun i aktivitetsweekenden var tovholder på arrangementet, hvor flygtningefamilier lavede mad fra deres hjemlande.

'Jeg kender dem, der sidder i bestyrelsen og deres tanker om, at de gerne vil arbejde med ALLE mulige mennesker. De vil gerne have alle mulige kulørte indslag ind (...) Jeg ved, der er en rummelighed og interesse for folk, der har flerkulturel baggrund, herude' (bilag 8, s. 1).

Når Marie og Stine omtaler bestyrelsen som 'de' i ovenstående citater, kunne det indikere, at der er et 'os' og 'dem' i bestyrelsen, som kunne udgøre hhv. 'de nye' og 'de erfarne'. Vi forstår da af Maries citat, at det er kernen i bestyrelsen, der stemmer på Enhedslisten. Ved seneste folketingsvalg i 2019 stemte 8,7 procent ved valgstedet i Egense (Forsamlingshus) på Enhedslisten, mens fx Venstre fik 25,6 procent (KMD 2019). Det er altså ikke fordi, Egense-Rantzausminde i sig selv er et særligt venstreorienteret område. Man kan her sige, at aktiviteten 'Smag på verden' lørdag eftermiddag, hvor flygtninge kom og lavede mad, baserer sig på samme tilgang til integration som Enhedslisten taler for, som handler om at flygtninge skal lære sproget ved at indgå i samfundet som aktive medborgere og være en del af fællesskabet. På samme måde er Mias indtryk af stedet som beklædt med en 'grøn og bæredygtig profil' også noget, der passer til partiets grundholdninger. Motorcykler og Enhedslisten rimer ikke på hinanden, og surdejskursistens udsagn bestyrker da også Maries opfattelse af, at bestyrelsens politiske engagement kan påvirke, hvordan udefrakommende opfatter Egense Forsamlingshus. Man kan altså argumentere for, at de egenskaber og meninger, Egense Forsamlingshus bliver tillagt af 'outsiders' tilsammen peger på det venstreorienterede syn på miljø, bæredygtighed, økologi og rød-grønne idealer, som Marie mener også præger bestyrelsen og derigennem stedet. En konsekvens af denne klare profil kan være, at nogen vil føle sig mindre 'hjemme' i Egense Forsamlingshus, hvilket vi uddyber yderligere i diskussionsafsnittet. Dette aspekt kunne være blevet belyst yderligere gennem udsagn fra ikke-brugere og beboere i Egense-Rantzausminde (bilag 4), hvilket vi havde påtænkt at indsamle på vores tredje besøg, der desværre blev aflyst på grund af covid-19.

Egense vs. Rantzausminde
Navnet 'Egense-Rantzausminde Beboerforening' understreger, at forsamlingshuset er for både beboere i Egense og Rantzausminde. Men selvom de to landsbyer med tiden næsten er vokset sammen, tegner der sig en forskel i lokalbefolkningens stedsforståelse. I interviewet med Marie på stoledepotet under aktivitetsweekenden kommer Stine ind for at hente stole, og de italesætter med et glimt i øjet og latter i stemmen, at der er markant forskel på de to landsbyer: 'De fine i de dyre villaer' bor i Rantzausminde, mens 'bønderne' bor i Egense:

Stine: 'Man kan sige, at det er her (Egense), folk har idealer og værdier – og i Rantzausminde er de nyrige.'

Marie: 'Og her er vi mere fattige, men vi har vores idealer.'

Stine: 'Der er meget forskellige kulturer her' (bilag 6, s. 6).

Marie og Stine morer sig lidt over den karikatur, de tegner af borgerne i de to byer, men når Stine alligevel siger, at 'der er meget forskellige kulturer her', indikerer det en vis distancering. Det kunne indikere, at Marie og Stine ser det som en del af deres identitet, at de bor i Egense; de identificerer sig i hvert fald ikke rigtigt med beboerne i Rantzausminde. Noget kunne tyde på, at nogle Egense-beboere oplever et skel mellem Egense og Rantzausminde, hvor man i Egense stemmer på venstrefløjen, har færre penge, men store idealer, mens man i Rantzausminde stemmer til højre for midten, har ingen eller 'de forkerte' idealer og tjener mange penge. Dette billede ville sandsynligvis se anderledes ud, hvis man spurgte beboerne i Rantzausminde, men ved at Egense-beboerne – her repræsenteret ved Stine og Marie – tegner dette billede af de andre, gør de billedet af sig selv stærkere.

Også hos bestyrelsesformanden fornemmer man, at der er forskel på Egense og Rantzausminde, og at der er en stærk forståelse af denne skelnen. Marie fortæller om en episode, hvor Eva havde ringet og irettesat en ejendomsmægler, da et hus i Egense var til salg og i boligannoncen blev beskrevet som 'beliggende i Rantzausminde' (bilag 6, s. 6). Eva selv fortæller, hvordan Rantzausminde og Egense har udviklet sig ekspansivt, siden hun var barn:

'Meget af Rantzausminde var marker dengang. Nu er Egense og Rantzausminde næsten bygget sammen gennem de sidste 25 år, og de har lige lavet en ny bebyggelse, som går helt op til Højen. Det er vi lidt bekymrede for. Der kommer 70 nye boliger der, men de får heldigvis udkørsel gennem Rantzausminde' (bilag 5, s. 3).

Denne udvidelse af Rantzausminde vækker en smule bekymring hos Eva, men måske også i bestyrelsen og i Egense generelt, da hun med 'vi' hentyder til en kollektiv bekymring for den øgede trafik, nybyggeriet medfører. Skelnen mellem Egense og Rantzausminde er interessant, da de fleste potentielle medlemmer af Egense-Rantzausmindes Beboerforening,

ifølge Eva, bor i Rantzausminde. Egense Forsamlingshus er nemlig også Rantzausmindes forsamlingshus (bilag 5, s. 3), og der er da også borgere i Rantzausminde, der bruger forsamlingshuset. Børnefamilierne fra Rantzausminde valfarter til forsamlingshuset, når der er fastelavn (bilag 6, s. 7), ligesom Egense-Rantzausminde Foredragsforening, der afholder foredrag i forsamlingshuset, har mange medlemmer fra Rantzausminde (bilag 5, s. 3). Men der er også borgere, som har boet i Rantzausminde i mange år, men som kun har været i forsamlingshuset i forbindelse med at de skulle afgive deres stemme til kommunal- eller folketingsvalg. Til vinsmagning fredag aften sad vi til bords med en gruppe ældre mennesker fra Rantzausminde, tre kvinder og en mand, der har boet i en andelsforening i Rantzausminde i mange år. En af kvinderne var medlem af foredragsforeningen og kom i den forbindelse i huset cirka en gang om måneden, mens de andre i gruppen ikke kommer i forsamlingshuset. *'Vi har selvfølgelig været her, når vi skulle stemme – men ellers ikke. Det er faktisk lidt flovt. Når vi har boet her så mange år. Men jeg har betalt til beboerforeningen i mange år,'* siger en af kvinderne. Så selv om kvinden støtter forsamlingshuset økonomisk, understøtter det Maries udsagn om, at hun tror, at *'(...) der er nogen i Rantzausminde, der slet ikke orienterer sig mod Egense, men ind mod Svendborg' (bilag 6, s. 6).*

Det tyder dermed på, at der kan være en forskel i opfattelsen af Egense og Rantzausminde blandt nogle af medlemmerne i bestyrelsen. Hvordan dette skel mellem de to byer kan risikere at forplante sig i brugen af forsamlingshuset og inklusionen i fællesskabet omkring det, udfolder vi i diskussionen.

Forsamlingshuset som mødested i hverdagen

Forsamlingshuset danner ramme om en del faste hverdagsaktiviteter; tirsdag aften er der 'Dans for 2', om onsdagen er der fra kl. 9-15 legegruppe for børn, der bliver hjemmepasset, og om torsdagen er der seniorgymnastik, arrangeret af Egense Pensionistforening. Egense-Rantzausminde Lokalhistoriske Arkiv har til huse på husets førstesal og har åbent hver anden onsdag klokken 10-12, ligesom Egense-Rantzausminde Foredragsforening arrangerer seks årlige foredrag i forsamlingshuset. Derudover er der bl.a. fællesspisninger, koncerter, fastelavnsfest og to årlige aktivitetsweekender. Under seneste aktivitetsweekend 6.-8. marts var huset godt besøgt, hvor særligt krea-loppemarkedet søndag og 'Smag på Verden' lørdag trak mange besøgende til. En stor andel af de besøgende, kom ikke fra lokalområdet, der rummer Egense-Rantzausminde, men længere væk som Stenstrup, Faaborg, Svendborg og sågar København. Nogle havde aldrig været i Egense Forsamlingshus før, mens andre ikke havde været der, efter huset var blevet bygget om.

Forsamlingshuset er en del af flere borgeres hverdagsliv. Her fortæller bestyrelsesmedlem Poul, hvilken rolle forsamlingshuset spiller for ham og hans familie:

'Jeg arbejder i Faaborg, og min kone arbejder i Svendborg, og vores børn går i skole inde i Svendborg, så vi har en bred kontaktflade (...) Det betyder, at vi ikke har så meget hverdagskontakt med andre børnefamilier herude. Men så er det faktisk fedt, at vi har et

sted som det her, der er aktivt, for så bliver man trukket ned og møder de andre børn, der bor i området (...) Det er dejligt, at der er et sted, man kan være og mødes' (bilag 7, s. 2).

Poul og hans familie bliver et meget godt billede på, hvordan Forrests og Beatleys teori om, at individets alder og sted i livet har indvirkning på, hvordan vi knytter os til og bruger stedet. Her ser vi, hvordan børnefamiliens personlige relationer ikke kun er baseret i nabolaget, og at de derfor ikke ses så meget med andre i byen i hverdagen. Men vi får også indtrykket af, at forsamlingshuset på en måde bliver et centralt sted i nærmiljøet, hvor man har mulighed for at møde andre børnefamilier i hverdagen. Også Marie og hendes familie bruger forsamlingshuset og udearealerne i deres hverdag.

'Vi bruger det sindssygt meget, også bare til lige at gå herned og lege. Det gør også, at vi kommer til at kende hinanden. Man var nok også kommet til at kende hinanden ellers, men ikke på samme måde' (bilag 6, s. 5).

Citatet illustrerer, hvordan et sted som et forsamlingshus bliver et ståsted i borgernes hverdagsliv, selv om de bevæger sig mellem flere steder i løbet af en dag og har overlappende sociale netværk. På den måde bliver forsamlingshuset, især udearealerne, et lokalt mødested, hvor man får mulighed for at møde andre fra lokalområdet og lære dem at kende trods en travl hverdag som børnefamilie. Her spiller naturen en helt central rolle:

'En ting er huset, men noget andet er også Grønningen og Åsen, som vi står på nu (...) Det hænger jo sammen og er et fantastisk sted, hvor vi kan lave sådan noget her (huleworkshop). Det ville ikke helt være det samme på et fladt græsstykke i en baghave' (bilag 7, s. 1).

Her ser vi, som Beatley beskriver, hvordan naturen har stor betydning for Pouls *sense of place* og tilknytning til Egense Forsamlingshus – det er ikke bare huset i sig selv, men også naturen omkring, der har betydning for stedet, hvor Poul mener, at 'ude og inde' er tæt forbundet.

Centralt mødested for legegruppen

De indendørs faciliteter i Egense Forsamlingshus bliver også brugt i hverdagene. I legegruppen mødes hjemmepasser-forældre og forældre på barsel hver onsdag med deres børn i alderen 0-3 år, og der er 10-20 børn pr. gang. Gruppen har fået et skab med tilhørende nøgle, hvor de kan opbevare ting, men de medbringer dog selv det meste af legetøjet fra gang til gang. Aftalen er, at gruppen betaler 100 kr. pr. gang, de benytter huset indendørs, ligesom deltagerne alle skal være medlem af forsamlingshusets beboerforening. Det koster 200 kr. pr. husstand om året. Det er vigtigt for initiativtager Nana, at brugerbetalingen er så lav som mulig for at øge tilgængeligheden for hjemmepasserne, der lever af én indtægt (bilag 13, s. 5). Nana fortæller, hvordan forsamlingshuset som sted har afgørende betydning for, at voksen- og børnefællesskaberne i legegruppen overhovedet kan opstå.

'Egense Forsamlingshus har al betydning for legegruppen. Den ville ikke eksistere uden det sted. Altså... Vi undersøgte jo andre muligheder, men intet gav så god mening som det' (bilag 13, s. 5).

Nana giver udtryk for, at forsamlingshuset har afgørende betydning for det fællesskab, der opstår i legegruppen, og forsamlingshuset bliver det, Beatley kalder *'a good and real place',* hvor forældrene i legegruppen har mulighed for at mødes med andre ligesindede og dele interesser, men også de svære ting i livet, hvor Nana også fremhæver, hvordan det er befriende at mødes med andre hjemmepassere og udveksle erfaringer.

'Jeg tror, helt grundlæggende, at når man er meget hjemme med sine børn, så er det dejligt at have nogle andre voksne at tale med – og ikke mindst spejle sin egen livsstil i. Hvor man kan have nogle snakke om, hvorfor det giver mening at være hjemme med sine børn, men også hvorfor det kan være svært nogle gange' (bilag 13, s. 5).

I forsamlingshuset er forældrene sammen om at 'træde ud af' en samfundsnorm, hvor forældre ellers får passet børn i institution, mens de selv går på arbejde. Således bliver stedet ud fra Nanas betragtning vigtigt for de sociale relationer, og hun beskriver, at hvis legegruppen ikke kunne komme i Egense Forsamlingshus, ville det betyde, at fællesskabet i gruppen ville få en mere løs struktur:

'Det skaber jo på en måde et mere forpligtende fællesskab, at vi har et sted, vi kommer, hvor vi gradvist lærer det at kende og kommer til at have et ejerskab omkring det (...) Så uden forsamlingshuset ville vi have et mere sporadisk fællesskab' (bilag 13, s. 6).

Egense Forsamlingshus bliver dermed en platform for legegruppen, hvor legegruppens eksistens og fællesskab afhænger af Egense Forsamlingshus som sted. Der er dog nogle potentielle barrierer for legegruppens mulighed for at opbygge et ejerskab til stedet, som vi vender tilbage til i afsnittet 'Renoveringen: fra 'sure tæer og klamt' til 'attraktivt og rart''.

Et sted at mødes for de ældre

Empirien indikerer, at Egense Forsamlingshus også er et vigtigt mødested for de ældre i lokalområdet, hvor der fx er seniorgymnastik hver torsdag, som Egense Pensionistforening arrangerer. Vi ville gerne have talt med flere af de ældre om deres brug af og forhold til Egense Forsamlingshus, samt hvilken betydning stedet har for deres hverdag. Det havde vi planlagt at gøre på vores tredje besøg i Egense, der blev aflyst på grund af covid-19, hvor vi skulle have været med til netop seniorgymnastik.

Til gengæld viser vores observationer under aktivitetsweekenden, at flere af aktiviteterne tiltrak et ældre publikum, som eksempelvis 'Mad og Musik' lørdag aften og 'Beskæring af frugttræer' om søndagen, hvor deltagerne var oppe i årene, og hovedparten af deltagerne

lod til at kende hinanden på kryds og tværs. Bestyrelsesmedlem Marie bemærker forud for lørdag aftens fællesspisning:

'I vil jo nok opdage, som nok også var det samme til vinsmagning: Det er jo det grå guld. Det er meget forskellen på Svendborg og København, hvor jeg har boet i 20 år. Når der er et eller andet i København, så kommer der alle mulige unge. Og når der er noget her, også i Svendborg, en koncert eller et eller andet, jamen så er det 60+' (bilag 6, s. 1).

Marie mener altså, at kulturelle arrangementer i området er præget af et ældre publikum. Det kan handle om, at de ældre har andre interesser end børnefamilierne, men det kunne også handle om praktiske og logistiske forhold, der gør det svært for forældrene at deltage. Et eksempel er Vinsmagning, der fandt sted fredag aften klokken 19, hvor mange børnefamilier formentlig er i gang med at putte børn, hvilket gør det svært for både mor og far at deltage, medmindre man hyrer en barnepige. Det samme gjorde sig gældende for lørdag aftens arrangement 'Mad og Musik', der startede kl. 18.30 med trioen GÅTIKOM, der spillede blues, country og rock. Marie og hendes familie havde på forhånd besluttet sig for ikke at komme, og hun påpeger at fællesspisningerne generelt ligger på et uhensigtsmæssigt tidspunkt for mange børnefamilier:

'Vi har (i bestyrelsen) også talt om, at det fællesspisning… De vil så gerne have, at børnefamilierne kommer. Jamen, klokken 18 onsdag aften, der kommer vi ikke, for vi spiser kl. 17.15 (...) Det er dem (børnene), der kommer først på en anden måde. Og så er det bare sådan, at dem, der arrangerer hernede, arrangerer GÅTIKOM. De kommer og spiller – og det appellerer måske også til et andet publikum, ikk…' (bilag 6, s. 1).

Her ser vi, at der er en forskel mellem børnefamilierne og de ældres interesser, som kan være svære at forene – både til hverdag og fest. Det virker til, at der i Maries familie er nogle rutiner omkring aftensmaden, som kan gøre det svært at lave fællesspisning i hverdagene klokken 18. Omvendt virker det heller ikke til, at bestyrelsen er fleksibel omkring at lave fællesspisning tidligere på aftenen, så man kunne imødekomme børnefamiliernes behov bedre. Marie vælger derfor også bevidst 'Mad og Musik' lørdag aften fra, da hun den aften har arrangeret at spise sammen med en anden familie.

'Altså jeg har det sådan, at nu har jeg stået hernede i dag (til Mini Vera), og jeg skal også stå hernede i morgen (til krea-loppemarked). Så gider jeg ikke herned og spise i aften. (...) Man er lidt mere – jamen, vi skal spise med en anden børnefamilie i aften, og det er på deres præmisser. Og det vil vi meget hellere' (bilag 6, s. 1).

Sådan vurderer Marie heller ikke, at hun går glip af noget, ved ikke at deltage i aftenens arrangement, som hun mener henvender sig mere til et ældre publikum end børnefamilierne. Vores observationer fra aftenen viser også, at der ikke var børn til stede,

ligesom arrangementets karakter var, at man spiste og talte (i det omfang det kunne lade sig gøre på grund af musikken), mens der var musik. Så heller ingen dans.

Både de ældre og børnefamilierne i lokalområdet har altså glæde af Egense Forsamlingshus som mødested i hverdagen, men det er ikke alle fællesskaber, der søger forsamlingshuset. Marie har en strikkeklub med 'en masse kvinder i alderen 35-45 år', hvor de mødes privat hos Marie i deres bed-and-breakfast.

Marie: 'Vi startede med at mødes og holde dameaften, hvor vi strikkede… Det har jo ikke noget med forsamlingshuset at gøre (...)'

Interviewer: Hvorfor er det så hos jer, det kunne vel også være i forsamlingshuset?

Marie: 'Ja, det er rigtigt. Jeg tror, det er fordi, at jeg startede det helt uden for. Hos os er der jo ikke nogen ører. Hvis man gør det hernede, så gør man det jo også til noget offentligt arrangement, og det er det ikke. Altså det er en lukket gruppe, men altså, alle er velkomne, men vi er sådan en lukket flok, der har et forum, hvor vi kan tale om vores mænd, ik (griner) Men det er rigtigt, man kunne faktisk godt gøre det hernede…' (bilag 6, s. 4).

Ikke alle rum egner sig lige godt til at rumme alle aktiviteter, som i ovenstående citat, hvor Marie giver udtryk for, at strikkeklubben ikke er et offentligt arrangement, men samtidig er alle velkomne. Hendes sense of place kommer meget godt til udtryk, hvor forsamlingshuset bliver opfattet af Marie som en form for offentligt rum, hvor væggene nærmest får ører, hvorimod det private rum hos Marie er bedre egnet til hemmeligheder. Som vi læser citatet, giver det altså strikkeklubben en anden og måske mere eksklusiv karakter, at de mødes i privaten hos Marie. Her er det også den faktor, at strikkeklubben har en spontan karakter, hvor man kan skrive ud og et par timer senere mødes. Hvis de skulle holde strikkeklub i forsamlingshuset, ville der være nogle lavpraktiske udfordringer, hvilket ville gøre det hele lidt mere besværligt.

Renoveringen: Fra 'sure tæer og klamt' til 'attraktivt og rart'

Empirien fortæller en historie om et aktivt forsamlingshus, hvor der er en god blanding af både faste og varierende aktiviteter i hverdagen og udlejning i primært weekender. Flere informanter giver udtryk for, at forsamlingshuset er blevet langt mere attraktivt end før den gennemgribende renovering (se eksempelvis bilag 18, s. 4). Her siger en af gæsterne, en ældre mand, til arrangementet 'Smag på Verden':

'Hvis forsamlingshuset ikke var blevet renoveret, ville det lugte af sure tæer og være koldt og klamt. Så ville jeg absolut ikke komme her' (bilag 18, s. 9).

En kvinde fra Egense bemærker også, hvordan forsamlingshuset føles anderledes at komme i nu end før.

'Der er sket meget med stedet, efter det blev bygget om, og det er blevet et meget attraktivt og rart sted at komme. Det er blevet mere lyst og venligt' (bilag 18, s. 12).

Der er altså flere, som mener, at renoveringen har haft positiv betydning for stedet, og det har ændret deres *sense of place.* Forsamlingshuset er gået fra at være 'koldt og klamt' til 'lyst og venligt'. Her siger en deltager til surdejsworkshoppen:

'Jeg har tidligere boet lige i nærheden af forsamlingshuset, inden det blev lavet om. Men dengang blev det ikke rigtig brugt (...) Det her forsamlingshus er virkelig blevet flot og indbydende. Modsat mit lokale forsamlingshus' (bilag 18, s. 4).

Kvinden tillægger det altså betydning for forsamlingshusets virke, at det har fået nogle nye rammer. Renoveringen af huset har også haft positiv betydning for antallet af udlejninger og brug af forsamlingshuset i hverdagene med ugentlige aktiviteter. I dag udlejes huset stort set samtlige weekender året rundt – og ofte bookes der flere år i forvejen. Eksempelvis er der allerede booket en konfirmation i 2028 (bilag 5, s. 4). I 2017 blev holdt 260 separate arrangementer i Egense Forsamlingshus. Af disse var der 65 private arrangementer, 30 diverse arrangementer og 120 arrangementer i kategorien legestue/gymnastik (Gemeinschaft 2018:39). Samtidig er gennemsnitsalderen på brugerne af huset faldet væsentligt efter renoveringen, hvilket ses ved at der i dag holdes langt flere bryllupper, barnedåbe og 30-, 40- og 50-års fødselsdage i modsætning til før, hvor huset primært blev udlejet til 60+-års fødselsdage og guldbryllupper (bilag 5, s. 4).Men det øgede antal udlejninger har skabt det paradoks, at der blev afholdt flere arrangementer i beboerforeningens regi før, fordi der var flere ledige weekender, forklarer bestyrelsesformand Eva (bilag 5, s. 7). Derfor spærrer bestyrelsen konsekvent to weekender om året og i god tid for at være sikre på, at der kan foregå andre aktiviteter i huset. Bestyrelsesformanden lægger stor vægt på, at huset har et andet formål end blot private fester og arrangementer:

'Det er noget af dét, der kendetegner et forsamlingshus; der foregår noget (...) hvor alle kan komme, og hvor det ikke kræver noget forhåndskendskab eller medlemskab (...) Det er et forsamlingshus med streg under forsamling' (bilag 5, s. 8).

Eva ønsker altså, at forsamlingshuset skal være det sted i lokalområdet, hvor alle er velkomne, og at der er plads til at mødes. Men hvis forsamlingshuset skal medvirke til at skabe identitet i lokalområdet, er det paradoksalt, at det bliver udlejet så ofte, at lokalbefolkningen og bestyrelsen reelt set kun har råderet over stedet to weekender om året. Alle andre weekender bliver forsamlingshuset lejet ud til private formål for særligt inviterede, og huset kommer derfor ofte til at tage mere karakter af privat festlokale end af et lokalt mødested. Det kan gøre det svært for de lokale at opbygge en umiddelbar tilknytning til forsamlingshuset og *sense of place*, som Cresswell beskriver, hvor man som

individ investerer mening i et sted (Cresswell 2004:12). Omvendt kan det også bidrage til at skabe ny eller vedligeholde en stedstilknytning, at forsamlingshuset bliver 'der man holder sine fester' for både lokale og ikke-lokale. Her fortæller en beboer i lokalområdet, at hun kan se, at hendes børn og børnebørn gerne kommer til Egense og holder eksempelvis barnedåb i forsamlingshuset, *'fordi de forbinder det med nogle gode minder, og det er et dejligt hus'* (bilag 9, s. 2). På den måde bliver forsamlingshuset gennem udlejning til fester et sted, der løbende skaber stedstilknytning – også hvis man ikke lige bor i nærområdet.

En måde at investere mening i et sted, er det, Cresswell kalder *stedskabelsesaktiviteter,* som eksempelvis kan være at renovere et hus og bygge til eller i mindre skala: at slå græs og passe blomsterbede. Da Egense Forsamlingshus i 2011-2015 gennemgik en større renovering, blev der nedsat en arbejdsgruppe bestående af formand Eva, næstformand Susanne og deres mænd. Den nytilkomne suppleant i bestyrelsen Poul mener, at man godt kan mærke, hvem der var med i hele renoveringsprocessen:

'(...) Der er nogen, der har boet her og været med i mange år og bogstavelig talt har stået for ombygningen og alt det her. Så det føler de meget tæt for og har også en masse ekspertise, for de ved, hvordan alting er gjort' (bilag 7, s. 3).

Man kan med udgangspunkt i Agnews tredelte *stedsdefinition* sige, at Poul her siger, at det, at være med til at præge de fysiske rammer (locale) i Egense Forsamlingshus, er med til at give stedet sense of place for de bestyrelsesmedlemmer, der var med i stedskabelsesprocessen (Cresswell 2004:7). Nana, der er initiativtager i legegruppen, kan også mærke, at der fra bestyrelsens side er et ønske og behov omkring at passe godt på det nyrenoverede forsamlingshus: '(...) *Bestyrelsen vil sindssygt gerne passe på det. Og det kan jeg virkelig godt forstå' (bilag 13, s. 3).* Nana fortæller, at bestyrelsens retningslinjer om brugen af huset betyder, at legegruppen ved, hvordan og hvad de må benytte i forsamlingshuset, men at det også påvirker legegruppens brug af stedet:

'(...) Det er jo også vigtigt at brugerne af forsamlingshuset føler, at vi er velkommen her på lige fod med alle andre. Og selv om vi har en stor børnegruppe med, så skal de også have lov at være der på deres præmisser, uden at vi skal gå og føle, at vi skal passe på det hele hele tiden. Hvis vi skulle det, ville det ikke være et godt sted for os at være' (bilag 13, s. 4).

Således ligger der et skisma i både at *passe på* stedet, og samtidig føle at man i legegruppen har lov til at *bruge* stedet. Forud for opstarten af legegruppen havde der været et møde, hvor der fra bestyrelsens side var *'blevet lagt vægt på, at der var nyt stof på hynderne på stolene, og der lige var lakeret gulve'*. Nana giver udtryk for, at der er en løbende og god dialog i forsøget på at forventningsafstemme med bestyrelsen omkring, hvordan legegruppen benytter huset:

' *(...) Jeg synes egentlig, at vi har en god dialog omkring det – Eva er meget åben om, at de*

gerne vil passe på det, og vi er meget åbne om, at det vil vi også gerne, men at vi også har børn som laver alle mulige ting. Derfor har vi også nogle aftaler om, hvad der er vigtigt for hende, at vi gør' (bilag 13, s. 3).

Bestyrelsen har imødekommet Nana og legegruppens behov ved, at de fx har fået et skab til deres legetøj, som Nana siger: *'Og så har vi fået lov til at få et skab, vi kan fylde med vores egne ting. Og nøgle til det skab, og det er jo vildt fedt' (bilag 13, s. 3).* Med skabet har legegruppen noget, der er deres eget, og det ser Nana som en god ting. De indbyrdes aftaler mellem legegruppen og bestyrelsen går på, at der forud for hvert møde i legegruppen skal hentes en nøgle til huset, som efterfølgende skal afleveres igen. Der skal ligeledes gøres rent efter hver gang, hvilket betyder, at en række områder i huset – bl.a. glaspartierne på balkonen – rengøres efter brug:

'Børnene synes, at det er mega sjovt at stå på balkonen og kigge ud over, og så sætter de deres hænder på den der glasplade. Og selvfølgelig gør de det, og så skal vi fx gøre den ren, så der ikke er hænder på, og tømme skraldespanden, og feje der hvor vi har spist, hvilket vi har aftalt er i det lille rum med borde og stole' (bilag 13, s. 3).

Selvom Nana finder det helt fair, at der selvfølgelig skal ryddes op og gøres rent efter hvert besøg, fornemmer man alligevel, at bestyrelsens store engagement og ejerskab omkring stedet går en smule ud over Nanas egen følelse af ejerskab til stedet. På trods af at Nana også var en del af den tidligere legegruppe på stedet for lidt større børn, som dog i dag er rykket til andre lokaler, fortæller hun, at forsamlingshuset stadig føles 'som et lidt nyt sted' for hende:

'Jeg er alligevel kommet en del i huset, men jeg er stadig lidt usikker på, hvordan vi skal bruge det, og hvordan vi må bruge det. (...) Fx køkkenet. Det er lidt spøjst, for det er jo en kæmpe ressource, at der er så stort et køkken, men måske er jeg også lidt usikker på, hvordan jeg kan bruge det, for opvaskemaskinen må helst ikke sættes i gang (...) Men jeg håber, at det kommer til at ændre sig på sigt. For hvis dem der bruger huset, ikke løbende føler at de lærer huset at kende og får mere ejerskab over de fysiske rammer, så er det heller ikke et sted, man føler sig velkommen. Men jeg synes, at det er så hyggeligt at være der om onsdagen, og med basis i vores fællesskab, så tror jeg, det kommer' (bilag 13, s. 4).

Ovenstående citat understreger, at Nana ikke har så stor tilknytning til stedet, da hun har en lav grad af community rootedness. Hun føler ikke, at Egense Forsamlingshus (endnu) er et velkendt og komfortabelt sted og vil nok heller ikke betegne sig selv som 'insider'. Bestyrelsens høje grad af ejerskab og behov for at beskytte huset kan få den betydning, at andre, nyere brugere kan opleve en mindre grad af ejerskab. Nana mener selv at denne ejerskabsfornemmelse kan komme med tiden, ligesom den er til stede hos de bestyrelsesmedlemmer, der har været med i mange år før renoveringen. Derved kan arbejdet med at påvirke og forme de fysiske rammer også betyde, at

bestyrelsesmedlemmerne i arbejdsgruppen har opbygget et større ejerskab og emotionel forbindelse til stedet.

5.2.3. Globaliseringens betydning for Egense Forsamlingshus

I nedenstående afsnit undersøger vi, hvordan globaliseringen og den teknologiske udvikling kan påvirke et sted som Egense Forsamlingshus.

Der var stor forskel på, hvilke beboergrupper, der kom til de forskellige arrangementer i aktivitetsweekenden. Eksempelvis registrerede vi stort set ikke nogen 'gengangere' til de to fællesspisningsarrangementer vinsmagning om fredagen og 'Musik og Mad' om lørdagen. Mange af de deltagende til vinsmagningen gav udtryk for at de deltog, fordi de havde interesse for vin, og ikke fordi de havde et stærkt forhold til Egense Forsamlingshus. Generelt var det forskellige målgrupper, der deltog til de forskellige arrangementer – eksempelvis var der udelukkende ældre deltagere til kurset om beskæring af frugttræer, mens børnefamilierne var velrepræsenteret til huleworkshoppen.

Under aktivitetsweekenden fortæller flere af de besøgende, at de aldrig før har sat deres ben i Egense Forsamlingshus. I stedet har de fået kendskab til aktivitetsweekendens mange arrangementer gennem Ugeavisen eller digitale medier som Facebook eller Sydfynskalenderen. Sidstnævnte er en online kalender, hvor arrangører og privatpersoner gratis kan oprette events og reklamere for arrangementer, koncerter, møder, foredrag, aktiviteter, der foregår i Svendborg, Langeland, Ærø og Faaborg-Midtfyn kommuner. Ved at reklamere for aktivitetsweekenden på disse brede kanaler, signalerer bestyrelsen, at aktivitetsweekenden ikke kun er for de 'faste' lokale brugere af huset, men arrangementet skal også tiltrække nye besøgende længere væk fra. Hvilket lykkedes, jf. nedenstående citat fra en 37-årig familiefar fra Årslev syd for Odense, der deltog i huleworkshoppen med sine tre børn på 4, 6 og 8 år:

'Det her sted er helt nyt for os. Jeg har aldrig hørt om det før, men jeg så, at de reklamerede med det i nyhedsbrevet for Sydfynskalenderen, og så tænkte jeg, at det var godt vejr og mulighed for at komme ud og få en god oplevelse med børnene. Så får de også en pause fra Fortnite, og hvad de ellers spiller. Det er der ikke meget af her' (bilag 18, s. 8).

Hvis ikke det havde været for internettet, var familiefaren sandsynligvis ikke blevet opmærksom på huleworkshop-arrangementet. Der er således i dette tilfælde ikke tale om, at internettets virtuelle mødesteder er blevet en erstatning for de fysiske mødesteder, som både Beatley og Forrest hævder. Tværtimod. For i familiefarens tilfælde åbnede brugen af internettet for et fysisk mødested, som ellers havde været ukendt og utilgængeligt. Brugen af internettet udfolder dermed nye muligheder for de fysiske mødesteder. Den sidste linje i familiefarens citat understreger desuden, at computerspillet Fortnite ikke i børnenes tilfælde kan erstatte udendørsaktiviteterne. Med familiens deltagelse i huleworkshoppen får

børnene en tiltrængt pause fra den virtuelle verden; og den virtuelle verden udelukker ikke den fysiske, men de supplerer hinanden. Det understøtter Forrests pointe om, at stedets betydning er blevet forstærket i en globaliseringstid.

Også det sociale medie Facebook er direkte årsag til, at flere af de unge kvindelige stadeholdere til lørdagens loppemarked 'Mini Vera' blev opmærksomme på eventet. Hovedparten af de 8 unge kvinder har ikke nogen tilknytning til stedet; de fleste bor i Svendborg og har aldrig været i forsamlingshuset før. Et venindepar, der begge er 18 år og bor i Svendborg, har bod sammen og fortæller, at de ikke rigtig kendte noget til forsamlingshuset, før de tilfældigvis faldt over muligheden for at få en bod til loppemarkedet via internettet:

'Det er første gang, vi er her. Vi blev opmærksomme på eventet via Facebook, hvor en fælles veninde delte det. Hun kommer senere. Vi kender ikke til forsamlingshuset, andet end at jeg har haft hest herude i området, og at vi ellers har et par veninder, der bor herude af. Men det er ikke noget, vi ellers kender til' (bilag 18, s. 6).

En anden ung kvinde fra Svendborg påpeger, at det sandsynligvis er hendes interesse for loppemarkeder, der har betydet, at hun er blevet eksponeret for eventet gennem sit nyhedsfeed på Facebook:

'Jeg blev opmærksom på eventet igennem Facebook. Jeg er på loppemarked flere gange om året, så min Facebook-algoritme er nok rimelig opmærksom på det' (bilag 18, s. 6).

Det tyder på, at globaliseringens nye teknologiske muligheder ikke umiddelbart har negativ indvirkning på Egense Forsamlingshus som fysisk sted. Det har derimod den betydning, at flere – og 'udefrakommende' – får øjnene op for stedets muligheder. Egense Forsamlingshus har formået at tiltrække nogle helt unge piger, som ellers ikke kendte til stedet, og derfor ikke ville have haft mulighed for deltage i loppemarkedet.

Til gengæld forekommer interaktionen til de unges loppemarked hæmmet af teknologien, da de unge stadeholdere sidder med deres telefoner – de interagerer ikke med hinanden på tværs. Generelt er der kun få besøgende til Mini Vera, hvilket lægger op til at ventetiden slås ihjel med underholdning fra telefonerne. Det gælder både dem, der er alene afsted og nogle af venindeparrene, der ser film sammen på telefonerne, når der ikke er besøgende. Venindeparrene snakker også lavmælt sammen og spiser snacks (bilag 18, s. 7). Selvom ny teknologi kan være med til at tiltrække en ny målgruppe, ligger der samtidig en væsentlig diskussion i, hvordan denne nye målgruppe (de ikke-lokale) så bruger stedet. Der er ikke samme stedstilknytning og har måske derfor ikke samme forpligtelse til at skabe et fællesskab. Krealoppemarkedet dagen efter – om søndagen – er mere velbesøgt. Her er stadeholderne primært modne og ældre kvinder. Flere af stadeholderne virker til at kende hinanden bedømt på deres indbyrdes snak. Flere af dem er ligeledes aktive i Egense

Husflidsforening, som holder til i Rantzausminde. Nogle stadeholdere holder sig i gang med håndarbejde som strikketøj og broderi, og der er venskabelig snak mellem mange af de besøgende og stadeholderne.

Der kan således være forskel på, både hvordan de forskellige generationer samt lokale og ikke-lokale benytter forsamlingshuset. Bestyrelsesmedlemmet Poul påpeger, hvordan han oplever at teenagere i dag ikke bruger de fysiske samlingssteder på samme måder som man gjorde tidligere.

'De unge kommunikerer mere via spil og telefoner (...) og derfor behøver man ikke så meget det her sted, for man har alle mulige andre fællesskaber (...). Så hvor man i gamle dage havde lavet et klubhus eller noget som det her; dét er der nok ikke så meget brug for i dag, tror jeg' (bilag 7, s. 3).

Her kan man argumentere for, at det virtuelle og fysiske mødested ikke nødvendigvis udelukker hinanden, men derimod kan forenes. Hvordan forsamlingshuset har potentiale til at blive et vigtigt mødested for de unge, kommer vi tilbage til i diskussionen.

5.2.4. Delkonklusion

Bestyrelsesformanden Eva spiller en meget central rolle i Egense Forsamlingshus. Hun er vokset op i Egense og har en meget stærk tilknytning til stedet i form af minder og lokal forankring (*place attachment),* hvilket viser sig i hendes engagement i stedskabelsesaktiviteter som ombygningen af forsamlingshuset og hendes 'ejerskab' til stedet (*community rootedness*). De nytilkomne yngre kræfter i bestyrelsen har en ringere grad af stedstilknytning og ejerskab til stedet. Det kan forklares med, at de er tilflyttere, ikke har været en del af renoveringsprojektet og ikke har samme definerede løbende opgaver som Eva. Desuden ser vi, at engagementet blandt de yngre bestyrelsesmedlemmer tilsyneladende er drevet af en pligtfølelse, frem for en dybfølt higen efter at engagere sig i stedet. De har dog ikke mange opgaver og pligter i forbindelse med huset, hvilket både kan skyldes manglende interesse, manglende tid som travl børnefamilie, og at de erfarne har så stærkt et ejerskab at de 'ikke får lov'. Dermed kan det være svært for de yngre bestyrelsesmedlemmer at blive så dybt involveret, som et generationsskifte eksempelvis ville kræve. Egenses samspil med de omkringliggende byer som Ollerup og Rantzausminde sætter sit præg på de lokales identitet og *sense of place*. Egense Forsamlingshus er ikke 'bare' et forsamlingshus (*locale)* med en geografisk placering (*location*), men også værdier, meninger og en selvforståelse, der er filtret ind i både de fysiske rammer og lokalområdet (sense of place). Renoveringen af forsamlingshuset har haft stor betydning for brugen af forsamlingshuset og brugernes sense of place, og bliver nu brugt som mødested i hverdagen i forskellig grad. Især udearealerne gør det nemt for især børnefamilierne at mødes med andre lokale i en travl hverdag, og uden forsamlingshuset ville legegruppen have svært ved at mødes. Stedet er da afgørende for sociale relationer og fællesskab i lokalområdet. Vi ser,

at internettet gør det muligt for Egense Forsamlingshus at tiltrække mennesker, der ikke nødvendigvis har et kendskab til stedet. Dermed har globaliseringens nye teknologiske muligheder ikke umiddelbart negativ indvirkning for Egense Forsamlingshus som fysisk sted, men har derimod den betydning, at flere 'udefrakommende' får øjnene op for stedets muligheder.

EGENSE
FORSAMLINGSHU
LOPPER
& KREA
I DAG
11-15
SØNDAG
LOPPEMARKED
KL 11-15

DISKUSSION

6. ET INKLUDERENDE ELLER ET EKSKLUDERENDE MØDESTED?

Følgende afsnit indeholder en diskussion af, hvordan Egense Forsamlingshus kan blive opfattet som både et inkluderende og ekskluderende mødested og besvarer således tredje forskningsspørgsmål i problemformuleringen. Her diskuterer vi fordele og ulemper ved en stærk kerne i bestyrelsen, hvordan kan man få flere til at melde sig ind i beboerforeningen og generelt skabe engagement omkring forsamlingshuset i lokalsamfundet, også blandt de unge og børnefamilierne. Det leder til en række anbefalinger til, hvordan andre bestyrelser kan arbejde med at skabe et lokalt mødested og mere engagement omkring det lokale forsamlingshus.

Et velfungerende forsamlingshus – men hvor er medlemmerne?
Egense Forsamlingshus er et velfungerende forsamlingshus med god økonomi og moderne fysiske rammer. Alligevel italesættes det som en udfordring at få flere af de lokale til at melde sig ind i beboerforeningen og betale kontingent, ligesom der kontinuerligt mangler frivillige til at udføre de løbende drifts- og vedligeholdelsesopgaver. Med andre ord er en modernisering af de fysiske rammer ikke en garanti for et stigende medlemstal og et overvældende engagementet. Analysen viser, at en ombygning kan skabe gode forudsætninger for, at forsamlingshuset bliver et sted, lokalbefolkningen har lyst til at opholde sig og dermed potentielt med tiden engagere sig i.

Som analysen viser, er de indendørs faciliteter i forsamlingshuset ikke særligt tilgængelige for andre end de målgrupper, der bruger huset på fast ugentlig basis – enten gennem legegruppen, seniorgymnastikgruppen, lokalhistorisk arkiv eller dansegruppen, og i weekenderne er huset for det meste lejet ud til privatfester. Det betyder, at dem, der ikke falder ind under disse målgrupper, kan have svært ved at få adgang til huset i hverdagen, og dermed kan de være mindre tilbøjelige til at betragte huset som 'deres sted'. Det kan være fornuftigt nok, at bestyrelsen har en god styring omkring, hvad forsamlingshuset bliver brugt til – og af hvem. Omvendt er der også en risiko for, at en del af lokalbefolkningen kan have svært ved at se, hvordan de kan bruge forsamlingshuset, og hvilke potentialer det har, hvis det er svært tilgængeligt, eller hvis man ikke føler, at de eksisterende tilbud i forsamlingshuset fanger ens interesse. På den måde kan forsamlingshuset blive opfattet som et ekskluderende sted for en lukket klub, selv om stedets intention er at være et inkluderende mødested i lokalmiljøet. Som Wøllekær & Frandsen (2014) påpeger, skal der være mulighed for at borgerne kan benytte faciliteterne mere på egne betingelser og der skal gøres op med vanetænkningen, hvis forsamlingshusene skal blive mødested for mangfoldige kulturelle, folkelige og sociale aktiviteter. Derfor bør man have større fokus på at bringe forskellige brugergrupper sammen – så det bliver lettere at få øjnene op for nye

oplevelser og tilbud, der kan skabe fælles oplevelser på tværs af generationer (Wøllekær & Frandsen 2014:162ff).

De grønne udearealer kan dog frit benyttes døgnet rundt – uanset om man er medlem af beboerforeningen eller ej. Dermed har Grønningen karakter af et lokalt mødested i hverdagen for både lokale og folk langvejs fra. Denne mere uformelle og uforpligtende brug af udearealerne kunne med fordel indtænkes i indendørsarealerne, så forsamlingshuset kommer til at fremstå mere tilgængeligt for de lokale. Her kan det være oplagt at undersøge, hvilke konkrete ønsker lokalbefolkningen kunne have til uforpligtende hverdagsbrug af forsamlingshuset. Det ville også invitere borgerne til at få større medindflydelse på brugen af forsamlingshuset og samtidig give borgerne mulighed for at 'klatre længere op' ad 'the ladder of co-creation'. En løsning kunne være at åbne huset og dets faciliteter til fri afbenyttelse eksempelvis tre timer én eftermiddag eller aften om ugen. Så ville man facilitere, at borgerne kunne komme og bruge huset mere uforpligtende på egne præmisser – eksempelvis til strikkecafe, brætspil, leg med perler eller andet – og dermed gøre huset mere tilgængeligt for en større og mere heterogen målgruppe. Det kunne igen øge sandsynligheden for flere medlemmer i foreningen, ligesom det vil mindske 'springet' til at forpligte sig som tovholder til en kommende aktivitetsweekend eller som frivillig til en driftsopgave.

Analysen viser også, hvordan bestyrelsens tilknytning og bestræbelse omkring at passe på huset kan gå ud over ejerskabet blandt forsamlingshusets brugere, eksemplificeret ved Nana, der beskriver, hvordan det kan være udfordrende at forene fedtede børnefingre og nybetrukne stole. Det betyder, at legegruppen føler, de skal være påpasselige, når de bruger forsamlingshuset. Men hvis de med tiden ikke opnår en større community rootedness, kan de blive fristet til at søge nye græsgange, og forsamlingshuset vil forspilde chancen for at forblive et essentielt mødested for legegruppen. En mere åben og uforpligtende brug af huset – både generelt og i forhold til de faste brugere – vil kræve, at bestyrelsen afgiver en grad af kontrol, mod at en bredere del af brugerne i højere grad får mulighed for at se forsamlingshuset som 'deres sted'.

Fordele og ulemper ved en stærk kerne i bestyrelsen

Bestyrelsen i Egense-Rantzausminde Beboerforening består af både erfarne og nye, yngre kræfter. De erfarne kræfter i bestyrelsen bliver af de nye bestyrelsesmedlemmer betegnet som 'den stærke kerne' eller 'nogle markante damer og deres tålmodige mænd', hvor især formanden Eva har en stærk stedstilknytning til Egense Forsamlingshus. Hun er en anerkendt og stedbunden ressource og en af de bærende kræfter, der påtager sig det største ansvar i det daglige med udlejning, vedligehold og håndtering af nøglen til huset. Hendes stærke stedstilknytning skyldes bl.a., at hun var blandt de drivende kræfter, der fik Egense Forsamlingshus i betragtning til at blive udvalgt som ét af tre forsamlingshuse i Lokale og Anlægsfondens udviklingsforløb 'Fremtidens Forsamlingshuse'. Eva har sammen med resten af den stærke kerne lagt en stor arbejdsindsats i at forsamlingshuset er blevet renoveret for

millioner, og den stærke kerne har stor fortjeneste i, at huset efterfølgende har opnået et større antal udlejninger, en yngre brugerskare og en mere aktiv brug af huset i hverdagene. En stærk og engageret kerne i bestyrelsen kan – ikke overraskende – føre positiv udvikling og iværksætteri med sig.

Omvendt kan en stærk kerne have en utilsigtet slagside, da de kerneaktive kan indtage en dominerende rolle. Dermed kan det være svært for nye kræfter for alvor at finde plads i en erfaren og fast forankret bestyrelse, der har sin egen rutine i måden at gøre tingene på. Der er eksempler på, at de unge bestyrelsesmedlemmer har svært ved at skabe lydhørhed omkring idéer til arrangementer, ligesom tidspunktet for fællesspisningen ikke harmonerer med børnefamiliernes spisetider. Det bliver der tilsyneladende ikke ændret på, selvom bestyrelsen har udtrykt ønske om at flere børnefamilier deltager, hvilket kan være udtryk for et bias hos de indflydelsesrige, ældre beslutningstagere. Den erfarne kernes store tilknytning og indsats risikerer at blive en usynlig barriere for de nytilkomne medlemmer i bestyrelsen; et slags glasloft, hvor det ikke er muligt for de nye at få samme indflydelse. Samtidig risikerer det også at blive en sovepude for de nytilkomne bestyrelsesmedlemmer. For når 'alt bare kører' er incitamentet til at ændre på arbejdsfordelingen i bestyrelsen ikke nødvendigvis stor. Det betyder, at de nytilkomne kan blive mere tilbageholdende med at opsøge ansvar, og at det kan være sværere at opbygge samme stærke tilknytning til stedet, som de erfarne har, fordi tingene sker på deres præmisser. Kombineret med en travl hverdag som børnefamilie kan det betyde, at nye kræfter i forsamlingshusene trækker sig tilbage – både fordi de ikke har tid og endvidere ikke ser nogen større mening med at involvere sig dybt i bestyrelsesarbejdet, hvis der ikke er plads til nye input.

At hovedansvaret og de fleste driftsopgaver stadig ligger hos den erfarne kerne kan altså både være et udtryk for, at den stærke kerne kan have svært ved at afgive ansvar, og at den unge del af bestyrelsen ikke ser behovet for at 'revolutionere'. Det kan også være ud fra et ønske om at skåne de unge. Egense er – i modsætning til mange andre forsamlingshuse – netop lykkedes med at få yngre kræfter ind i bestyrelsen. Vi får dog indtrykket af, at de yngre medlemmer overvejende lod sig overtale for at opfylde ønsket om et lavere aldersgennemsnit i bestyrelsen – ikke fordi de nødvendigvis har en stærk emotionel tilknytning til stedet, men fordi de objektivt kan se, at stedet er vigtigt for lokalsamfundet. Således kan det at 'skåne' de unge, hvilket lige nu kan synes som en god idé, gå hen og blive en forhindring for tilknytning og medansvar. Der er derfor brug for at finde en balance mellem de to hensyn, så de unge med tiden opbygger samme tilknytning til stedet gennem indflydelse og ansvar. Det er vigtigt, hvis de skal finde mening i at fortsætte bestyrelsesarbejdet og blive en del af et generationsskifte fremadrettet.

Et manglende løbende generationsskifte kan få den konsekvens, at forsamlingshuset til stadighed overvejende målretter aktiviteter mod de ældre borgere, da de erfarne kræfter i bestyrelsen kan have svært ved at gennemskue, hvordan man bedst tiltrækker yngre brugere. En af fordelene ved at få yngre bestyrelsesmedlemmer ind er netop at kunne

målrette flere arrangementer mod en anden og yngre målgruppe, ligesom det var tilfældet ved det tidligere generationsskifte i Egense Forsamlingshus, som Eva var en del af i 1990'erne. Til seneste aktivitetsweekend stod de yngre bestyrelsesmedlemmer for aktiviteter, der henvendte sig til et nyt og yngre publikum, end dem, der normalvis bruger huset. Huleworkshoppen tiltrak mange førstegangsbesøgende børnefamilier, og tøjmarkedet Mini Vera tiltrak unge kvinder i 13-20 års alderen, hvoraf hovedparten aldrig havde sat sine ben i Egense Forsamlingshus før. Det er begge eksempler på, hvordan nye kræfter i et forsamlingshus' bestyrelse kan være med til at tiltrække og åbne forsamlingshuset op for nye målgrupper til en aktivitetsweekend, der ellers var præget af arrangementer henvendt til primært en ældre målgruppe. Her kan man diskutere, om de nye brugere i Egense Forsamlingshus under aktivitetsweekenden var 'den rette målgruppe', da flere af dem kom langvejs fra – Svendborg og længere væk – og derfor formentlig ikke kommer til at engagere sig direkte i Egense Forsamlingshus fremadrettet. Omvendt kan de nye brugere få øjnene op for stedskvaliteterne ved Egense Forsamlingshus, så de vil overveje at booke forsamlingshuset til en fremtidig fest eller benytte Grønningens faciliteter i forbindelse med vandre- eller cykelture. Hvis de udefrakommende brugere kan være med til at give forsamlingshuset en yngre profil, kan det samtidig blive mere interessant og relevant for de lokale yngre kræfter at engagere sig.

I Egense Forsamlingshus ser vi også, at den stærke kerne i bestyrelsen i høj grad, men formentlig ubevidst, definerer forsamlingshusets profil udadtil i lokalsamfundet. Brugerne identificerer forsamlingshuset som værende et sted med en 'grøn og bæredygtig' profil, hvor fællesskab og medmenneskelighed er i højsædet, og denne identitet står som et stærkt billede hos flere uden for bestyrelsen. En af bestyrelsesmedlemmerne mener, at den stærke kernes politiske ståsted, er med til at farve paletten af husets aktiviteter i en venstreorienteret retning. Denne profil kan påvirke 'outsidernes' opfattelse af stedet i både positiv og negativ retning. Udefrakommende kan gennem en meget tydelig profil opnå sense of place og føle sig hjemme i forsamlingshuset, hvis de spejler sig i de afkodede værdier. Sådan kan forsamlingshuset blive et vigtigt mødested i landsbyen for dem, der deler de samme værdier. En af farerne kan omvendt være, at det ikke er alle, der identificerer sig med denne profil, og bevidst eller ubevidst vælger forsamlingshuset fra. Derved opstår der et dilemma mellem fordele og ulemper ved en stærk profil. Analysen viser, at Egense og Rantzausminde stilles op som to steder, der opfattes som værdimæssigt markant adskilte fra hinanden. Selvom der sandsynligvis er tale om en karikatur, der tegnes med et glimt i øjet og som kan variere, alt efter hvem man spørger, kan det alligevel være med til at ekskludere en andel af borgerne, hvis ikke de føler, de kan leve op til disse værdier, eller hvis deres egne værdisæt ligger langt fra de værdier, der tegner forsamlingshuset. Dette kan også være en medvirkende forklaring på, hvorfor beboerforeningen har udfordringer med at tiltrække flere end de 300 ud af 1200 mulige medlemmer. Det kan derfor være svært at konkludere, om en stærk profil for et forsamlingshus er godt eller skidt, da det både tiltrækker brugere, men også betyder, at der kan være nogle, der ikke ser sig selv som en del af huset. Her kan man også risikere, at en komplet mangel på profil eller identitet ville betyde, at der slet ikke var

nogen, der følte sig hjemme i huset eller kunne identificere sig med stedet. Den stærke profil er overvejende en gevinst for forsamlingshuset, men det er vigtigt, at den ikke går hen og bliver en statisk eller uforanderlig størrelse.

En ressource for hele lokalsamfundet?

I kraft af sin rolle som formand i forsamlingshusudvalget i Svendborg Kommune opnår Eva endnu et lag af indflydelse. Hun har en dobbeltrolle i at sikre økonomiske midler til Egense Forsamlingshus, men også i at varetage de øvrige huses interesser. Eva er dermed en stor ressource for sit lokalsamfund, og sammen med de øvrige forsamlingshusformænd har hun stor indflydelse og medbestemmelse på udviklingen og prioriteringen af forsamlingshusområdet. I Svendborg Kommune ser vi en politisk velvilje og en politisk prioritering omkring at støtte lokalsamfundene gennem forsamlingshusområdet. At oprette et forsamlingshusudvalg har sandsynligvis været med til at sikre nogle af forsamlingshusenes overlevelse, men det kræver også engagerede lokale forsamlingshusformænd. Som teorien påpeger, er det typisk ressourcestærke borgere med tid, overskud og en vis grad af egeninteresse, der deltager. Der kan således være en udfordring forbundet med at motivere og involvere alle grupper af borgere, hvilket kan skabe ulige medbestemmelse og repræsentation (Torfing et al. 2016:808).

At kommunen gennem forsamlingshusudvalget har givet de lokale borgere ansvaret for fordelingen af de kommunale midler, er overvejende positivt, da de lokale har bedre føling med det område, de er aktive inden for, dvs. drift af forsamlingshuse. Man skal dog holde sig for øje, at der samtidig opstår et demokratisk dilemma, når kommunale penge forvaltes af ikke-demokratisk valgte i form af de 20 bestyrelsesformænd, der tegner hele kommunens forsamlingshusområde. De 20 repræsentanter er ikke-demokratisk valgte til deres post i forsamlingshusudvalget og kan altså heller ikke – i modsætning til folkevalgte politikere – 'fyres', hvis ikke de yder en tilfredsstillende indsats. De sidder i udvalget i kraft af deres rolle som bestyrelsesformænd i de respektive huse, hvorfor der omvendt kan argumenteres for, at de er demokratisk valgt til formandsposten og hermed også indirekte valgt ind i forsamlingshusudvalget. Men det er langt fra usandsynligt, at nogle er valgt ind som bestyrelsesformænd og som konsekvens udvalgsrepræsentanter, hvor der simpelthen ikke var nogen modkandidater. Det er heller ikke sikkert, at de stemmeberettigede er bevidste om, at de med deres stemme giver bestyrelsesformanden indflydelse på kommunalt niveau. Derfor kan der sættes spørgsmålstegn ved, hvorvidt borgerne vælger bestyrelsesformand ud fra at vedkommende skal varetage fælles, lokale interesser eller blot hvem de helst ser i spidsen for det lokale forsamlingshus.

Da kun medlemmer af Egense-Rantzausminde Beboerforening har stemmeret og kan stille op til valg af bestyrelse, kan det anfægtes, at der ikke er tale om en lige repræsentation for alle borgere i lokalområdet, da beboerforeningen kun tæller 300 ud af 1200 potentielle medlemmer. Alle har dog som udgangspunkt mulighed for at melde sig ind i beboerforeningen. Det koster 200 kr. om året. Selvom 200 kr. årligt er et beskedent beløb, er

der risiko for at udelukke ressourcesvage beboergrupper, for hvem 200 kr. årligt gør en forskel i budgettet. Samtidig udelukkes ikke-medlemmerne, der ikke har i sinde at melde sig ind, i at få indflydelse på, hvem der skal repræsentere forsamlingshuset og dermed indirekte lokalområdet. De valgte formænd repræsenterer selvsagt ikke hele lokalbefolkningen, og kan ikke varetage hele lokalbefolkningens interesser i forsamlingshusudvalget. På den anden side er den uddelegerede opgave ikke at fungere som lokalråd i alle spørgsmål, kun på forsamlingshusområdet.

Fremtidens forsamlingshus – men hvor er de unge?
Vi ser i empirien, at unge mellem 10-20 år kun i begrænset omfang er repræsenteret blandt brugerne af forsamlingshuset. Det kan skyldes, at de unge har travlt med skole, fritidsaktiviteter og at mødes med deres venner i den virtuelle verden gennem spil og sociale medier, som bestyrelsesmedlemmet Poul angiver som en mulig forklaring på de unges fravær. Forsamlingshuset kunne komme til at spille en større rolle som lokalt mødested for ungdommen, og hvilket kan ses i modvægt til Beatleys og Forrests konklusioner om, at internettets virtuelle mødesteder for mange er blevet en erstatning for de fysiske mødesteder (Beatley 2004:2), og at vores sociale identiteter i dag bliver formet af det 'virtuelle og fjerne' i modsætning til tidligere, hvor det blev formet af 'det virkelige og nære'. Vi mener med baggrund i dette projekt, at man nok ikke kan se udviklingen så ensrettet. På trods af at det virtuelle i nogle tilfælde kan blive en erstatning for det fysiske møde – eksempelvis når vi shopper tøj på nettet – inviterer det virtuelle samtidig til fysiske steder, som kun er tilgængelige i kraft af onlineuniverset. Et andet godt eksempel herpå er online e-sport, der tiltrækker tusindvis af tilskuere til de fysiske turneringer, som ikke ville finde sted uden den virtuelle verden. I stedet for at antage at de unge hellere vil mødes online end i forsamlingshuset, kunne man forsøge at koble de to 'verdener' frem for at se dem som uforenelige modsætninger. Det kunne eksempelvis være relevant at forsøge at stable en gamer-night på benene, hvor de unge kunne tage deres computer med og med et fælles fysisk udgangspunkt mødes i den virtuelle verden.

En anden måde at få de unge engageret i forsamlingshuset kan være at involvere dem i stedskabelsesaktiviteter, der er medvirkende til at opbygge tilknytning til stedet. I Egense Forsamlingshus er der på førstesalen et uudnyttet rum, som bestyrelsen overvejer at omdanne til brudesuite, som ville kunne udlejes i forbindelse med bryllupper i huset. Som brudesuite ville rummet få en utilgængelig karakter med mindre man lejer huset. Dermed ville forsamlingshuset få endnu en funktion, der peger ind i en 'udlejningsaktivitet' for en begrænset skare frem for en aktivitet, som flere kunne få glæde af i hverdagen. Det kunne være oplagt at engagere ungdommen i at udtænke en passende funktion, som kunne bruges til eksempelvis at spille musik eller bare mødes med vennerne. Ved at lade de unge indgå i skabelsen af stedet – evt. vælge maling til væggene og selv male dem, indkøbe genbrugsmøbler og materialer, vil man kunne give de unge mulighed for at opbygge ejerskab til stedet. Her skal man holde sig for øje, at en eventuel arbejdsgruppe bestående af en række unge, ville opbygge større ejerskab end hos øvrige unge, der ikke er med i skabelsen

af stedet. Det kan til gengæld have den positive effekt, at den unge arbejdsgruppe passer ekstra godt på stedet og modvirke, at de unge bruger forsamlingshuset uhensigtsmæssigt. Som en forlængelse heraf kunne der også ligge en idé i, at forsamlingshuset åbner for en bæredygtig brug til mere løsslupne aktiviteter som ungdomsfester, der lige nu er ikke-eksisterende i huset. Som det er nu, har de unge i lokalområdet meget ringe mulighed for at opbygge en dyb stedstilknytning, når de ikke får lov at bruge huset på deres præmisser. Eva nævner selv, hvordan der tidligere blev arrangeret ungdomsfester og 'band-aften', der garanteret står klart som gode minder hos både den daværende ungdom og deres forældre. De gode minder er medvirkende til at skabe tilknytning til stedet, og uden stedstilknytning er det, som Beatley argumenterer, svært at få den nye generation til at engagere sig i stedet. Konsekvensen af at afholde ungdommen fra at bruge de lokale forsamlingshuse på deres præmisser bliver dermed, at der ikke er nogen til at tage over og engagere sig i forsamlingshusets overlevelse om 10, 20 og 30 år.

6.1. Anbefalinger til forsamlingshusene

På baggrund af ovenstående diskussion, har vi udarbejdet en række anbefalinger til forsamlingshusenes bestyrelser om, hvordan de kan arbejde mod at skabe et mere tilgængeligt lokalt mødested samt et større engagement omkring det lokale forsamlingshus. Anbefalingerne er baseret på de fund, vi har gjort gennem vores empiriske materiale og teoretiske rammesætning. Nogle steder peger anbefalingerne ind i nogle dilemmaer, der i bestyrelsen er vigtige at diskutere eller gøre sig overvejelser omkring. Andre steder peger vi på konkrete tiltag, der med fordel kan implementeres.

Generelt:

- Indgå i dialog med kommunen og kom med en opfordring til at nedsætte et forsamlingshusudvalg med inspiration fra Svendborgmodellen, hvor kommunens forsamlingshuse kan indgå i et aktivt netværk.

- Inddrag lokalbefolkningen aktivt og i flere niveauer af stedskabelsesprocessen, herunder idéudvikling og beslutninger, hvis forsamlingshuset står over for en ombygning eller renovering, men også mindre opgaver som pasning og vedligehold af inde- og udearealer. Det er med til at skabe tilknytning til stedet.

- Skab rum for, at forsamlingshuset kan bruges til uforpligtende aktiviteter. Fx tre timer en torsdag eftermiddag eller aften, hvor der laves 'åbent forsamlingshus', hvor de lokale kan komme og bruge huset, som de har lyst. Eksempelvis til brætspil, modellervoks eller bare som snakkeklub.

- Overvej, hvordan I kan lave aktiviteter, der går på tværs af brugergrupper frem for at målrette aktiviteterne mod definerede målgrupper. Her kunne eksempelvis laves syværksted, hvor ældre giver deres viden om håndarbejde videre til de unge.

- Vær bevidst om at et stærkt ejerskab fra én gruppe – evt. bestyrelsen – kan risikere at gå ud over andre faste brugeres ejerskabsfølelse. Find balancen og vær åben for nye input eller måder at gøre tingene på – og vær kontinuerligt opmærksom på, at bestyrelsen stærke ejerskab ikke må forhindre andre i andre i at komme ind.

- Sørg for, at så stor en del som muligt af forsamlingshusets inventar kan benyttes af alle, uden at det skal passes unødvendigt meget på. Her kunne det eksempelvis være en idé at have træstole frem for stole med betræk, så de nemt kan tørres af. Det kunne også være bestik og service, der tåler opvaskemaskine, så der ikke sættes unødvendige restriktioner i forsøget på at passe på huset.

For børnefamilier:

- Bring forsamlingshusets udearealer i spil og tænk på, hvordan man kan gøre dem attraktive og skabe et lokalt mødested for særligt børn og børnefamilier. Det kunne være simple initiativer såsom et gyngestativ eller en sandkasse.

- Overvej, hvordan man kan gøre 'voksenaktiviteter' såsom vinsmagning mere tilgængelig for børnefamilier ved at rykke tidspunktet og samtidig arrangere film og popcorn for børnene i de tilstødende lokaler (hvis man har dem).

- Forsøg at indrette forsamlingshuset og dets aktiviteter mere på børnefamiliernes præmisser ved eksempelvis at flytte tidspunktet for fællesspisning til mellem kl. 17-18, så det harmonerer bedre med børnefamiliernes spisetider. Det kunne også være en mulighed at lave et mere uformelt sammenskudsgilde, hvor der er ikke noget fast tidspunkt, men at der spises sammen mellem eksempelvis kl. 17 og 20.

For de unge:

- At få engageret yngre kræfter kan tiltrække helt nye brugergrupper, som aldrig før har sat deres ben i huset. Arbejd derfor aktivt for at inddrage de unge i skabelsen af stedet og vær lydhør overfor deres idéer, så de oplever, at forsamlingshuset også er eller kan blive deres sted.

- Giv de unge mulighed for at bruge forsamlingshuset til det, der optager dem. Også selv om det betyder, at der gives lov til lejlighedsvist at holde ungdomsfester. Det kan give de unge større tilknytning til stedet.
    - Overvej at lade den fysiske og virtuelle verden mødes i forsamlingshuset fx til 'gamer-night', hvor de unge kan mødes fysisk og spille online sammen.

KONKLUSION

GRØNNINGEN MED ÅSEN OG HÆNGEKØJETELT

7. KONKLUSION

Forsamlingshusene har i mere end et århundrede været et naturligt omdrejningspunkt for landsbyernes sociale liv og kulturelle ånd. Befolkningens krav til det lokale mødesteds faciliteter har dog ændret sig i takt med samfundets udvikling, hvor ikke alle forsamlingshuse har formået at følge med og omstille sig. Det betyder, at flere hundrede forsamlingshuse er forsvundet fra Danmarkskortet gennem de seneste 50 år. I dag eksisterer omkring 800 forsamlingshuse, hvoraf nogle nyder god opbakning i lokalsamfundet, mens andre kæmper med lav opbakning og dårlig økonomi som følge.

Det er derfor interessant at undersøge, hvordan man kan skabe de bedste forudsætninger for forsamlingshusets overlevelse. Det har vi ønsket belyst gennem casestudie af det moderniserede Egense Forsamlingshus, hvor vi gennem mixed methods, samskabelsesteori og teori om stedets betydning, har undersøgt forsamlingshusets brug og betydning i det 21. århundrede. Egense Forsamlingshus er interessant at undersøge nærmere, da renoveringen i 2011-2015 ikke alene har ført til et løft af de fysiske rammer, men også en ny brug af huset. Selvom huset har en sund økonomi italesætter bestyrelsen samtidig nogle af de traditionelle udfordringer som manglende engagement; både i forhold til at få de lokale til at yde økonomisk støtte gennem medlemskab i beboerforeningen, men også at få folk til at engagere sig og melde sig til frivillige tjanser omkring driften.

Forsamlingshusene er selvejende institutioner eller foreninger og eksisterer kun i kraft af medlemmernes økonomiske opbakning gennem kontingentbetaling. Nogle kommuner yder økonomisk støtte, som dog ikke kan erstatte det lokale engagement. Svendborg Kommune er et eksempel på en kommune, der ikke alene yder økonomisk støtte til de 20 beboerdrevne forsamlingshuse i kommunen; her er også skabt rammer for et formaliseret samarbejde mellem kommunen og repræsentanter fra alle forsamlingshusene gennem et forsamlingshusudvalg. Udvalget har ansvar for, hvordan kommunens afsatte midler konkret fordeles til projekter og kulturelle aktiviteter blandt forsamlingshusene, ligesom repræsentanterne, der udgøres af de siddende bestyrelsesformænd, desuden har en høj grad af indflydelse på de politiske beslutninger og prioringer inden for forsamlinghusområdet, idet udvalgets indstillinger som oftest bliver fulgt og godkendt af byrådet. Som vi har vist, betyder det, at forsamlingshusområdet står stærkt i Svendborg Kommune.

Vi har undersøgt, hvordan man kan se samarbejdet mellem Svendborg Kommune og forsamlingshusudvalget som et eksempel på samskabelse på forskellige niveauer – lige fra det højeste niveau co-governance, hvor borgerne inddrages i at træffe politiske beslutninger og prioriteter til niveauet af co-production, hvor borgerne inddrages i at producere serviceydelser, der forbedrer forholdene og skaber udvikling i kommunens forsamlingshuse. Samskabelse mellem kommune og forsamlingshusene kan særligt på et

co-production-niveau potentielt engagere flere brugere omkring de enkelte huse, men der er samtidig en risiko for, at det skaber en ulige fordeling af midlerne, da ikke alle forsamlingshuse har lige gode lokale ressourcer og ildsjæle til at skabe engagement omkring det lokale forsamlingshus. Vi ser desuden Egense Forsamlingshus som et mikrokosmos, hvor vi gennem en tilpasning af teorier om samskabelsesstigen, 'the ladder of co-creation', har opnået en struktureret indsigt i relationen mellem brugere af forsamlingshuset og bestyrelsen. Herpå kan vi konkludere, at bestyrelsen i Egense Forsamlingshus i høj grad involverer brugere på de nederste trin af 'the ladder of co-creation', mens der ikke på samme måde sker en involvering af brugerne til de øverste trin. Her er det udelukkende den stærke kerne af bestyrelsen, der har indflydelse.

Under renoveringen blev borgerne inddraget på de nederste samskabelsesniveauer. Hovedparten af de frivillige deltog i mindre opgaver, mens hovedansvaret for ombygningen var placeret i arbejdsgruppen, der bestod af kræfter i og omkring Egense-Rantzausminde Beboerforenings bestyrelse, heriblandt bestyrelsesformanden Eva. Vi kan på baggrund af vores undersøgelse konkludere, at bestyrelsesformand Eva spiller en meget central rolle i Egense Forsamlingshus. Hendes stærke engagement kan forklares med, at hun har en meget stærk tilknytning til stedet i form af minder og lokal forankring (*place attachment).* Dette kommer til udtryk i hendes medvirken i stedskabelsesaktiviteter som ombygningen af forsamlingshuset og hendes ejerskab til stedet (*community rootedness*).

Her ser vi, at de yngre, nytilkomne kræfter i bestyrelsen har en mindre grad af stedstilknytning og ejerskab til stedet. Forklaringen kan være, at flere af de yngre bestyrelsesmedlemmer er tilflyttere og ikke har været en del af renoveringsprojektet – og derfor ikke har samme stedstilknytning til Egense Forsamlingshus. De yngre spiller dog en vigtig rolle i at tiltrække nye og yngre brugergrupper til huset, og derfor er deres engagement essentiel. Engagementet blandt de yngre bestyrelsesmedlemmer er i høj grad drevet af pligt frem for en dybfølt higen efter at engagere sig i stedet. De har ikke mange opgaver og pligter i forbindelse med huset, og den lavere grad af engagement set i forhold til den stærke kernes kan skyldes flere årsager. Det kan skyldes, at kernen har så stærkt et ejerskab, at det går ud over de yngre bestyrelsesmedlemmers muligheder for at tage ejerskab, eller også forsøger de ældre at skåne de unge, ligesom en forklaring kan være, at de unge ikke ser noget behov for at overtage opgaverne i et hus, hvor andre har styr på sagerne. Under alle omstændigheder kan det være svært for de yngre bestyrelsesmedlemmer at tage det ansvar, som et eventuelt generationsskifte kræver. Det er derfor afgørende, at de yngre opbygger en større tilknytning til stedet, hvis ikke de kerneaktives store indsats skal tabes på gulvet og dermed risikere, at Egense i fremtiden igen skal blive en del at den kedelige statistik af forsamlingshuse, der kæmper for overlevelse.

Vi kan konkludere, at renoveringen af forsamlingshuset har haft stor betydning for brugen af forsamlingshuset og brugernes sense of place, hvor antallet af udlejninger er steget, og nye brugergrupper er kommet til. Særligt udearealerne bliver nu brugt som mødested i

hverdagen for især skoleklasser og børnefamilier. På den måde spiller udearealerne en stor rolle for det uforpligtende og spontane møde blandt borgerne i lokalområdet. Derimod kan indearealerne komme til at virke utilgængelige, hvis ikke man tilhører de faste grupper, der bruger huset i hverdagene. Derfor er der brug for, at borgerne får mulighed for at benytte indendørsfaciliteterne mere på egne betingelser, hvis forsamlingshusene skal blive mødested for mangfoldige aktiviteter og dermed skabe større stedstilknytning.

Vores undersøgelse viser desuden, at Egenses samspil med de omkringliggende byer, særlig med Ollerup og Rantzausminde, sætter sit præg på de lokales identitet og *sense of place*. Egense Forsamlingshus er ikke 'bare' et forsamlingshus (*locale)* med en geografisk placering (*location*), men også værdier, meninger og en selvforståelse, der er indlejret i både de fysiske rammer og lokalområdet (sense of place). Vi ser samtidig, at globaliseringens nye teknologiske muligheder i form af internettet og sociale medier gør det muligt for Egense Forsamlingshus at tiltrække folk uden forhåndskendskab til stedet. Teknologien har med andre ord den positive indvirkning for forsamlingshuset, at flere 'udefrakommende' får øjnene op for det fysiske steds muligheder.

Projektet var fra begyndelsen tænkt som et eksplorativt studie, da danske forsamlingshuse er et underbelyst forskningsfelt. Situationen omkring covid-19 ændrede fra midten af marts hele samfundet, og påvirkede også dette speciale både metodisk, empirisk og praktisk. Vi indstillede vores empiriindsamling af etiske grunde, hvilket betød, at vi ikke kunne forfølge de spor, vi oprindeligt havde planlagt at fokusere på. Til gengæld har vi gennem den eksplorative tilgang og en bred empiriindsamling opnået et kvalificeret indblik i, hvilke generelle processer og perspektiver, man skal holde sig for øje, hvis man vil skabe de bedste forudsætninger for det velfungerende forsamlingshus anno 2020. Her kunne det være oplagt i fremtidig forskning at lave en endnu dybere undersøgelse af, hvordan man eksempelvis lander den rette balance mellem de stærke kerneaktive i forsamlingshuset over for en progressiv åbenhed omkring nye perspektiver, som nye kræfter kan give.

Selvom globalisering har åbnet hele verden og gjort det muligt at mødes i den virtuelle verden, er der stadig brug for fysiske mødesteder. Der er ingen tvivl om, at de danske forsamlingshuse rummer et stort potentiale til at blive moderne mødesteder for folk bosat i mindre lokalsamfund. Men det er vigtigt, at bestyrelserne også giver plads til yngre kræfter, for der er brug for nytænkning og samarbejde på tværs af generationer, hvis ikke forsamlingshusene skal lukke sig om sig selv og med tiden risikere at forsvinde helt. Det er en balance, hvor der skal værnes om den stærke bestyrelses store indsats, og samtidig skal nye perspektiver bydes velkomne, så forsamlingshusene også fremadrettet kan danne rammen om lokale fællesskaber i det 21. århundrede.

8. LITTERATUR

Agnew, J. (2011): *'The Sage Handbook of Geographical Knowledge: Space and Place',* Sage Publications

Andersen, I. (2003): *'Den skinbarlige virkelighed'*, Samfundslitteratur, 3. udg.

Beatley, T. (2004): *'Native to nowhere – Sustaining Home and Community in a Global Age',* Island Press

Brinkmann, S. (2020): *'Etik i en kvalitativ verden'* i *'Kvalitative Metoder – en grundbog'*, Brinkmann, S. & Tanggaard, L., Hans Rietzels Forlag, 3. udg.

Brinkmann, S. og Tanggaard, L., (2015): *'Interviewet: Samtalen som forskningsmetode'* i *'Kvalitative Metoder – en grundbog'*, Brinkmann, S. & Tanggaard, L., Hans Rietzels Forlag, 2. udg.

Cresswell, T. (2004): *'Place: a short introduction',* Blackwell, Oxford

Flyvbjerg, B. (2006): *'Five Misunderstandings About Case-Study Research'*, Aalborg University, Denmark

Flyvbjerg, B. (2015): *'Fem misforståelser om casestudiet'* i *'Kvalitative Metoder – en grundbog'*, Brinkmann, S. & Tanggaard, L., Hans Rietzels Forlag, 2. udg.

Forrest, R. (2009): *'Who cares about neighbourhoods?',* International Social Science Journal, vol. 59, issue 191

Frandsen, J. N. og Wøllekær, J. (2014): *'Forsamlingshuse er dansk kulturarv. Status og historie'*, Syddansk Universitetsforlag

Frederiksen, M. (2014): *'Mixed Methods-Forskning – Principper og Praksis'* i *'Mixed Methods-Forskning – Principper og Praksis',* Frederiksen M., Gundelach P. & Nielsen R. S., (red.), Hans Reitzels forlag, 1. udgave, 1. oplag

Frederiksen, M., Gundelach, P. & Nielsen, R. S. (2014): *'Mixed Methods i perspektiv'* i *'Mixed Methods-Forskning – Principper og Praksis'*, Frederiksen, M., Gundelach, P. & Nielsen, R. S. (red.), Hans Reitzels forlag, 1. udgave, 1. oplag

Instituttet for Fremtidsforskning, udarbejdet for Realdania (2018): *'8 fænomener der vil forme fremtidens urbanisering – sammenhængskraft og det byggede miljø'*

Jacobsen B., Tanggaard L. & Brinkmann S (2020): *'Fænomenologi'* i *'Kvalitative Metoder – en grundbog'*, Brinkmann S. & Tanggaard L., Hans Rietzels Forlag, 3. udg.

Jensen, J. O., Nørgaard, H., Broen, C., & Højgaard Jensen, E. (2014): '*Servicetilpasning og lokaludvikling i yderkommuner*', København: SBI forlag

Jensen, K. E., (2000): *'Egense Sogns Historie'*, Egense Lokalhistorisk Forening
Kristiansen, S. (2007): *'Etik og feltarbejde – udfordringer og dilemmaer i sociologisk praksis'*, i '*Håndværk & Horisonter. Tradition og nytænkning i kvalitativ metode'*, Antoft, R., Jacobsen, M., H., Jørgensen A. og Kristiansen S. (red.), Syddansk Universitetsforlag

Kvale, S. og Brinkmann, S. (2014): *'Interview – det kvalitative interview som håndværk',* 3. udg. Hans Reitzels forlag

Larsen, J. & Meged, J. W., (2012): '*At fotografere og filme byen – visuelle etnografier' i*: Andersen, J. m.fl: *'Byen i bevægelse:Mobilitet, politik, performativitet',* Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Lindstrøm, M. D. (2004): *'Interview, observation og dokumentanalyse: Vidensdesign af OECD's landerapporter'* i *'Mixed Methods-Forskning – Principper og Praksis'*, Frederiksen, M., Gundelach, P. & Nielsen, R. S. (red.), Hans Reitzels forlag, 1. udgave, 1. oplag

Olsen, H. (2003): *'Veje til kvalitativ kvalitet: Om kvalitetssikring af kvalitativ interviewforskning'*, Nordisk Pedagogik, vol. 23, pp. 1-20. Oslo

Olsen, P. B. og Pedersen, K. (2009): *'Problemorienteret projektarbejde - en værktøjsbog'* 3. udg. 5. oplag. Roskilde Universitetsforlag

Schlappa, H. (2015): *'Co-producing the cities of tomorrow: Fostering collaborative action to tackle decline in Europe's shrinking cities'*, European Urban and Regional Studies, Sage Publications

Storgaard, D. N., Heiselberg, L. & Jensen, M. L. (2010): *'Med på en kigger – interviewende observation i praksis'* i '*Den oplevede virkelighed – 11 eksempler på kvalitativ metode i praksis'*. Bjørner, T., Aalborg Universitetsforlag

Szulevicz, T. (2020): *'Deltagerobservation'* i *'Kvalitative Metoder – en grundbog'*, Brinkmann S. & Tanggaard L., Hans Rietzels Forlag, 3. udg.

Sørensen, E. & Torfing, J. (2012): *'Offentlig Ledelse af Frivilliges Samproduktion af Velfærdsservice'*, Roskilde Universitet

Tanggaard, L. (2018): 'Samskabelse er det nye sort' i '*Ledelse og samskabelse i den offentlige sektor'* Fogsgaard, M. K. & Jongh, M. D. (red.), (1 udg.), Dansk Psykologisk Forlag

Torfing, J., Sørensen E. & Røiseland A. (2016): *'Transforming the Public Sector Into an Arena for Co-Creation – Barriers, Drivers, Benefits, and Ways Forward'*, Administration and Society

LINKS

Danmarks Statistik: *'Folketal den 1. i kvartalet efter sogn og folkekirkemedlemsskab'.* Lokaliseret 9. juni 2020:
https://www.statistikbanken.dk/KM1

DR.dk (2019): '*Fyns Storkreds – Svendborg – Egense Forsamlingshus'.* Lokaliseret 9. juni 2020:
https://www.dr.dk/nyheder/politik/resultater/folketingsvalg/afstemningssted/1810/egense-forsamlingshus

Egense Forsamlingshus hjemmeside. Lokaliseret 9. juni 2020:
https://www.egenseforsamlingshus.dk/

Faaborg-Midtfyn Kommune (2020): *'Samarbejdsgrundlag for forsamlingshuse'.* Lokaliseret 9. juni 2020:
https://www.fmk.dk/moeder/aaben/Kommunalbestyrelsen_2018-21/2020/14-04-2020/%C3%85ben%20dagsorden/Bilag/Punkt_103_Bilag_1.pdf

Flyttov, M., (2019, 5. juni). TV2.dk, Lokaliseret 9. juni 2020:
https://www.tv2fyn.dk/valg/egense-haber-sla-gammel-valgrekord

Gemeinschaft (2018): *'Fremtidens Forsamlingshuse'*, udarbejdet for Lokale og Anlægsfonden. Lokaliseret 9. juni 2020:
https://www.loa-fonden.dk/media/8816/180611_fremtidens_forsamlingshuse_endelig.pdf

KMD (2019): Folketingsvalg den 5. juni 2019 – optalte stemme. Lokaliseret 9. juni 2020:
https://kmdvalg.dk/FV/2019/F607479007.htm

Kommunernes Landsforening (2014): *'Danmark i forandring'.* Lokaliseret 9. juni 2020:
https://www.kl.dk/media/19221/danmark-i-forandring.pdf

Lokale og Anlægsfonden (2019): *'Forsamlingshuset skal nytænkes'.* Lokaliseret 9. juni 2020:
https://www.loa-fonden.dk/aktuelt/2019/forsamlingshuset-skal-nytaenkes/

Nguyen, H., (2018, 12. april). Fyens.dk. Lokaliseret 9. juni 2020:
https://fyens.dk/artikel/svendborgs-forsamlingshuse-f%C3%A5r-sin-egen-pengepulje

Svendborg Kommune (2020): *'Økonomi & Tal'.* Lokaliseret 9. juni 2020:
https://www.svendborg.dk/kommunen/oekonomi-og-tal

Svendborg Kommune, forsamlingshusudvalgets vedtægter. Lokaliseret 9. juni 2020:
https://www.svendborg.dk/sites/default/files/acadre/Files_3979_4833129/bilag_1_-_forsamlingshusudvalgets_vedtaegter.pdf

Thorbjørnsen, M., (2012, 19. december). Fyens.dk. Lokaliseret 9. juni 2020:
https://fyens.dk/artikel/2-4-mio-kroner-til-egense-forsamlingshus

9. BILAGSOVERSIGT

Bilag 1-4: Interviewguides:

Bilag 1:	Bestyrelsesmedlemmer og øvrige frivillige
Bilag 1A:	Eva Agger
Bilag 2:	Tovholdere
Bilag 3:	Brugere
Bilag 3A:	Nana, legegruppen
Bilag 4:	Ikke-brugere
Bilag 4A:	Søren, byrådspolitiker

Bilag 5-16: Kvalitative interviews:

Bilag 5:	Eva Agger, bestyrelsesformand, Egense Forsamlingshus
Bilag 6:	Marie Stenbak Andersen, bestyrelsesmedlem, Egense Forsamlingshus,
Bilag 7:	Poul Heide, bestyrelsesmedlem, Egense Forsamlingshus
Bilag 8:	Stine Spangsege, suppleant i bestyrelsen, Egense Forsamlingshus
Bilag 9:	Lone Hartmann, frivillig i Egense Forsamlingshus
Bilag 10:	Niels Morten Pedersen, frivillig i Egense Forsamlingshus
Bilag 11:	Jens-Ole, ejer af vinbutik i Egense
Bilag 12:	Mia Lundshøj, ejer af cateringfirma
Bilag 13:	Nana Buurgaard, initiativtager til legegruppen i Egense Forsamlingshus
Bilag 14:	Søren Kongegaard, repræsentant i Forsamlingshusudvalget, Svendborg Kommune
Bilag 15:	Anders Sørensen, formand, Danske Forsamlingshuse
Bilag 16:	Anna Hassel, arkitekt, Lokale og Anlægsfonden

Bilag 17-18: Deltagerobservation:

Bilag 17:	Observationsguide
Bilag 18:	Noter fra deltagerobservation, aktivitetsweekend

Bilag 19-27: Øvrige dokumenter:

Bilag 19:	Program for aktivitetsweekend 6.-8. marts 2020, Egense Forsamlingshus
Bilag 20:	Nyhedsbrev Egense-Rantzausminde Beboerforening, forår 2020
Bilag 21:	Egense-Rantzausminde-Skovsbo Beboerbladet 2019-2020
Bilag 22:	Svendborgmodellen (udkast til forsamlingshusrapport i Svendborg Kommune)
Bilag 23:	'Til Forsamlingshusene i Faaborg-Midtfyn Kommune' (mail fra Eva Agger)
Bilag 24:	Vedtægter, Egense Forsamlingshus
Bilag 25:	Befolkningsudvikling i Svendborg Kommune 2008-2019 samt Egense Sogn 2007-2019
Bilag 26:	Fotocollage fra aktivitetsweekend
Bilag 27:	Fotocollage af Egense Forsamlingshus og udearealerne